

ЕВРОПЕЙСКИ
ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО
РАЗВИТИЕ

ИЗГОТВЯНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПЛАН ЗА ГРАДСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ГРАД ГОРНА ОРЯХОВИЦА

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и
държавния бюджет на Република България

ОПЕРАТИВНА
ПРОГРАМА
"РЕГИОНАЛНО
РАЗВИТИЕ"
2007-2013
www.bgregio.eu
Инвестираме
във вашето
бъдеще

ОПРР

ЦЕЛЕВИ И ПРОБЛЕМЕН АНАЛИЗ

ИНТЕГРИРАН ПЛАН ЗА ГРАДСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА
ГР. ГОРНА ОРЯХОВИЦА

I. Съдържание

I.	Съдържание.....	1
II.	Опис на таблиците	3
III.	Опис на фигурите	4
IV.	Опис на карто-схемите	4
V.	Опис на приложенията	4
VI.	Източници на информация	5
VII.	Използвани съкращения	7
1.	Роля и въздействие на гр. Горна Оряховица в регионален аспект.....	9
1.1.	Разположение, достъпност и свързаност	9
1.2.	Селищна мрежа	9
1.3.	Гр. Г. Оряховица в полицентричната мрежа от градове - центрове	10
1.4.	Взаимовръзки със съседни общини	11
1.5.	Общ проблемен контекст	12
2.	Демографски параметри и политика на човешките ресурси на гр. Г. Оряховица.....	14
2.1.	Динамика на населението	14
2.2.	Полово- възрастова структура	17
2.3.	Етно-демографска характеристика на населението.....	18
2.4.	Образователна структура на населението	19
2.5.	Заетост и безработица.....	20
3.	Икономическо развитие и инвестиционна активност.....	24
3.1.	Обща характеристика на икономическата активност на гр. Г. Оряховица.....	24
3.2.	Обща характеристика на производствените зони	26
3.3.	Характеристика на ключови отрасли за развитието на града и общината.....	26
4.	Социален сервиз и социална инфраструктура	31
4.1.	Образование	31
4.2.	Здравеопазване	33
4.3.	Социални грижи	35
4.4.	Култура.....	38
4.5.	Спорт.....	39
4.6.	Обществен ред и сигурност	40
4.7.	Административно-делово обслужване	40
4.8.	Проблеми на маргинализираните групи по отношение на социалния сервиз (извадка от секторните анализи)	41
5.	Културно-историческо наследство.....	43

6.	Околна среда.....	46
6.1.	Атмосферен въздух.....	46
6.2.	Води.....	47
6.3.	Отпадъци.....	49
6.4.	Шумов статус.....	49
6.5.	Биологично разнообразие.....	50
6.6.	Национална екологична мрежа (НЕМ).....	50
6.7.	Земи и почви.....	52
7.	Зелена система.....	53
8.	Устройство и изграденост на градската среда. Планова готовност.....	56
9.	Жилищен сектор.....	58
9.1.	Количествени характеристики на жилищния фонд.....	58
9.2.	Качествени характеристики на жилищния фонд.....	58
9.3.	Жилищна задоволеност.....	61
9.4.	Жилищни потребности.....	62
9.5.	Обобщени изводи за състоянието на жилищния сектор и тенденции в развитието му 63	
10.	Инженерно - техническа инфраструктура.....	64
10.1.	Водоснабдяване и канализация.....	64
10.2.	Електроснабдяване.....	65
10.3.	Газоснабдяване.....	66
11.	Комуникационно-транспортна инфраструктура и интегриран градски транспорт.....	67
11.1.	Общинска политика по отношение на транспортната инфраструктура.....	67
11.2.	Актуално състояние и тенденции за развитие.....	68
12.	Влияние върху градската среда на големи инфраструктурни проекти.....	77
13.	Инвентаризация на действащи документи със стратегически характер.....	79
13.1.	Стратегически документи на ЕС, касаещи регионалното и пространствено развитие.....	79
13.2.	Национални стратегически документи за регионално и пространствено развитие 81	
13.3.	Стратегически документи на регионално равнище.....	85
13.4.	Стратегически документи на областно равнище.....	86
13.5.	Общински документи и планове и устройствени документи на гр. Г. Оряховица...87	
14.	Актуални проектни идеи.....	91
15.	Конкретни финансирани проекти.....	98
16.	Обобщен SWOT анализ.....	99

II. Опис на таблиците

Табл. 1.	Динамика на населението в град Г. Оряховица.....	14
Табл. 2.	Естествено и механично движение на населението в град Г. Оряховица (брой)	15
Табл. 3.	Население в гр. Г. Оряховица по пол и възраст към 31.12. 2013 г.....	18
Табл. 4.	Наети лица в Община Г. Оряховица	21
Табл. 5.	Безработни лица в Община (град) Г. Оряховица, 2010 – 2014 г.....	22
Табл. 6.	Икономически активни предприятия в Област Велико Търново и Община Горна Оряховица.....	24
Табл. 7.	Структура на предприятията през 2011 г. в Община Г. Оряховица	24
Табл. 8.	Икономически активни предприятия в Община Г. Оряховица по брой на заетите 25	
Табл. 9.	Нетни приходи от продажби в Община Г. Оряховица	25
Табл. 10.	Преки чуждестранни инвестиции с натрупване в община Г. Оряховица	25
Табл. 11.	Видове активни предприятия в община Г. Оряховица през 2011 г.....	26
Табл. 12.	Средствата за подслон и настаняване в община Г. Оряховица	29
Табл. 13.	Детски заведения на общинско финансиране в гр. Г. Оряховица	31
Табл. 14.	Училища на общинско финансиране в гр. Оряховица	32
Табл. 15.	Училища на държавно финансиране в град Г. Оряховица – Професионални гимназии.....	33
Табл. 16.	Финансово-кредитни институции на територията на гр. Г. Оряховица	41
Табл. 17.	Застрахователни дружества на територията на гр. Г. Оряховица.....	41
Табл. 18.	Жилища на 31.12. 2013 г. по периоди на построяване на сградата, в която се намира.....	58
Табл. 19.	Жилища на 31.12. 2013 г. по материал на външните стени на сградата	59
Табл. 20.	Жилища към 01.02. 2011 г. по благоустроеност	60
Табл. 21.	Обитавани жилища по вид на отоплението в град Г. Оряховица към 01.02.2011 г.	61
Табл. 22.	Жилища на 31.12. 2013 г. по форма на собственост	61
Табл. 23.	Параметри на жилищата към 31.12. 2013 г. в гр. Г. Оряховица.....	62
Табл. 24.	Време за придвижване на МПС до общинския център	70
Табл. 25.	Пътникопоток на летище Горна Оряховица в периода 2008-2012 г.	74
Табл. 26.	Проекти по ОПР на Горна Оряховица за периода 2014-2020.....	91
Табл. 27.	Изпълнение проекти с инвестиционен характер в периода 2014-2020, финансирани от оперативни програми.....	98

III. Опис на фигурите

Фиг. 1. Естествен прираст 2009-2013	15
Фиг. 2. Механичен прираст 2009-2013;	16
Фиг. 3. Коефициент на естествения прираст 2009-2013 г.....	17
Фиг. 4. Етническа принадлежност на населението към 1.02. 2011 г.....	19
Фиг. 5. Население по степен на образование към 2011 г. в гр. Г. Оряховица.....	20
Фиг. 6. Относителен дял на жилищата в гр. Горна Оряховица според конструкция на сградите, в които се намират	59
Фиг. 7. Жилища към 31.12.2013 г. по етажност на сградата, в която се намират	60

IV. Опис на карто-схемите

Карто-схема 1. Урбанистичен модел за пространствено развитие на България–„умерен полицентризъм“, 2030 г.....	11
--	----

V. Опис на приложенията

Приложение 1. Карта на функционалното зонироване на гр. Горна Оряховица.....	104
Приложение 2. Проблемна карта на гр. Горна Оряховица.....	105

VI. Източници на информация

Закони и наредби

1. **Закон за биологичното разнообразие**, обн. ДВ бр. 77/2002 г.
2. **Закон за водите**, обн. ДВ. бр. 67/1999г.
3. **Закон за защитените територии**, обн. ДВ бр. 133/1998 г.
4. **Закон за културното наследство**, обн. ДВ бр. 19/2009 г.
5. **Закон за опазване на околната среда**, обн. ДВ бр.91/2002 г.
6. **Закон за регионално развитие**, обн. ДВ бр. 50/2008 г.
7. **Закон за устройство на територията**, обн. ДВ бр.1/2001 г.
8. **Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствените зони**, обн. ДВ. бр. 3/2004 г.

Стратегии, програми, планове, проекти

1. **Национална програма за развитие "България 2020", 2012**
Достъпна на <http://www.president.bg/docs/1352306368.pdf>
2. **Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012 – 2022 г.**, МРРБ, София, 2012
Достъпна на <http://www.strategy.bg/publicconsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=598>
3. **Национална концепция за пространствено развитие на Р България за периода 2013-2025 г.**, София, 2012
Достъпна на <http://www.bgregio.eu/media/files/Programirane%20&%20ocenska/Programirane%202014-2020/NKPR%20proekt.pdf>
4. **Национална програма за реформи на Република България в изпълнение на стратегията „Европа 2020“.** Актуализация 2014 г.
Достъпна на http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_bulgaria_bg.pdf
5. **Регионален план за развитие на Северния централен район за периода 2014-2020 г.**
Достъпен на <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=867>
6. **Областна стратегия за развитие на Област Велико Търново за периода 2014 – 2020 г.**
Достъпна на http://www.vt.government.bg/documents/OSR_Veliko_Tarnovo_27.05.13.pdf
7. **Общински план за развитие на Община Горна Оряховица за периода 2014-2020 г.**
Достъпен на http://www.g-oryahovica.org/attachments/article/1801/OPR%20%202014_2020.pdf
8. **Общ устройствен план на гр. Горна Оряховица**, 2005
9. **Civitas – Проект за стратегия за устойчиво транспортно планиране на гр. Горна Оряховица**
Достъпен на <http://www.g-oryahovica.com/dnevenred/docs/Strategy%20za%20ustoichivo%20transportno%20planirane.pdf>
10. **Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г.**

Достъпна на

http://www.bgregio.eu/media/files/Programirane%20&%20ocенka/Programirane%202014-2020/Programme_Snapshot_2014BG16RFOP001_1_0_bg_lzpratena30.05.2014.pdf

Документи на ЕС и международни организации

1. „Европа 2020“ Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж , COM (2010) 2020, Брюксел, 2010

Достъпна на <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:BG:PDF>

2. Препоръка на Съвета относно Национална програма за реформи на Република България за 2013 г.

Достъпна на http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2013/bulgaria/csr2013_council_bulgaria_bg.pdf

3. Препоръка на Съвета относно Национална програма за реформи на Република България за 2014 г.

Достъпна на http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/csr2014_bulgaria_bg.pdf

4. Териториален дневен ред „2020“, 2011

Достъпен на <http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/TA2020.pdf>

Публикации

1. Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България през 2011 г., том 1 Население, книга 1 Население по области, общини и населени места, НСИ, София, 2012

Достъпно на http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T1_KN1.pdf

2. „Районите, областите и общините в Република България 2011“, НСИ, София, 2013

Достъпен на http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/ROO_115_3_2011_2013.pdf

Други

1. Методическите насоки за разработване и прилагане на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие, МРРБ, 2010 г.
2. Национален статистически институт
3. Териториално статистическо бюро Велико Търново
4. Общинска администрация Горна Оряховица
5. „Овергаз Холдинг“ АД

VII. Използвани съкращения

ESPON	European spatial planning observation network (Европейска мрежа за наблюдение на пространственото развитие)
АГРС	Автоматична Газорегулаторна Станция
АИМ	Археологически институт с музей
АИС	Автоматична измервателна станция
АМ	Автомагистрала
БДЖ	Български държавни железници
ВВС	Военновъздушни сили
ВЕЦ	Водоелектрическа централа
ГПОД	Генерален план за организация на движението
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда“
ДК	домостроителен комбинат
ДКЦ	Диагностично-консултативен център
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДП	Държавно предприятие
ДСП	Домашен социален патронаж
ЗЗ	Защитена местност
ЗРР	Закон за регионално развитие
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИМ	Исторически музей
ИМГО	Исторически музей Горна Оряховица
ИП	Инвестиционен приоритет
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСПА	Инструмент за структурни политики за предприєдиняване
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КПРО	Концепция за пространствено развитие на община
КЦН	Краткосрочна целева норма
ЛПС	Локални пречиствателни съоръжения
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МК	Министерство на културата
МО	Министерство на отбраната
МОПТ	Масов обществен пътнически транспорт
МПС	моторно превозно средство
МТБ	материално-техническа база
НАСЕМ	Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг
НЕМ	Национална екологична мрежа
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НКЖИ	Национална компания железопътна инфраструктура
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НКЦ	Недвижимата културна ценност

НПП	Нетен паричен поток
НПР	Национална програма за развитие
НР	Напорен резервоар
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НЧ	Народно читалище
ОДЗ	Обединено детско заведение
ОДК	Общински детски комплекс
ОЕТК	Общоевропейски транспортен коридор
ОП	Оперативна програма
ОПР	Общински план за развитие
ОПРР	Оперативна програма „Региони в растеж“
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на община
ОФК	Общински футболен клуб
ПГЕЕ	Професионална гимназия по електротехника и електроника
ПГЖПТ	Професионална гимназия по железопътен транспорт
ПГЛПИ	Професионална гимназия по лека промишленост и икономика
ПГХТ	Професионална гимназия по хранителни технологии
ПДК	Пределно допустими концентрации
ПО	Приоритетна област
ПРЗ	План за регулация и застрояване
ПРЗ	Препарати за растителна защита
ПТГ	Професионална техническа гимназия
ПУМ	Първостепенната улична мрежа
ПУП	Подробен устройствен план
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РЗП	Разгърната застроена площ
РПР	Регионален план за развитие
РПСОВ	Регионална пречиствателна станция за отпадъчни води
РУ	Районно управление
СДГ	Седмична детска градина
СОУ	Средно общообразователно училище
СЦ	Специфична цел
СЦР	Северен централен район
ТБО	Твърди битови отпадъци
ТИЦ	Туристически информационен център
ТКЗС	Трудовото кооперативно земеделско стопанство
ТСБ	Териториално статистическо бюро
УДВГД	Управление движението на влакове и гаровата дейност
ФПЧ10	фини прахови частици под 10 µm
ЦГЧ	Централна градска част
ЦДГ	Целодневна детска градина
ЦСМП	Център за спешна медицинска помощ

1. Роля и въздействие на гр. Горна Оряховица в регионален аспект

1.1. Разположение, достъпност и свързаност

Община Г. Оряховица е разположена в Централна Северна България, в подножието на Арбанашката планина, по поречието на река Янтра. На изток общината граничи с Община Стражица, на запад с Община Велико Търново, на север с Община Полски Тръмбеш, на юг с общините Лясковец и Велико Търново. Община Г. Оряховица е една от съставните общини на област Велико Търново и Северен централен район.

Общинският център е ситуиран в най-южната част на общинското пространство, в непосредствена близост до областния център Велико Търново и центъра на една от съседните общини – Лясковец. Ексцентричното разположение на гр. Г. Оряховица донякъде затруднява връзките с населените места, намиращи се в периферията на общината. От центъра на гр. Г. Оряховица до най-близките населени места разстоянието е в границите на 3 км. (гр. Долна Оряховица, с. Първомайци, с. Правда), а най-отдалечените селища са на около 25 км (с. Стрелец, с. Паисий).

Достъпността и свързаността на гр. Г. Оряховица е сравнима с най-високата балова оценка по този показател на големите български градове. Освен поддържаната традиционна роля на най-развита и най-важен жп възел на Северна България¹, който осигурява развръзки във всички основни направления на националната жп мрежа, наблизко се пресичат и две от основните национални пътни артерии - път Е-85, като част от Трансевропейски коридор №9 (Хелзинки - Санкт Петербург - Киев - Букурещ - Русе - Велико Търново - Габрово - Димитровград с отклонения към Гърция и Турция) и първокласен път София-Варна I-4 (Е-772). Очаква се трасето на АМ „Хемус“ да премине през северната част на общината (между с. Куцина, община Полски Тръмбеш и с. Крушето), което няма да породи потребност от структурни промени в транспортно-комуникационната мрежа на града.

Макар и с отдавна закрити функции на пътнически превози, летище Г. Оряховица е активен участник в карго превозите (вкл. международни), допринасяйки за повишена комуникативност на града. Летището е 5-то в България със статут „международно“.

Разстояния между Г. Оряховица и по-големите български градове в км са: Русе – 80, Плевен – 120, Стара Загора – 135, Варна – 220, София – 230, Велико Търново – 7.

1.2. Селищна мрежа

Селищната мрежа на Община Г. Оряховица обхваща 14 населени места, от които два града (Г. Оряховица и Долна Оряховица) и дванадесет села. Според броя на населението им, те се характеризират както следва: средни градове – 1, много малки градове – 1, големи села – 3, средни села – 2, малки села – 5 и много малки села – 2 бр. Средната гъстота на населените места е 4 бр./100 км² (при средна за страната 4,9). Благодарение на благоприятните релефни дадености, съставните селища формират сравнително равномерна селищна мрежа с добра комуникационна обслуженост и достъпност. Това улеснява провеждането на функциите на гр. Г. Оряховица като обслужващ административен, културен, образователен и икономически център на общината.

¹ Кръстопът на две главни жп линии – София – Варна и Русе – Стара Загора – Пловдив. Тук е седалището на едно от трите големи жп подразделения за превозна дейност, и едно от шестте жп подразделения за товарна дейност в България

1.3. Гр. Г. Оряховица в полицентричната мрежа от градове - центрове

България има убедителен исторически опит в **централизирано създаване и управление на пространствени модели** за развитие на три равнища – общинско, областно и национално. Това беше моделът на селищните системи, стремил се към равномерно и балансирано развитие на цялата територия. Реализирал се е чрез мрежи на социален сервиз, трудова заетост и публичен транспорт, покриващи цялата национална територия и артикулирани според йерархичната структура на населените места (функционален тип). Това беше идеален модел (подобен на микрорайона и района на жилищен комплекс) с централизирано (и абсолютизирано) управление на всичките му същностни елементи (работни места – хора – жилища - транспорт). Основен недостатък на модела е адекватното отношение към селото. Изкуствено създаден и криворазбран беше и процесът „урбанизация“, чийто последствия все още могат да се проследят в значителна част от населените места в страната от по-ниските йерархични равнища. В този контекст е бил създаден и наследеният в старта на прехода функционален комплекс на гр. Г. Оряховица.

С премахването на централизма, държавата ни премина на другия полюс – **пълна дерегулация на пространственото развитие**. Част от него е и регионалното развитие. Единствените регулатори бяха спонтанните сили на формиращите се пазари – на заетост, на услуги, на имоти. След 20 години „инерционно“ пространствено развитие, анализите към общинските планове констатираха силен поляритет – над 90 % концентрация на хора и активности в общинския център. И в тази динамична среда на прехода, гр. Г. Оряховица не прави изключение.

На този фон се очертават две ясни тези:

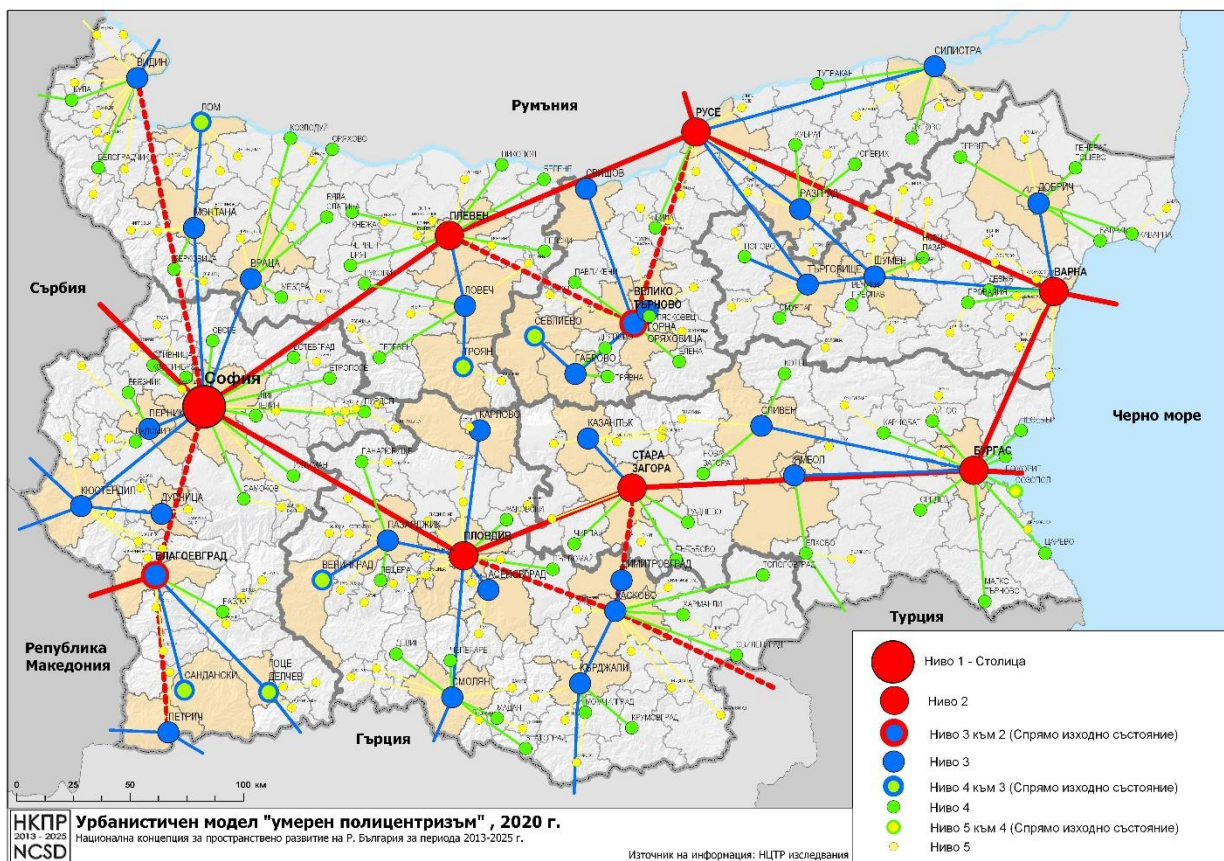
- В Община Г. Оряховица протичат видими/интензивни процеси на пространствена поляризация и движение към моноцентричен модел на развитие;
- Община Г. Оряховица се нуждае от обрат към полицентричен модел, но не за сметка на енергията на установения център, а чрез подкрепена възможност за оползотворяване на собствените ресурси на перифериите.

„Подкрепена възможност“ не означава нова директна намеса на държавата върху желаните процеси, а ефективно прилагане на регионална политика, създаваща нови конкурентни центрове за избор на място за инвестиции, за заетост, за образование, за отдих, за жизнена кариера.

Ролята на гр. Г. Оряховица в националния полицентричен модел за развитие на селищната мрежа според Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) 2013-2025 г. е дефинирана като «среден град, център с регионално значение за територията на областта». Според европейската класификация на ESPON, това ниво е наречено "Regional-Local" Анализът на съществуващото състояние и наличните функции на града показва, че макар и да не е областен център, гр. Г. Оряховица е получил «бонус», като е причислен към това по-високо ниво (нивото на областните центрове). В зависимост от влиянието на различни фактори в бъдещото му развитие, гр. Г. Оряховица може да затвърди позицията си нан град от трето ниво, или да загуби енергия и значение и да отпадне в 4-то ниво (където са повечето градове от този ранг).

Долният цитат от НКПР визуализира позицията на гр. Г. Оряховица в полицентричния модел за пространствено развитие на България, който трябва да бъде постигнат към 2020 г.:

Карто-схема 1. Урбанистичен модел за пространствено развитие на България – „умерен полицентризм“, 2030 г.

Източник: НКПР

1.4. Взаимовръзки със съседни общини

Община Г. Оряховица играе ключова роля в социално-икономическото развитие на област В. Търново и «емитира» функции от голямо значение за съседните и общини - Лясковец, Стражица, Полски Тръмбеш, Златарица, Елена. В административния център на общината - гр. Г. Оряховица, са концентрирани икономически дейности, транспортни връзки, квалифицирана работна сила и обекти на социалната и техническата инфраструктура с надобщинско значение². Тези фактори създават интеграционни връзки със съседните общини в сферата на здравеопазването, образованието, правното обслужване, транспорта. Относително високият икономически потенциал и развит пазар на труда в гр. Г. Оряховица привлича значителен обем трудови пътувания по повод изнесена заетост от съседните общини.

Следва да се коментира и отдавна назованата агломерация «триградието» (Търново - г. Оряховица – Лясковец), която не намира реализация и досега, въпреки обективно съществуващото функционално взаимодействие (недостатъчно, за да се разпознаят признаците на истинската агломерация).

² МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД гр. Г. Оряховица, профилирани и професионални средни училища, третия по големина железопътен възел в страната, летище, подразделения на електроразпределителната мрежа, ВиК и други регионални инфраструктури, обекти на съдебната система и правоохранителните институции, музей и др.

1.5. Общ проблемен контекст

Изпреварващото представяне на обобщения проблемен контекст на страната, региона и общината (в частност, и на гр. Г. Оряховица) е възможно и желано. Възможно благодарение на наскоро одобрени стратегически планови документи, вкл. и на Общинския план за развитие (ОПР) на Община Г. Оряховица 2014-2020 г.³ Желано, за да се очертае рамката на бъдещото развитие на града в общинското, областното, регионалното и националното пространство. Втори аргумент е фактът, че следващият по-долу проблемно-целеви анализ има основна задача да инвентаризира проблемната картина и потенциалите на самия град, защото предстоящите планирани намеси в контекста на ИПГВР ще бъдат концентрирани в ограничени селектирени пространства.

И така, **основните проблеми/ограничители** на пространственото развитие са:

- Намаляване и застаряване на населението, обезлюдяване на перифериите, което застрашава бъдещата жизненост на цялата общинска територия;
- В резултат от горното, засилен поляритет в общинското пространство – концентрация на функции, население и инвестиции в общинския център;
- Забавяне свързването на общинската територия с Европейската комуникационно-транспортна мрежа - поради липсата на достатъчен интерес от страна на съседните държави, изградени своевременно най-важните си връзки с Европа и Азия;
- Отдалеченост на гр. Г. Оряховица от националните и европейските центрове на иновации, бизнес, управление, творчески индустрии и културни събития, на високи технологии и консултантска дейност. Значително изоставане в национален мащаб спрямо други страни от Източна Европа;
- Изоставащо изграждане на мрежите и обектите на инженерно-техническата инфраструктура, което застрашава екологичното равновесие и компрометира стандарта на обитаване;
- Недооценяване ролята на културното наследство като фактор за икономически растеж, за генериране на активност, за привличане на интерес и инвестиции. Отчита се слаба координация и концентрация на проектите, свързани с разкриването, експонирането, социализирането и валоризирането на културните ценности;

Най-съществените **предимства** на Община Г. Оряховица са обобщени в следните няколко по-важни констатации:

- Висока степен на свързаност и комуникативност – както на гр. Г. Оряховица, така и на цялата община;
- Богати природни дадености, разнообразен релеф, ландшафти с различен характер, благоприятен климат, местообитания с богато биологично разнообразие, съхраняващи ценни представители на флората и фауната;
- Добре изградена мрежа от населени места от различен ранг, сравнително равномерно разположени на територията на общината, повечето от които с атмосфера и съхранен мащаб, с изявен стил на живот, запазени социални взаимоотношения и традиции;
- Територии с уникален характер и неизползван потенциал за развитие на туризъм, съчетаващи природни и културни ценности, предлагащи рекреационна среда с високи качества;

³ http://www.g-oryahovica.org/attachments/article/1801/OPR%20%202014_2020.pdf

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

- Наличие на територии с благоприятни условия за развитие на биоземеделие с чисти и плодородни почви, достатъчно водни ресурси, подходящи климатични условия, традиционни производства и възможности за разнообразяване на икономическата активност с предприятия от преработвателната промишленост;
- Сравнително устойчива политическа и социална стабилност и етническа толерантност, характерни и за районите със смесено население;

Пространственият модел за развитие на града е изграден в приетия преди близо 9 години ОУП. Неговата реализация е цел и на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие (ИПГВР). Общата рамка за реализация както на Общия устройствен план (ОУП), така и на настоящия ИПГВР се очертава от:

- **Демографската криза** - един от най-сериозните проблеми, пред които ще бъде изправен гр. Г. Оряховица, общината, района, страната ни. Криза, породена от закъснелите и непроведени реформи в подкрепа на семейните ценности, за увеличаването на раждаемостта и за задържане на младите кадри. Община Г. Оряховица, областта, района и цялата страна следват тенденциите на по-развитите страни и всички възможни демографски сценарии предвиждат намаляване на населението. Това означава много прецизен подбор на бъдещите намеси (при създаване и изпълнение на ИПГВР) в гр. Г. Оряховица и останалата част на общинското пространство, за да се осигури осезателен принос към полицентричен модел на развитие и да се избегне задълбочаване на тенденцията към моноцентризъм;
- **Развитието на селските райони** - чрез подкрепа трябва да се постигне съхраняване на населените места, които са важни опорни центрове в полицентричната урбанистична мрежа, съхраняване на плодородните земи за селскостопанска дейност, съхраняване на характерните природни и културни ландшафти;
- **Доизграждането и обновяването** на транспортната и инженерно-техническата инфраструктура;
- **Принципите за концентрация на ресурси** и за насочване на интегрирани инвестиции следва да се прилагат за всички тематични направления на интегрирания план. Това ще доведе до желаната синергия и компенсирание на дефицитите от ресурси.

2. Демографски параметри и политика на човешките ресурси на гр. Г. Оряховица

Демографската характеристика на гр. Горна Оряховица е изготвена, съгласно изискванията на нормативната уредба за разработване на ОУП. Разделът включва анализ на състоянието и развитието на демографските процеси и структури, основни проблеми и тенденции.

Демографският фактор е един от основните, ползвани както за анализи на социално-икономическото и инфраструктурното развитие на населените места и териториалните общности, така и за параметриране на съответните планови решения. С броя на населението (настоящо и прогнозно) се определят потребностите на населението от жилища, социална и техническа инфраструктура, зелената система и др.

Следвайки принципа за обективност, демографският раздел е изграден изключително върху информация от официални източници - Национален статистически институт (НСИ), Териториално статистическо бюро (ТСБ) гр. Велико Търново, Дирекция „Бюро по труда“ (ДБТ) гр. Г. Оряховица.

2.1. Динамика на населението

Постоянното население в гр. Г. Оряховица към 31.12.2013 г. наброява 30708 души, а на останалите селища от едноименната община – 14238 д. Така степента на урбанизация достига 68,3 %, т.е. посоченият дял от населението на общината живее в общинския център. Селищната мрежа на общината се състои от 14 селища, 2 града и 12 села. Според броя на населението, гр. Г. Оряховица попада в категорията „средни градове“⁴.

Табл. 1. Динамика на населението в град Г. Оряховица

Към дата	Население - брой	Абсолютно нарастване	Базисен индекс	Вериген индекс
Преброявания				
31.12.1934	10642	-	100.0	-
31.12.1946	12832	2190	120.6	120.6
01.12.1956⁵	18863	8221	177.3	147.0
01.12.1965	26299	15657	247.1	139.4
02.12.1975	34181	23539	321.2	130.0
04.12.1985	40890	30248	384.2	119.6
04.3.1992	38914	28272	365.7	95.2
01.3.2001	35404	24762	332.7	91.0
01.2.2011	31863	21221	299.4	90.0
Текуща статистика				
31.12.2011	31437	20795	295.4	98.7
31.12.2012	31097	20455	292.2	98.9
31.12.2013	30708	20066	188.5	98.7

Източник: НСИ

⁴ Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, средни градове са тези с население от 30 хил. до 100 хил. жители

⁵ През 1956 г. към гр. Г. Оряховица е присъединено с. Калтинец с Указ № 513/обн. 24.11. 1959 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От представените данни се очертават три периода в динамиката на населението:

- Период на **нарастване по естествен път** – 1934-1956 г.;
- Период на **демографски бум** (главно по механичен път) 1956-1985 г.. Характерно за развитието на населението на града през този период е, че то е част от протичащите урбанизационни процеси в страната и преструктурирането на икономиката (в т.ч. индустриализацията), което доведе до концентрация на населението в областните и индустриални центрове (каквото беше гр. Г. Оряховица);
- През 90-те години цялостната икономическа криза в България се отразява и върху развитието на Г. Оряховица. Част от предприятия в града западат, а безработицата се увеличава. Това води до **плавно намаление** на населението при запазени възпроизводствени структури;
- За периода между двете преброявания през 2001 и 2011 г. градът има отрицателен прираст (-10,0 %), или градът намалява с 3541 д. (средно с 354 души на година).

Параметрите на възпроизводството на населението се определят от развитието на основните демографски процеси – естествен и механичен прираст. В гр. Г. Оряховица те са:

Табл. 2. Естествено и механично движение на населението в град Г. Оряховица (брой)

Година	Родени	Умрели	Естествен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст
2009	337	425	-88	505	747	-242
2010	283	419	-136	625	846	-221
2011	255	399	-144	287	581	-294
2012	253	412	-159	295	479	-184
2013	233	374	-141	243	488	-245

Източник: НСИ

Графичният израз на естествения и механичния прираст е илюстриран в долните фигури:

Фиг. 1. Естествен прираст 2009-2013

Източник: НСИ; Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Фиг. 2. Механичен прираст 2009-2013;

Източник: НСИ; Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Раждаемостта като процес, определящ количественото нарастване на населението на гр. Г. Оряховица през последните години (2009 – 2013 г.), е с тенденция на намаляване. През 2009 г. са родени 337 деца (10,3 ‰), а през 2013 г. - 233 деца (7,5 ‰). Усреднените стойности за градовете на страната са били съответно 11,2 ‰ и 9,3 ‰. Видимо, гр. Г. Оряховица има по-неблагоприятни позиции по този показател от средните за страната с 1,8 пункта.

Определящо значение за броя на живородените деца има броят на жените във фертилна (детеродна) възраст (15- 49 г.) – 6671 (21,7 ‰ от населението през 2013 г.). В града около 90% от ражданията се осъществяват от жени на възраст 15-34 г., но те представляват само 48,5% от жените във фертилна (детеродна) възраст. Тенденцията в развитието на раждаемостта може да бъде проследена и чрез разглеждане на стойностите на тоталния коефициент на плодовитост⁶ - 1,27 живородени деца (2013 г.) за градовете от областта – една стойност доста отдалечена от теоретично необходимия минимум за осигуряване на простото възпроизводство на поколенията – 2,1 живородени деца/1 жена.

Смъртността е със значително по-високи стойности от раждаемостта. През 2009 г., в гр. Г. Оряховица са умрели 425 души, през 2012 г. - 412, през 2013 г. - 374. Коефициентът на общата смъртност в града през последните години се задържа на ниво от 13,0 ‰ за 2009 г., 13,2‰ за 2012 г. и 12,1 ‰ за 2013 г.

Естественят прираст⁷ в града през последните 5 години е отрицателен: през 2009 г. – 88 души, през 2010 г. – 136 души, през 2011 г. - 144 души, през 2012 г. – 159 души, и през 2013 г. - 141 души. Коефициентът на естественят прираст в града през 2009 г е – 2,7 ‰, 2010 г. – 4,2‰, 2011 г.- 4,5‰, 2012 г. – 5,1‰, 2013 г.- 4,6‰. Коефициентът на естествения прираст в градовете

⁶ Сумата от повъзрастовите коефициенти за плодовитост през съответната година, който показва средният брой деца, който би родила една жена през целия си фертилен (детероден) период, ако се запази същата повъзрастова плодовитост през съответната година.

⁷ Разликата между ражданията и умираанията

на страната през същия период е също отрицателен, но с много по-ниски стойности – съответно - 0.7‰ (2009 г.), - 1.6‰ (2010 г.), - 2.2‰ (2011 г.), - 2.8‰ (2012 г.) и - 2.8‰ (през 2013 г.). Така и по този показател градът е в по-неблагоприятни позиции от средните за страната.

Фиг. 3. Коефициент на естествения прираст 2009-2013 г.

Източник: НСИ; Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Данните за вътрешната миграция на населението за града показват, че изселените са повече от заселените, като механичния прираст е с отрицателен знак. През периода 2009 – 2013 г. са се заселили 1955 души, а са се изселили 3141 души, или за 5 години е реализиран отрицателен механичен прираст (-1186 души). Миграцията оказва силен негативен ефект върху възпроизводството на населението, тъй като чрез изселването на жени в родилна възраст се понижава равнището на потенциалната бъдеща раждаемост, не само за следващите 10-15 години, но и в по-дълъг период от време.

Изводът, който може да се направи въз основа на наблюдаваните демографски тенденции е, че отрицателният естествен и механичен прираст е ограничител и проблем за устойчивото развитие и жизненост на града.

2.2. Полово- възрастова структура

Половата структура на населението на гр. Г. Оряховица не се различава съществено от тази за страната и за отделните региони. Броят на жените преобладава над този за мъжете, независимо, че броят на новородените момчета е по-висок от този на новородените момичета. Впоследствие, под влияние на редица фактори като по-високата смъртност при мъжете, по-ниската средна продължителност на живота при тях и по-голямата склонност към емиграция, се стига до нарушената полова структура на населението. Към 31.12.2013 г., от общо 30708 души население, мъжете са 14820 души (48,3 %), а жените - 15888 (51,7 %), или на 1000 мъже се падат 1072 жени. Половата структура на гр. Г. Оряховица съвпада с тази на градското население на страната (мъже 48,3 % и жени 51,7 %) и е много близка до градското население в Област Велико Търново (мъже 48,0 % и жени 52,0 %).

По основни възрастови групи, към 31.12.2013 г., преобладава населението в групата на 15-64 години (20973 души), или 68,3 %. Неблагоприятен е фактът, че възрастовата група над 65 години представлява 19,2% от населението (5892 д.), докато тази от 0 до 14 години - 12,5% (3843 д.). Съответните дялове за страната са: 0-14 г. – 13,8 %, 15-64 г. – 69,0 %, над 65 г. – 17,1 %. Така гр. Г. Оряховица има по-неблагоприятна възрастова структура спрямо усреднената за всички български градове.

Общият коефициент на възрастова зависимост за града е 46,4 %, т.е. на 100 лица във възрастовата група 15 – 64 навършени години се падат близо 46 лица под 15 г. и на 65 и повече години. За градовете в страната съотношението е – 44,8 %.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 г.) Общо за града, този коефициент е 51, т.е. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 51 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

Полово- възрастовата структура на населението е представено в таблицата:

Табл. 3. Население в гр. Г. Оряховица по пол и възраст към 31.12. 2013 г.

Възраст (в навършени години)	Общо		Мъже		Жени	
	Бр.	%	Бр.	%	Бр.	%
Общо	37708	100,0 %	14820	48,3%	15888	51,7%
0 - 4	1253	4,1%	644	2,1%	609	2,0%
5 - 9	1284	4,2%	651	2,1%	633	2,1%
10 - 14	1306	4,3%	684	2,2%	622	2,0%
15 - 19	1289	4,2%	607	2,0%	682	2,2%
20 - 24	1467	4,8%	727	2,4%	740	2,4%
25 - 29	1775	5,8%	908	3,0%	867	2,8%
30 - 34	2045	6,7%	1099	3,6%	946	3,1%
35 - 39	2416	7,9%	1257	4,1%	1159	3,8%
40 - 44	2488	8,1%	1243	4,0%	1245	4,1%
45 - 49	2085	6,8%	1053	3,4%	1032	3,4%
50 - 54	2358	7,7%	1147	3,7%	1211	3,9%
55 - 59	2546	8,3%	1188	3,9%	1358	4,4%
60 - 64	2504	8,2%	1182	3,8%	1322	4,3%
65 - 69	2176	7,1%	989	3,2%	1187	3,9%
70 - 74	1433	4,7%	620	2,0%	813	2,6%
75 - 79	1039	3,4%	399	1,3%	640	2,1%
80 - 84	799	2,6%	266	0,9%	533	1,7%
85+	445	1,4%	156	0,5%	289	0,9%

Източник: НСИ

2.3. Етно-демографска характеристика на населението

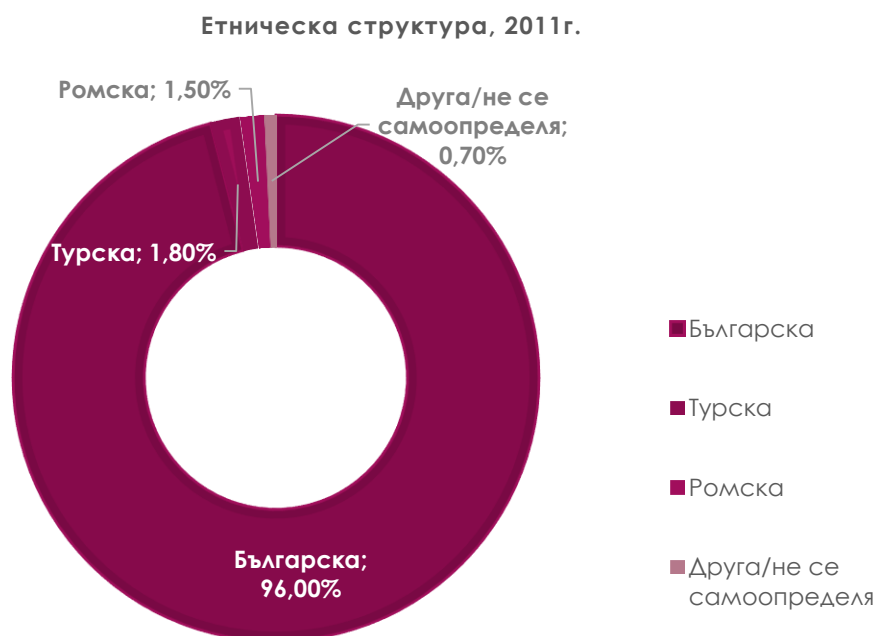
Лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение в гр. Г. Оряховица са 81,0 % от населението към 01.02.2011 г.

Българската етническа група е първа по численост – 27 381 лица (96,0 %), при 84,8 % средно за страната и 90,3 % за Област Велико Търново. Относителният им дял в сравнение с данните за страната е с 11,2 % повече, а за област Велико Търново - с 5,7 % повече.

Турската етническа група е втората по численост - обхваща 499 лица, или 1,8 % от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение, при 8,8 % средно за страната и 6,7 % за областта.

Ромският етнос е третият по численост. Към 01.02.2011 г. наброява 433 души, с относителен дял от 1,5 %, при средно 4,9 % за страната и 3,0 % за област Велико Търново. Ромската общност е хетерогенна. Тя се състои от отделни групи, които се самоопределят по различен начин⁸ като българи, турци и др. Хората от малцинствените групи в повечето случаи живеят в обособени квартали (Калтинец, Гарата) и се характеризират с редица социални проблеми като бедност, ниска степен на образование, отпадане на децата от училище, ниска степен на здравно обслужване, висока безработица.

Фиг. 4. Етническа принадлежност на населението към 1.02. 2011 г.

Източник: НСИ; Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

2.4. Образователна структура на населението

По отношение на образователната структура, една от водещите цели на общоевропейската стратегия „Европа 2020“ е подобряване на образователното равнище на населението, по-специално намаляване на дела на преждевременно напусналите училище и увеличаване на дела на населението с висше или еквивалентно на висше образование.

Към 1.02.2011 г., броят на лицата с висше образование е 6788 души. По данни НСИ за 2011 г., относителният дял на населението на града с високо образователно ниво (с висше и полувисше образование) е 22,6 % от общото население. В сравнение с предходното преброяване, относителният дял на висшестите се е увеличил с 12,2 %. Тогава (2001 г.) делът на лицата с висше образование е бил само 10,4 %. Налице са по-добри показатели в сравнение със средното равнище за страната – 19,6 % и за област Велико Търново – 18,3 %. От градовете в област Велико Търново, само гр. В. Търново е с по-добри образователни

⁸ Причините за тази ситуация се дължат на явленията "етническа мимикрия" (т.е. лица с ромска идентичност публично декларират друга, не-ромска идентичност)

показатели (31,0 %), докато гр. Свищов (21,1 %) е с по-ниски показатели от тези на гр. Г. Оряховица.

Лицата със средно образование са 6788 д. (52,2 %), което е по-високо от средното за страната (43,4 %). С основно образование са 4918 лица (16,4 %), с начално – 104 лица (4,3 %) и с незавършено начално – 1166 лица (3,9 %). Последната група е представена изключително от роми. В дъното на образователната стълбица стоят лицата, "никога не посещавали училище". Броят им в гр. Г. Оряховица е 140, или 0,5 % от населението на 7 и повече навършени години, при 1,2 % средно за страната. Така се формира дял от 25,2 % неграмотни или с ниска грамотност хора, което силно затруднява достъпа им до пазара на труда.

Фиг. 5. Население по степен на образование към 2011 г. в гр. Г. Оряховица

Източник: НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд 2011 г.
Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

2.5. Заетост и безработица

Поради липса на официални данни за града се използват данни за цялата община. Средният списъчен брой на наетите лица⁹ по трудово и служебно правоотношение през 2011 г. в Община Г. Оряховица е 12340 души. От тях, 34,1 % са наети в общественния сектор.

Икономическата криза, започнала от средата на 2008 г. и продължила през 2011 г., оказва негативно влияние върху градската (общинската) икономика. През периода 2008 – 2011 г. се наблюдава тенденция на плавно намаляване общия брой на наетите лица, като през целия период това намаляние е с около 18 % (2705 д.).

⁹ Наети са лицата, които са в трудово правоотношение с работодателя съгласно Кодекса на труда или в служебно правоотношение съгласно Закона за държавния служител

В разпределението по отрасли за периода 2008 -2011 г., отрасъл „Преработваща промишленост“ осигурява заетост на най-много лица - 3641 (29,5 %), но и в този отрасъл е налице тенденция към намаляване на средния списъчен състав. Открояват се предприятията, разположени в източната производствена зона: «Захарни заводи» АД с над 600 заети и „Аполон“ АД¹⁰ – с около 600 заети лица. Другите два отрасли, в които е наета значителна част от населението на Община Г. Оряховица, са: „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 2288 (18,5 %), и „Транспорт, складиране и пощи“ - 1968 (15,9 %). Основната локализация на последния отрасъл е кв. „Гарата“, а основната маса на заетите е в железопътния транспорт.

Табл. 4. Наети лица в Община Г. Оряховица

Отрасли	2008	2009	2010	2011
Общо	15045	14262	13041	12340
Селско, горско и рибно стопанство	254	348	341	368
Добивна промишленост
Преработваща промишленост и др.	4858	4471	4041	3641
Производство на ел. и топлоенергия и на газ
Доставяне на води, канализационни услуги	..	150	155	..
Строителство	1148	1260	918	769
Търговия и ремонт на МПС	2328	2201	2147	2288
Транспорт, складиране и пощи	2652	2455	2195	1968
Хотелиерство и ресторантьорство	299	349	289	307
Създаване и разпространение на информация, далекосъобщения	114	70	60	59
Операции с недвижими имоти	108	74	..	58
Финансови и застрахователни дейности	128	66	55	59
Професионални дейности и научни изследвания	79	85	83	87
Административни и спомагателни дейности	322	234	192	211
Държавно управление	337	340	315	290
Образование	997	946	923	901
Хуманно здравеопазване и социална работа	748	761	727	721
Култура, спорт и развлечения	122	154	166	135
Други дейности	157	135	134	178

Източник: ТСБ – Велико Търново
Забележка: .. – конфиденциална информация

По данни на ДБТ, гр. Г. Оряховица, към 11.07.2014 г., регистрираните безработни лица в града са 1071, или 63,2 % от безработните в общината през този период. Равнището на безработица в града е 6,7 %, а в общината – 8,1 %. По същото време, безработицата в страната е 11,9 %.

Регистрирани са 623 безработни лица от женски пол. Съотношението мъже/жени през юли, 2014 г. е 44,8/58,2. Във възрастовата структура, състоянието на регистрираните безработни лица в гр. Г. Оряховица е както следва:

- Най-висок е дялът на безработните лица над 55 г.- 29,6 %, следван от групата 50- 54 г. -13, 4 % и от 45- 49 г. – 10,6 %;
- Относителният дял на младите хора до 29 г. е 15,9 %. Проблемът с трудовата им реализация е един от най-острите не само в града, но и в цялата страна.

¹⁰ Произвежда мъжки облекла основно за износ

- В образователната структура най-висок е относителният дял на безработните със средно образование – 57,6 % следвани от тези с висше образование 16,8 %. Най-много са безработните лица с продължителност на престой на пазара на труда от 6 до 12 месеца – 14,0 %.

Табл. 5. Безработни лица в Община (град) Г. Оряховица, 2010 – 2014 г.

Показатели	31.12. 2010 г.	31.12. 2011 г.	31.12. 2012 г.	31.12. 2013 г.	2014 г.	
					30.06. ¹¹	11.07. ¹²
Общо – брой	1975	2120	2198	2019	1694	1071
Коефициенти на безработица - %	7,5	10,2	10,6	9,7	8,1	6,7
Разпределение по пол						
Жени	1127	1143	1240	1079	969	623
Мъже	848	977	958	940	725	448
Разпределение по възраст						
До 19 години	19	28	29	32	14	13
20-24 години	128	141	166	115	74	52
25-29 години	153	192	200	167	148	105
30-34 години	201	221	227	202	149	107
35-39 години	194	232	234	211	172	112
40-44 години	212	216	236	206	155	109
45-49 години	235	219	250	230	187	113
50-54 години	282	282	301	236	227	143
над 55 години	551	589	555	620	558	317
Разпределение по квалификация						
Работническа квалификация	677	674	703	662	526	330
Специалисти	605	694	734	653	512	438
Без специалност и професия	693	752	761	704	656	303
Разпределение по образование						
Висше образование	228	298	316	281	234	182
Средно образование	1128	1160	1261	1104	857	617
в т.ч. средно проф. образование	971	992	1059	976	746	528
Основно образование	340	309	268	280	224	122
По-ниско образование	279	353	353	354	379	150
Продължително безработни лица						
12-24 месеца	407	271	343	258	239	150
над 24 месеца	248	313	269	251	236	103

Източник: ДБТ, гр. Г. Оряховица

¹¹ Данни за Община Г. Оряховица

¹² Данни за гр. Г. Оряховица

Основни **констатации и изводи**:

- За периода между двете преброявания през 2001 и 2011 г., общината има отрицателен прираст (-10,0 %) и намалява с 3541 д.;
- Населението продължава да намалява и в годините след последното преброяване;
- Неблагоприятен е фактът, че възрастовата група над 65 години голям дял (19,2 %), докато тази от 0 до 14 години е с твърде малък - 12,5 %;
- Раждаемостта през последните години е с ясна тенденция на намаляване;
- Коефициентът на плодовитост (1,27 живородени деца на една жена) е много по-нисък от теоретично необходимия минимум за осигуряване на простото възпроизводство на поколенията (2,1);
- Смъртността е с по-високи стойности от раждаемостта;
- Естественят прираст през последните години е отрицателен;
- Механичният прираст също е отрицателен - изселените са повече от заселените;
- Отрицателният естествен и механичен прираст е ограничител и проблем за устойчивото развитие и жизненост на града;
- Делът на лицата с висше образование е (22,6 %) е сред най-високите в областта, създавайки добра предпоставка за „интелигентен“ и „устойчив“ растеж.

Основните **приоритети** в демографската политика на гр. Г. Оряховица са:

Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението чрез:

- Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца;
- Подобряване на репродуктивното здраве на населението и превенция на стерилитета;
- Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението.

Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението и подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал чрез:

- Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи;
- Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.

Постигане на **социална кохезия** и създаване на **равни възможности** за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи чрез адаптиране и синхронизиране на нормативната база с обществените потребности за балансирано демографско развитие на населението и развитие на качеството на човешкия капитал.

Условия за успешното провеждане на изложената демографска политика са макроикономическа стабилност, устойчив икономически растеж, трайно повишаващи се икономическа активност, заетост и доходи на населението.

3. Икономическо развитие и инвестиционна активност

3.1. Обща характеристика на икономическата активност на гр. Г. Оряховица

Поради липса на официални данни за икономиката на град Г. Оряховица се работи с данни за общината, като по преценка на авторския колектив, 98 % от данните за общината се отнасят за общинския център.

Гр. Г. Оряховица е основен железопътен център в Северна България и важен икономически център с утвърдени промишлени традиции и потенциал за ново развитие. Икономическата криза оказва съществено въздействие върху икономиката на града, а причините за това са много комплексни - преход от централизирана към децентрализирана система на управление, забавяне на структурната реформа и най-вече на приватизацията, загуба на традиционни пазари и в същото време, малък вътрешен пазар за мощности, които работят в настоящият момент.

Г. Оряховица е втората по големина и значимост община в икономиката на област Велико Търново. По данни от ТСБ Велико Търново, към края на 2011 г. броят на икономически активните предприятия в общината е 1694, което като относителен дял представлява 16,9 % от предприятията в цялата област.

Табл. 6. Икономически активни предприятия в Област Велико Търново и Община Горна Оряховица

Административно-териториално ниво	2009	2010	2011
Област Велико Търново	10494	10221	10017
Община Г. Оряховица	1718	1704	1694
Дял на предприятията в Община Г. Оряховица (%)	16,4%	16,7%	16,9%

Източник: ТСБ –Велико Търново

В структурата на предприятията най-голям дял имат микропредприятията, формиращи дял от 91.8 % от икономически активните предприятия в общината. Това в голяма степен е предимство тъй като те по бързо се адаптират към динамиката на пазарите. На следващо място съответно се нареждат малките и средните предприятия. По другите представени показатели, доминират средните предприятия даващи 35.6 % от произведената продукция, 34.0 % от реализираните нетни приходи от продажби (НПП) и 29.0 % от дълготрайните материални активи (ДМА).

Табл. 7. Структура на предприятията през 2011 г. в Община Г. Оряховица

Групи предприятия	Предприятия брой	Произведена продукция (хил. лв)	НПП (хил. лв)	ДМА (хил. лв)
Общо за общината	1694	371456	647533	203869
Микро до 9 заети	1544	62428	136072	45858
Малки от 10 до 49	121	80978	195758	42731
Средни от 50 до 249	24	132087	220254	59031
Големи над 250	5	95963	95449	56249

Източник: ТСБ –Велико Търново

Наблюдава се тенденция към намаляване на броя на предприятията в общината – през 2009 г. те са били 1718, а две години по-късно – 1694 (с 24 предприятия по-малко, или с1,4 %). Закритите предприятия в общината са предимно микропредприятия (11 бр.), малки предприятия (7 бр.), средни (4 бр.) и големи - 2 бр.

Табл. 8. Икономически активни предприятия в Община Г. Оряховица по брой на заетите

Групи предприятия	2009	2010	2011
Общо за общината	1718	1704	1694
Микро до 9 заети	1555	1546	1544
Малки от 10 до 49	128	128	121
Средни от 50 до 249	28	23	24
Големи над 250	7	7	5

Източник: ТСБ –Велико Търново

Данни на НСИ, обхващащи икономическите показатели на 1694-те фирми в общината, показват, че през 2011 г. приходите от дейността им възлизат на близо 647 533 хил. лева. Това представлява ръст от 13.1 % спрямо предходната година и 20.0 % спрямо 2007 г.

Табл. 9. Нетни приходи от продажби в Община Г. Оряховица

Година	Нетни приходи от продажби (хил. лв)	Базисен индекс (%)	Верижен индекс (%)
2007	539666	100	
2008	572349	106,1	106,1
2009	510541	94,6	89,2
2010	572518	106,1	112,1
2011	647533	120	113,1

Източник: ТСБ –Велико Търново

Положителен момент е нарастването на размера на акумулираните преки чуждестранни инвестиции. През 2011 г. те са 35 млн. евро, като в сравнение с 2010 г., те са нараснали с 15,6 %. Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в предприятията от нефинансовия сектор в общината имат следните измерения:

Табл. 10. Преки чуждестранни инвестиции с натрупване в община Г. Оряховица

Години	Хиляди евро	Базисен индекс (%)	Верижен индекс (%)
2008	1717,5	100	
2009	2991,5	174,2	174,2
2010	3055,9	177,9	103,3
2011	3533,6	205,7	115,6

Източник: ТСБ –Велико Търново

3.2. Обща характеристика на производствените зони

Промишлеността на града е съсредоточена в две промишлени зони – Източна (по-голяма) и Северна. Формирането на производствени зони става на етапи – първоначално се формира Източната производствена зона (с изграждането на Захарния завод), а след това се оформя и Северната производствена зона, за гръбнак на която е служил жп ареала.

Източната производствена зона на север граничи с жп линията София-Варна, на изток – с обходния път от Лясковец за летище Г. Оряховица, на югоизток – следва землищната граница между Г. Оряховица и град Лясковец, на юг и запад зоната граничи с жилищната зона.

Границите на Северната производствена зона на север следват р. Янтра и терена на летището, в западна посока граничи с ел. подстанцията и товарната жп гара и пътя, като излиза на разклона за с. Арбанаси, на изток граничи с терена на МО, а в южна посока граничи с жилищната зона и производствена зона Изток.

В резултат на приватизация и реституция, по-голямата част от предприятията стават частна собственост. Общината не разполага с никакви общински терени за разполагане на производствена или складова дейност.

Производствените предприятия са съсредоточени основно в Източната промишлена зона.

3.3. Характеристика на ключови отрасли за развитието на града и общината

Промишленост

Преработващата промишленост е традиционно водещ, структуроопределящ сектор за икономическото развитие на град/община Г. Оряховица. По данни на ТСБ за 2011 г., в сектора работят 194 предприятия, които са произвели продукция за 180 699 хил. лв. Това представлява 48.6 % от произведеното в общината. Секторът разполага с 28.4 % (183 845 хил. лв.) от нетните приходи от продажби и 29.5 % (3 641) от заетите лица.

Табл. 11. Видове активни предприятия в община Г. Оряховица през 2011 г.

Икономически дейности	Предприятия (брой)	Наети (брой)	Продукция (хил. лв)	НПП (хил. лв)	ДМА (хил.лв)
Общо за общината	1694	12340	371456	647533	203869
Селско, горско и рибно стопанство	71	368	27666	30239	23133
Добивна промишленост	-	..	-	-	-
Преработваща промишленост	194	3641	180639	183845	90346
Производство на ел. и топлоенергия и на газ	-	..	-	-	-
Доставяне на води, канализационни услуги и др.	4	..	40	40	..
Строителство	70	769	22588	22797	12428
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	774	2288	99794	367694	46270
Транспорт, складиране и пощи	57	1968	10935	11307	6908
Хотелиерство и ресторантьорство	127	307	3660	5998	6769
Създаване и разпространение на инф., далекосъобщения	22	59	4582	4088	3978

Операции с недвижими имоти	72	58	2417	2108	8050
Проф. дейности и научни изследвания	91	59	3096	3080	980
Административни и спомагателни дейности	22	87	2628	2650	1024
Образование	8	211	404	408	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	88	290	9826	9810	3190
Култура, спорт и развлечения	17	901	2122	2222	232
Други дейности	77	721	1060	1247	460

Източник: ТСБ, гр. Велико Търново

Забележка: .. - конфиденциална информация

Хранително-вкусовата промишленост е водещ отрасъл в икономиката на града. Териториално, предприятията са съсредоточени в Източната промишлена зона. Ключова роля в този икономически сектор имат:

- Захарни заводи АД - българска компания, основана през 1912 г. Тя е най-големият производител на захар и захарни изделия в България. В групата „Захарни заводи“ влизат още и предприятия за захарни изделия, спирт, опаковки, ремонтно-механичен цех. Компанията има собствена ТЕЦ, обособена като отделно дружество през 2009 г. В групата са заети над 800 работници и служители;
- „Надежда-91“ АД, ул. "Св. Княз Борис I" № 84. Произвежда комбиниран фураж, белтъчини, био смески. Пакетира и гранулира фуражи;
- РОДОПА 96" ЕООД, ул. "Отец Паисий" № 63 - основана през 1997 г. като приемник на фирма "Родопи", гр. Г. Оряховица. Наследява цялата материално-техническа база и персонал с утвърден професионализъм. Производител на месо и колбаси, както и на утвърденият бранд "Горнооряховски суджук";
- "Славянка" ЕАД, ул. "Родопи" № 1. – хлебозавод, произвеждащ всички видове хляб, закуски, сладкарски изделия. С тази дейност се занимават и други по-малки фирми.

Шивашката промишленост е друг водещ отрасъл на местната икономика. Съсредоточена е в Източната промишлена зона и е представена от:

- "Аполон" 95 ЕООД, ул. "Иван Момчилев" - фабрика за производство на мъжки облекла с марка „Аполон“ - костюми, ризи, панталони, палта, тениски. Има около 590 заети лица;
- "Камберов" ЕООД, гр. Г. Оряховица, ул. "Странджа" № 4 - произвежда мъжки и дамски панталони. Заети са 130 лица;
- Мира РН, ул. "Св. Княз Борис I" № 44 - произвежда мъжки ризи. Заети са 35 лица.

Машиностроенето е съсредоточено в Източната производствена зона и е представено от:

- Складова техника АД, ул. "Св. Княз Борис I" 25 – произвежда кранове, транспалетни колички, електроповдигачи, електрически готварски печки "Раховец", готварски печки на твърдо гориво, камини, електротелфери и мн. др.;
- БУЛТРАФ ЕООД, ул. "Цар Освободител" 56А - производител на трансформатори, дросели и бобини;
- ПРИТИ 95 ООД, ул. "Св. Княз Борис I" № 8 - производство на камини, готварски печки, котлета. Фирмата осигурява работа на около 100 лица.

Химическата промишленост е представена от КУПРО – производство на бои и лакове (заети 50 лица), "Розахим" АД - утвърден лидер в производство и търговия с химически продукти и суровини.

Промишлеността за строителни материали е представена от "Мизия-2000" АД. Фирмата се намира в Северната промишлена зона и произвежда строителна керамика - тухли, керемиди и плочки.

Производството на електрическа енергия е представено от Електроенергиен системен оператор, осигуряващ работа на 99 лица.

Строителството е представено от две големи фирми в Източна производствена зона:

- "Транспортно строителство и възстановяване", клон Г. Оряховица (държавно предприятие). Специализирано в строителство и реконструкция на ЖП линии и съпътстващите ги съоръжения;
- "Бетонстрой" ЕООД, ул. "Македония" № 68 - производство на метални конструкции, промишлено строителство.

Складово-търговската база е много добре развита в Източната производствена зона. Представена е от "Монолит 99", „Химснаб“, „Металснаб-АС-АД“, "Импулс - Никола Николов ЕТ", Топливо, Сага – 2000 ООД и други по-малки фирми.

Третичен сектор, услуги

Транспортът, като икономически отрасъл, е представен от "Янтра-транспорт" АД и от няколко малки транспортни фирми. Най-големите транспортни предприятия от национално значение на територията на града са железниците и летището. Железниците са изключително държавна собственост и са представени от БДЖ „Пътнически превози“ – 795 заети лица; БДЖ „Товарни превози“ – 253 заети лица и поделение „Управление на движението на влаковете и гаровата дейност“, гр. Г. Оряховица - 153 заети лица. Летище Г. Оряховица осигурява работа на 43 лица за обслужване на основните му функции - карго полети, чартърни пътнически полети, полети на малката авиация и др.

През годините на преход към пазарна икономика, голяма част от хората, които създадоха фирми, се насочиха към сектори, които не изискват значителни инвестиции за започване и развитие на самостоятелен бизнес. И в гр. Г. Оряховица се запазва тенденцията от предходните години най-големият брой фирми да е в отрасъла „**Търговия и ремонт на автомобили и битова техника**“, като в последните години се развиват и услугите, влизащи в дейността на неправителствени организации. През 2011 г., в отрасъла работят 774 предприятия (45,7 % от предприятията в общината). Секторът допринася с 56,8 % (367 694 хил. лв.) от нетните приходи от продажби и с 18,5 % (2 288) от наетите лица.

Туризмът като икономически отрасъл, не е основен за града. Гр. Г. Оряховица е разположен в северните подножия на Арбанашкото плато, на границата между Предбалкана и Дунавска равнина. Има благоприятно географско положение – намира се в централната част на България, в близост до добре развити туристически центрове като Велико Търново, Дряново, Габрово и Елена, както и до важни транспортни артерии.

Антропогенните туристически ресурси включват:

- Крепост „Ряховец“ – отстои на 3 км западно от гр. Г. Оряховица, датира от III-IV в. сл. Хр. Обектът се нуждае от реставрация и е със затруднена достъпност. Крепостта има потенциал за придобиване на статут на историческа забележителност с регионално и местно значение;
- Манастир „Св. Пророк Илия“ – намира се на километър югозападно от Г. Оряховица;

- Църква "Св. Атанасий Велики" в гр. Г. Оряховица - това е най-старият духовен храм в града, построен в края на XV в. от първите заселници на днешна Г. Оряховица;
- Църква "Св. Георги Победоносец" в Г. Оряховица – построена през XVI в. В двора на храма са се намидали сградите на първото килийно училище, основано от отец Зотик през 1822 г., на първото взаимно училище, основано от отец Стефан Иванов през 1850 г., както и на читалище "Напредък", открито на 13 юли 1869 г.;
- Църквите „Успение на Пресвета Богородица“, „Св. Никола“; „Св. Троица“ в гр. Г. Оряховица;

За да придобият реална стойност на туристически ресурси, посочените обекти се нуждаят от сериозни инвестиции за обновяване – както на сградния фонд, така и на средата около тях.

Природните ресурси включват:

- Защитена местност „Божур поляна“ - в близост до гр. Г. Оряховица. Предлага съхранени и атрактивни природни комплекси, достъпни чрез изградени екопътеки;
- Екопътека "Камъка" - 3 километров маршрут в атрактивна природна среда – стартът е в местността Чуруковец, на около 300 м югозападно от града;
- Велопътека „Детски кът“- м. Чуруковец – „Мравуняка“ - „Сюлейман чешма“ – хижа „Божур“;
- Лесопарк "Камъка" – непосредствено до югозападните покрайнини на града започва лесопарк "Камъка";
- Алея за пешеходен туризъм - от разклона на ул. „Маню Тодоров“, минаваща покрай местността "Чуруковец" и стигаща до манастира „Св. Пророк Илия“ (нуждае се от рехабилитация).

Стопанските измерения на туризма в общината са скромни. През последните години структурата на средствата за подслон е намалена на 6, като 5 от тях са хотели. В броя на леглата и капацитета през 2012 г. има намаление спрямо предходните години. Значително намаляват реализираните нощувки - от 9417 през 2008 г. на 6233 през 2012 г., като преобладават нощувки на български граждани. Заетостта на базата през 2012 г. е само 8,8 %, като за област Велико Търново, този показател е с двойно по-висока стойност – 15,7 %, а за страната – 36,0 %.

По данни на НСИ, общо за общината, приходите от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване през 2012 г. са с 40,6 % по-малко в сравнение с 2007 г.

Табл. 12. Средствата за подслон и настаняване в община Г. Оряховица

Година	Средства за подслон	Легла	Капацитет	Реализиран и нощувки		Пренощували лица (брой)		Приходи от нощувки (лв)	
				Общо	Чужденци	Общо	Чужденци	Общо	Чужденци
2008	7	258	94428	9417	1147	6210	556	299925	41223
2009	8	263	92145	6474	128	3860	268	211539	18206
2010	8	255	82545	6507	447	4115	363	208657	30182
2011	7	218	72145	6643	724	4707	339	238879	24402
2012	6	193	70617	6233	783	4392	385	178075	22536

Източник: НСИ

Като цяло, подотрасъл „хотелиерство и ресторантьорство“ формира дял от 0,7 % в нетните приходи от продажби за 2011 г. Това определя общината/града като общност с нисък дял и влияние на туризма в общото социално-икономическо развитие. Основната причина е липсата на достатъчно атрактивни туристически ресурси от природен и антропогенен характер. От друга страна, макар и не много атрактивните и ограничени налични ресурси, които могат да бъдат използвани за целите на туристическото развитие по различни причини, не се използват. Косвено влияние оказва и фактът, че гр. Г. Оряховица попада в «туристическата сянка» на В. Търново.

Основни **констатации и изводи**:

- Наблюдава се относително стабилно развитие на местната икономика;
- Спектърът на икономическите дейности в града включва всички отрасли на икономиката;
- Търговията и преработващата промишленост са основните структуроопределящи отрасли;
- Туризмът заема символичен дял в градската/местната икономика;
- Диверсифицираният характер и потенциал на градската икономика определят гр. Г. Оряховица като втория по големина икономически център на развитие в областта;
- Ролята на най-големите предприятия отслабва и се засилва значението на по-малките фирми;
- През последните години се забелязва разкъсване на функционалните връзки между редица сфери, сектори и подсистеми (образование - наука - производство, образователна система – пазар);
- Техническото и технологично обновление, иновациите и ориентирането към конкурентноспособни производства продължава да бъде ключов фактор за развитието на местната икономика;
- Все още липсват нови важни елементи в структурата на икономическия комплекс, способни да дадат силен тласък на производството, като подобрят технологическата и бизнес среда;
- Съществуващите производствени зони се нуждаят от рехабилитация и реконструкция - най-вече на инфраструктурата.

4. Социален сервиз и социална инфраструктура

4.1. Образование

Образованието в гр. Г. Оряховица е с функционален обхват от предучилищно обучение до професионално образование. Професионалните гимназии имат подчертано регионално (надобщинско) значение. Гр. Г. Оряховица е един от трите (наред с гр. Велико Търново, и гр. Свищов) утвърдени центрове на професионалното образование в областта.

Предучилищното образование в града е представено от 8 детски градини. Детските градини на територията на общината разполагат с добра материално-техническа база, осигуряваща нормален учебен процес. През последните години е извършена енергийно-ефективна реконструкция на ЦДГ "Здравец" и ЦДГ "Ален Мак", а в ОДЗ "Елена Грънчарова" е изградена нова детска площадка. Всичките детски заведения са газифицирани, като само СДГ "Детски свят", кв. Калтинец не е - поради голямата отдалеченост от газопреносната мрежа.

Задължителната подготовка за първи клас на децата на 5 и 6 години, се провежда във всички детски градини и в 4 общински училища: СОУ „В. Грънчаров“, ОУ „Ив. Вазов“, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, ОУ „Паисий Хилендарски“.

С децата със специални образователни потребности в общинските детски градини работят специалисти от Ресурсен център Велико Търново.

Като цяло може да се обобщи, че в областта на предучилищното образование се наблюдават положителни промени. Повишава се достъпът до услугата и ефективността на функциониране на заведенията. През учебната 2013/2014 г. в детските заведения са обхванати 1001 деца, докато през учебната 2011/2012 г. децата са били 986 (регистрираното увеличение е с 1.5 %). Пълняемостта на групите е в рамките на нормативните изисквания.

Табл. 13. Детски заведения на общинско финансиране в гр. Г. Оряховица

Детско заведение, адрес	2011/2012	2013/2014	Детски групи
	Брой деца	Брой деца	Брой
ЦДГ "Ален Мак", ул. "Ангел Кънчев" № 43	135	129	5
ЦДГ "Бодра смяна", ул. Бунар Хисар № 20	118	123	4
ОДЗ "Божур", ул. "И. Макариополски" № 17	97	92	4
СДГ "Детски свят", ул. "Пирин" № 6	62	85	3
ОДЗ "Елена Грънчарова", ул. "Раховец" № 11	172	175	6
ЦДГ "Здравец", ул. Ал. Стамболийски № 1	114	118	4
ЦДГ "Първи юни"; ул. "Витоша" № 2А	117	119	4
ЦДГ „Щастливо детство“; р-н „Север“, ул. „Дружба“ №15	171	160	6

Източник: Общинска администрация Г. Оряховица

Общото образование разполага с добре развита мрежа от общински училища – основни (ОУ) - от 1 до 8 клас и средни общообразователни (СОУ) от 1 до 12 клас.

Всичките общински училища са газифицирани. През последните години е извършена енергийно-ефективната реконструкция на СОУ „Г. Измирлиев“, СОУ „Вичо Грънчаров“ и ОУ „Ив. Вазов“, частични мерки за повишаване на енергийната ефективност в ОУ „Паисий Хилендарски“, подобряване на материално-техническото оборудване и създаване на условия за столово хранене в ОУ „Паисий Хилендарски“ и ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, облагородяване на открити училищни пространства в СОУ „Вичо Грънчаров“ и др.

Независимо от демографската криза, достъпът до услугата и ефективността на функциониране на учебните заведения се повишава. През учебната 2013/2014 г. в общинските училища са обхванати 2539 ученика, докато през учебната 2011/2012 г. децата са били 2483 (това е увеличение с 2,5 %).

Средният брой на учениците от ОУ и СОУ в една паралелка е относително постоянен за периода 2011-2014 г. - съответно 20 и 22. Напускащите училище преди завършване на основно образование в Община Г. Оряховица са около 6 %.

Табл. 14. Училища на общинско финансиране в гр. Оряховица

Училище, адрес	2011/2012	2013/2014	Класни стаи	Паралелки
	Брой ученици	Брой ученици	Брой	Брой
ОУ "Иван Вазов", ул. "Иван Вазов" № 40	541	569	23	25
ОУ "Св. св. Кирил и Методий", ул. "Васил Априлов" № 50	222	239	30	13
ОУ "Св. П. Хилендарски", ул. "Съединение" № 19	253	270	14	13
СОУ "Георги Измирлиев", ул. "Ангел Кънчев" № 17,	810	834	48	37
СОУ "Вичо Грънчаров", ул. Цар Освободител" № 6	660	627	39	29
Общо ученици	2486	2539		

Източник: Общинска администрация Г. Оряховица

Професионалното образование е представено от 5 професионални гимназии, обхващащи основни направления в сферата на железопътния транспорт, машиностроенето, енергетиката и електрониката, хранително вкусовата промишленост и ресторантьорството, леката промишленост и икономиката.

В професионалните гимназии се обучават ученици от други общини и области, т.е. те са с надобщински функции. В някои от тях се предлагат специалности, обслужващи отрасъл, който през последните години не се развива на територията на града/общината. Практическото обучение на учениците е затруднено поради нарушените връзки с частния сектор. Наложително е създаването на трайни връзки между местния бизнес и образователните институции с оглед професионалното насочване и придобиване на нови знания и умения, съобразени с предлаганите работни места.

В повечето училища е извършена енергийно – ефективна реконструкция и подобряване на материална техническата база. От общо 5 професионални училища в 3 има прокарана газоразпределителна мрежа, като ПГХТ „Проф. д-р Ас. Златаров“ и ПГЖПТ „Н. Й. Вапцаров“ не са присъединени към мрежата поради голямо отстояние от нея.

През учебната 2013/2014 г., в професионалните училище се учат 1174 ученика, докато през учебната 2011/2012 г., учениците са били 1258 (минимално намаление с 6,7 %).

Една част от професионалните гимназии са разположени в източната производствена зона на града - ПГХТ „Проф. д-р Ас. Златаров“ и ПГЛПИ "Атанас Буров", в непосредствена близост до зоната е ПГЕЕ "М. В. Ломоносов", в района на гарата - ПГЖПТ "Н. Й. Вапцаров".

Табл. 15. Училища на държавно финансиране в град Г. Оряховица – Професионални гимназии

Училище, адрес	2011/2012	2013/2014	Класни стаи	Паралелки
	Брой ученици	Брой ученици	Брой	Брой
ПГТ "Васил Левски", ул. "Ангел Кънчев" № 27	83	74	24	4
ПГЕЕ "М. В. Ломоносов", ул. "Никола Петров" № 31	483	436	31	19
ПГХТ "Асен Златаров", ул. "Свети княз Борис I" № 72	114	116	20	4
ПГЛПИ "Атанас Буров", ул. "Свети княз Борис I" № 25	403	390	22	16
ПГЖПТ "Н. Й. Вапцаров", ул. "Антон Страшимиров" № 44	175	158	21	8

Източник: Общинска администрация Г. Оряховица

Понастоящем мрежата от учебни заведения на територията на града е добре организирана и в учебните заведения са спазени държавните образователни изисквания.

В Общински детски комплекс (ОДК), гр. Г. Оряховица успешно се реализира надграждащо обучение в няколко направления – в областта на изкуствата, краезнанието и моделизма. Дейностите в ОДК обхващат около 270 деца от града и близките селища.

Основни констатации и изводи:

- Професионалните гимназии изпълняват надобщински функции;
- По-голяма част от учебните и детските заведения в града са газифицирани;
- Голям брой реализирани проекти за осъвременяване на материалната база на училищата и детските заведения;
- Осигуреността с детски градини, места в тях и квалифициран педагогически персонал задоволява нуждите на града към момента;
- Намаляване на раждаемостта и броя на децата, подлежащи на задължително обучение;
- Адаптиране на програмите в професионалното образование в съответствие с нуждите на общината;
- По-активно използване на съвременни информационни и комуникационни технологии, интерактивни методи и средства в образователния процес;
- Недостатъчно използване на ресурса на НПО за съвместна работа с учебните заведения.

4.2. Здравеопазване

Здравеопазването в града е осигурено от добре развита мрежа от заведения за болнична и извънболнична помощ. По данни на РЗИ Велико Търново, към 31.12.2012 г., извънболничната и болничната медицинска помощ на територията на града разчита на 144 лекари, от които 25 общопрактикуващи, 38 лекари по дентална медицина и 244 специалисти по здравни грижи.

Градската здравна инфраструктура разполага със 2 болнични заведения с общ капацитет от 243 легла. Болничната помощ е представена от Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ) „Св. Иван Рилски“ ЕООД гр. Г. Оряховица, ул. "Отец Паисий" № 72. Осигурява се диагностика и активно лечение на лица с остри заболявания, травми, изострени хронични болести, състояния, изискващи оперативно лечение в болнични условия, родилна помощ и рехабилитация. Болничното заведение обслужва населението на четири общини (Г. Оряховица, Лясковец, Стражица и Златарица), с общ брой на населението над 75 хил. души. Средно през последните години в МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД са преминавали по 11500 пациента годишно. Персоналът се състои от висококвалифицирани кадри - 68 са висш медицински персонал (66 лекари, 2 фармацевти), 160 медицински специалисти по здравни грижи и 93 с немедицинско образование.

Лечебното заведение има възможност за извършване на високо-специализирани изследвания със собствена апаратура, което улеснява диагностицирането на пациентите. През последните години в МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД е закупена модерна апаратура за физиотерапия, хирургически инструменти, доплер, ехограф, ехокардиограф, биохимичен анализатор и др. Независимо от това, болницата е недоокомплектована с необходимата апаратура за покриване на нива на медицински стандарти. За тази цел е необходимо закупуване на нова и подмяна на съществуващата медицинска апаратура. Необходима е и подмяна на оборудването на кухненския блок.

Сградният фонд на болницата е на повече от 50 години и са необходими значителни ремонти, (вкл. внедряване на мерки за енергийна ефективност) и преустройства, за да може да изпълнява функциите си и да намали разходите си. Към момента са извършени частични ремонтни работи и мерки за енергийна ефективност – частично е подменена дограмата.

В гр. Г. Оряховица функционира и експертно-консултативно отделение към Национална многопрофилна транспортна болница „Цар Борис III” – София (ул. Съединение № 13).

Извънболничната лечебна дейност, с изключение на диагностично-консултантската, е с подчертан местен характер и е най-близо до населението. Здравното обслужване на населението от града се осъществява от следните лечебни заведения:

- Диагностично-консултативен център (ДКЦ);
- Медико-диагностична лаборатория „Астралаб“ - в сградата на ДКЦ;
- Самостоятелна медико-диагностична лаборатория "2 М" ООД;
- Самостоятелна медико-диагностична лаборатория "М и Н";
- Самостоятелна медико-диагностична лаборатория "МЕДИФОТ" ООД;
- Самостоятелна медико-диагностична лаборатория " СВЕТИ ИЛИЯ - СЛАВЕРА" ООД;
- Медико-техническа лаборатория „Дентал – 2000“ ООД;
- „Дента универсал“ ЕООД - самостоятелна медико-техническа лаборатория.

От тях, с надобщинско значение е ДКЦ, разположен в сградата на МБАЛ "Св. Иван Рилски" ЕООД. В центъра работят 25 лекари с призната специалност. Функционалният му профил включва здравна профилактика, диагностика и извънболнично лечение на населението на общините: Г. Оряховица, Лясковец, Стражица, Полски Тръмбеш, Златарица и Елена. Годишно, през специализираните кабинети на ДКЦ минават по над 47 хил. души. Оборудването в ДКЦ е морално и технически остаряло и амортизирано. Необходимо е и

закупуването на ново и подмяна на съществуващо обзавеждане. Сградата, в която се помещава ДКЦ е на 60 години и се нуждае от основен ремонт, включващ и енергийно саниране.

Спешната медицинска помощ в гр. Г. Оряховица се осъществява от Център за спешна медицинска помощ (ЦСМП) – филиал на ЦСМП гр. Велико Търново. Центърът разполага с два дежурни екипа, оборудвани санитарни автомобили за животоспасяващи дейности и извършва организирано взаимодействие с отделенията на болницата. Персоналът на Центъра включва 15 лекари и 30 души помощен персонал.

Населението в града, обслужено от един лекар, е 216 човека (2012 г.), при средно 257 за страната и 305 за област В. Търново, т.е. гр. Г. Оряховица е с по-благоприятни показатели от тези за страната и областта. Населението, обслужено от един стоматолог е 818 човека, при средно 1084 за страната и 1327 за област Велико Търново. И по този показател градът е с по-добри показатели от средните за страната и за областта.

Аптечната мрежа на гр. Г. Оряховица функционира чрез 13 аптеки, но няма денонощна аптека.

Детските ясли в гр. Г. Оряховица са две - „Еделвайс” и „Зорница”. Те имат по 4 групи деца - на възраст от 9 месеца до 3 години, с общо 182 деца. Ангажиран е персонал от 48 души. Допълнително, за най-малките жители на града са създадени по една група към двете ОДЗ на града. По програма „Красива България” и от общинския бюджет е извършена реконструкция на сградата на детска ясла „Еделвайс” – I етап. Цялостното подобряване на материално-техническата база ще бъде завършено с реализацията на втори етап от реконструкцията.

Проблем и на двете ясли са детските площадки и прилежащите им части, които са в недобро експлоатационно състояние. Материално-техническата база на детска ясла „Зорница” има нужда от обновяване.

Обобщената оценка е, че системата на здравно обслужване в гр. Г. Оряховица е добре организирана, материално и кадрово обезпечена и изпълнява надобщински функции, но с потребности от обновяване на материално-техническата база.

Основни **изводи**:

- Необходимост от подобрение на материално-техническата база на двете ясли;
- Липса на денонощна аптека в общинския център;
- Влошено състояние на материално-техническа база на ДКЦ | ЕООД и МБАЛ „Св. Иван Рилски” ЕООД;
- Недостиг от медицинска апаратура и високоспециализирана техника в ДКЦ | ЕООД и МБАЛ „Св. Иван Рилски” ЕООД.

4.3. Социални грижи

Град Горна Оряховица е с добре развита мрежа от социални услуги. Социалните услуги, предоставяни в общността осигуряват условия за живот в среда, близка до семейната, целят да подкрепят потребителите и да насърчат социалното им включване. По своя смисъл те дават възможност да се реализира държавната политика за деинституционализация.

Социалните услуги, съсредоточени на територията на гр. Горна Оряховица се финансират чрез републиканския бюджет като делегирани от държавата дейности, от общинския

бюджет като местни дейности, както и в рамките на различни проекти по национални и международни програми и чрез дарения.

През 2014 г. на територията на града са предоставяни:

Социални услуги за деца:

- Дневен център за деца с увреждания, адрес на услугата: гр. Горна Оряховица, ул. „Дружба“ № 15, капацитет 40 места, делегирана от държавата дейност, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица;
- Приемна грижа – с финансиране по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, проект „И аз имам семейство“, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица;
- Мобилен център за работа с деца, лишени от родителска грижа, с финансиране от дарения и от Студентска организация Oxford Aid to the Balkans (OXAB) по проект „Доброволчество“, доставчик на услугата: Сдружение „ОКСАБ 2006“, гр. Горна Оряховица;
- Мобилен център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца, с финансиране от дарения и от Асоциация ZOV UK по проект „Клуб за деца, Горна Оряховица“, доставчик на услугата: Сдружение „ЗОВ“, гр. Горна Оряховица.

Социални услуги за деца и възрастни:

- Център за обществена подкрепа, адрес на услугата - гр. Горна Оряховица, ул. „Вичо Грънчаров“ № 9а, капацитет 30 места, делегирана от държавата дейност, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица;
- Център за обществена подкрепа, адрес на услугата - гр. Горна Оряховица, ул. „Цар Освободител“ № 11, с финансиране по програма ISEC на Европейска комисия, проект „Координационен механизъм за превенция на насилието и трафика на жени и деца в две области на Република България“, програма „Вяра в децата и семейството“ на Фондация „Лале“, проект „Деца и семейства в риск – да решим проблема заедно“ и по програма „Подкрепа за Неправителствени организации в България“ на ФМ на ЕИП, проект „Овластяване на уязвими рискови групи чрез предоставяне на качествени социални услуги“, доставчик на услугата: Сдружение „Център Мария“, гр. Горна Оряховица;
- Център за настаняване от семеен тип, адрес на услугата: гр. Горна Оряховица, ул. „Йордан Йовков“ № 2, капацитет 14 места, с финансиране по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, проект „С грижа за всяко дете“, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица;
- Личен асистент - с финансиране от Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ от държавния бюджет, доставчик на услугата: Агенция за социално подпомагане чрез Дирекция „Социално подпомагане“, гр. Горна Оряховица;
- Личен асистент – с финансиране от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, проект „Подкрепа за достоен живот“, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица.

Социални услуги за възрастни:

- Защитено жилище за хора с умствена изостаналост, адрес на услугата - гр. Горна Оряховица, ул. „Бунар Хисар“ № 17 А, капацитет 8 места, делегирана от държавата дейност, доставчик на услугата: Сдружение „Център Мария“, гр. Горна Оряховица;
- Дневен център за възрастни хора с увреждания, адрес на услугата: гр. Горна Оряховица, ул. „Дружба“ № 15, капацитет 40 места, делегирана от държавата дейност, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица;
- Домашен социален патронаж, адрес на услугата: гр. Горна Оряховица, ул. „Мано Тодоров“ № 2, капацитет 320 места, местна дейност, доставчик на услугата: Община Горна Оряховица, и функциониращите към него;
- Звено за услуги в домашна среда - местна дейност;
- Обществена трапезария – капацитет 30 места, с финансиране от Фонд „Социална закрила“;
- Център за социална рехабилитация и интеграция на жертви на домашно насилие над 18 години, адрес на услугата: гр. Горна Оряховица, ул. „Цар Освободител“ № 11, с финансиране по програма „Вяра в децата и семейството“ на Фондация „Лале“, проект „Деца и семейства в риск – да решим проблема заедно“ и по програма „Подкрепа за Неправителствени организации в България“ на ФМ на ЕИП, проект „Овластяване на уязвими рискови групи чрез предоставяне на качествени социални услуги“, доставчик на услугата: Сдружение „Център Мария“, гр. Горна Оряховица;
- Център за временно настаняване на възрастни хора, адрес на услугата: гр. Горна Оряховица, ул. „Иван Вазов“ № 13А, финансиран чрез дарения, доставчик на услугата: Фондация „Алфа България“, гр. Горна Оряховица.

За поддържане на социалните контакти, социалната интеграция и подобряване качеството на живот на възрастните хора на територията на гр. Горна Оряховица функционират пет Клуба на пенсионера и Клуб на инвалида.

Основни **констатации и изводи**:

- В Община Горна Оряховица няма специализирани институции за деца. Две са специализираните институции за възрастни хора с увреждания. Те са разположени извън общинския център.
- Социалните услуги, предоставяни в общността в гр. Горна Оряховица са добре развити. От тях три са от резидентен тип.
- Добре развита е „Приемната грижа“, но е необходимо осигуряване на последващото и финансиране и развитие.
- Необходимо е продължаване и разширяване на социалните услуги, предоставяни в общността - „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“.
- Доказана е необходимостта от социалните услуги, предоставяни в общността от резидентен тип „Кризисен център“ и „Приют“.
- Персоналът на социалните услуги в общността се нуждае от методическа подкрепа, от периодични обучения и супервизия.
- Налице е необходимост от изграждане на Социални жилища в гр. Горна Оряховица, за осигуряване на подслон и подходящи битови условия на лица в риск от бедност и социално изключване, на бездомни и/или живеещи в много лоши битови условия,

родители с деца, вкл. непълнолетни родители, многодетни семейства, деца с влошено здраве и увреждания.

4.4. Култура

Съхранението и популяризирането на материалните и духовните културни постижения и духовното обогатяване на населението в гр. Г. Оряховица се осъществява от: Исторически музей, Художествено галерия "Недялко Каранешев", 3 читалища, общинска библиотека, младежки дом, религиозни храмове:

- Историческият музей съхранява историческото наследство на града и региона, обособено в 4 раздела – археология, етнография, възраждане и нова история. В структурата на Исторически музей - Г. Оряховица влизат следните филиали: Етнографски музей, гр. Долна Оряховица, Къща-музей „Асен Разцветников“, с. Драганово и Туристически информационен център Г. Оряховица (ТИЦ, създаден през 2004 г.).
- Градската художествена галерия „Недялко Каранешев“ разполага с богат фонд от над 550 произведения на изкуството (маслена живопис, акварел, графика, смесена техника и скулптури). Тя съхранява живописни картини на именити български и чуждестранни автори. Годишно в Галерията се организират над 30 изложби и други прояви.
- Читалищата са „капилярите“ на мрежата от културни институции. В града, те са представени от НЧ „Напредък – 1869“, НЧ „Пробуда – 1904“ и НЧ „Братя Грънчарови – 2002“. Към читалищата функционират хорове, танцови, фолклорни и театрални състави. Изявяват се творческо-литературни групи, школи по изкуства и други форми за извънучилищно обучение и занимания за деца. Богатите културни календари се «оцветяват» и от множество фестивали, включително международни.
- Общинска библиотека Г. Оряховица е основана през 1869 г. в структурата на читалище „Напредък 1869“. Библиотеката притежава фонд от над 100 хил. документа и обслужва годишно около 3 хил. читатели.
- Младежният дом представлява сграда с 900 м² РЗП и салон със 150 места, библиотека, учебна зала с 40 места, танцова зала, голяма репетиционна зала и две малки учебно-репетиционни зали.

Културният календар на града е изпълнен с множество прояви с местно, национално и международно значение, сред които: Международен фолклорен фестивал „Раховче“, Международен конкурс за млади изпълнители на популярна песен „Нова музика“, Международен фестивал на младежките аматьорски театри, Международен пленер по „Живописатирата“, Петропавловски събор на народното творчество, Национален детски фестивал „Раховче“, Национален фестивал на фолклорните клубове и групи „Фолклорна броеница“, Национален преглед на селските любителски читалищни театри, Национален празник на автентичния фолклор „На мегдана“, Майски дни на културата, Празник на Горнооряховския суджук, Общински фолклорен празник на народните хорове и групите за изворен фолклор“, Регионален преглед на старата градска песен „Божури“, Регионален празник на дрипавата баница, Общински преглед на самодейните състави при клубовете на пенсионера, Общински фолклорен празник „От извора“, Общински празник на плодородието „Ден година храни“, Празник на градинаря, Културно-образователен форум и други.

Основни **констатации и изводи**:

- Гр. Г. Оряховица има добре развита мрежа от културни институции, което е предпоставка за опазване и обогатяване на културното наследство;
- Съществуват възможности за дообогатяване и преформатиране на традиционни събития, както и създаване на нови, доразвиващи общата идейна концепция;
- По-голяма част от културното наследство се нуждае от реставрация;
- Необходимост от обновяване и модернизирание на материално-техническата база;
- Допълване на техническата база на културните институции;
- Необходимост от обновяване на сценичните костюми и реквизита на самодейните състави.

4.5. Спорт

В гр. Г. Оряховица са регистрирани 26 спортни клуба, част от които са обединени в спортно дружество „Локомотив“, а останалите са самостоятелни. Градът има славата на добър организатор и администратор на спортни събития от регионален и национален мащаб. Сега целта е да се възвърне авторитета му при домакинство на международни турнири, европейски първенства, купи и др. по спортове, които се развиват на национално ниво или имат принос в развитието на националния спорт (включени състезатели в национални отбори, участия на балканиади, Европейски и Световни първенства и др., както и участие в състезания за хора с увреждания).

На територията на гр. Г. Оряховица са разположени:

- Стадион „Локомотив“ с площ 28 хил. м² и 8 хил. седящи места. Използва се от ОФК „Локомотив“ за тренировка и официални срещи, пистата и секторите се използват от лекоатлетическите клубове. През 2010 г. на стадион „Локомотив“ е направено укрепване с пилоти – I-ви и II-ри етап през 2012-2013 г. Извършен е основен ремонт на обслужващите помещения, но не и на самия стадион;
- Спортна зала „Никола Петров“ включваща многофункционална зала с площ 1,5 хил. м² с 600 зрителски места, тренировъчен салон по борба и самбо, салон за тенис на маса, салон за обща физическа подготовка. Залата е построена през 1973 година. В периода 2007-2012 е извършено конструктивно укрепване и основен ремонт на залата. Реновиран е салона за борба и прилежащите помещения. Независимо от това, има потребности от още ремонтни и обновителни работи;
- Спортна зала по акробатика с площ 1,3 хил. м² - тренировъчна и състезателна дейност. През 2006 г. е направен частичен ремонт (покрив и боядисване на стени). Остава нуждата от основен ремонт на цялата сграда (включително подмяна на инсталациите), енергийно саниране и обновяване на оборудването;
- Зала за фитнес и силов трибой – разположена е в района на старите съблекални към стадиона. Необходимо е разширение и ремонт на съществуващата зала, подобряване на интериора и екстериора, привеждането му към общите изисквания за експлоатация за масов и елитен спорт.

В допълнение, на разположение на горнооряховци са и тренировъчно футболно игрище с нормални размери, друго с намалени размери, тенис кортове (2 бр.), но всички те са силно амортизирани и се нуждаят от обновяване. Доказана е необходимостта от изграждането на

нови кортове и радикално подобряване на условията за достъп и паркиране в района на спортните съоръжения.

Откритите спортни площадки в училищата също са в незавидно състояние. На много места настилата е остаряла и амортизирана и масово липсват основни спортни съоръжения - баскетболни кошове, маси за тенис, писти за лекоатлети.

Плувната спортна база в града се ограничава само в три мини-басейна частна собственост и един закрит в СОУ „Г. Измирлиев“, който се ползва само за учебни цели от м. октомври до м. май. Съществуващата база не може да задоволи потребностите на жителите на града и общината.

Основни **констатации изводи**:

- Съществува потребност от обновяване на стадион „Локомотив“;
- Спортна зала „Никола Петров“ и спортната зала по акробатика се нуждаят от енергийно саниране и обновяване на оборудването;
- Игрищата за тенис на корт са недостатъчни и в лошо състояние. Необходимо е подобряване на достъпа и условията за паркиране в района;
- Спортните площадки и съоръжения в града са амортизирани и недостатъчни;
- Плувната спортна база е недостатъчна. Градът има нужда от публично достъпен басейн;
- Желателно е общинският спортен календар да се обогати с международни прояви и състезания от висок ранг, за да се повиши мотивацията за спорт;

4.6. Обществен ред и сигурност

Структурите по обществен ред и сигурност в града са с надобщинско значение и са представени от:

- РУ "Полиция" - Г. Оряховица и Районна служба Пожарна безопасност и защита на населението. Двете структури обслужват общините Г. Оряховица и Лясковец с общо население 60 хил. души в 3 града и 17 села;
- РУ "Транспортна полиция" – Г. Оряховица. Обслужва 30% от жп инфраструктурата в Северна България (обща дължина 763 км.). Управлението функционира в територията на 5 административни области (Велико Търново, Габрово, Плевен, Търговище и Ловеч), изпълнявайки охранителни функции по 192 жп обекта.

4.7. Административно-делово обслужване

Административното обслужване се осъществява от Община Г. Оряховица. В общинната се предоставя интегрирана административна услуга с Национална агенция по приходите. Деловото обслужване се осъществява от Районен съд, Г. Оряховица (в обхвата му са общините Г. Оряховица, Лясковец и Стражица). Други структури са Общинска служба "Земеделие", Дирекция "Бюро по труда", Дирекция "Социално подпомагане". Всички посочени институции са съсредоточени в централната градска част – лесно откриваемы и с добра достъпност, но с лоши условия за паркиране.

Финансово-кредитните институции са представени от 13 клона и филиали на опериращи в страната банки, поместени в Таблица №17.

Табл. 16. Финансово-кредитни институции на територията на гр. Г. Оряховица

Банки – клонове и офиси	Адрес
Банка "ДСК" АД	ул. „Св. Княз I Борис" №2
Юробанк АД – (Пощенска банка)	ул. „Янко Боянов" №3
УниКредит Булбанк АД	ул. „Патриарх Евтимий" №2 и ул. „Маню Тодоров" №1А
Банка Пиреос България АД	ул. „Иван Вазов" № 2
Първа инвестиционна банка АД	ул. „Св. Княз Борис I" №1
Обединена българска банка АД	ул. „Патриарх Евтимий" №2
Райфайзенбанк АД	ул. „Маню Тодоров" №1
СИБАНК ЕАД	ул. „Черни връх" №5
Корпоративна търговска банка АД	ул. „Св. Княз Борис I" №24
Алианц банк България АД	ул. „Хан Крум" №5
SG Експресбанк АД	ул. „Цар Освободител" №4
Общинска банка АД	ул. „Хан Крум" №2
Централна кооперативна банка АД	ул. „Св. Княз Борис I" №10
Инвестбанк АД	ул. „Св. Княз Борис I" №13

Застрахователната дейност също е адекватно развита и подкрепя нормалното функциониране на местната икономика и бит. Застрахователните компании са представени от:

Табл. 17. Застрахователни дружества на територията на гр. Г. Оряховица

Застрахователни дружества	Адрес
ДЗИ	ул. „Цар Освободител" № 11
ЗАД "Булстрад Виена иншуранс груп" АД	ул. „Маню Тодоров" №2
ЗАД "Алианц България" АД	ул. Хан Крум №5
ЗК "Лев инс" АД	ул. „Панайот Цвиев" №3
ЗАД Виктория	ул. „Вичо Грънчаров" №2Д
Дженерали застраховане АД	ул. „Св. Княз Борис I" № 1, ет. 2, офис 6
ЗАД ОЗК – Застраховане АД	ул. „Отец Паисий" № 8

4.8. Проблеми на маргинализираните групи по отношение на социалния сервиз (извадка от секторните анализи)

Образование

Напускащите училище преди завършване на основно образование в община Г. Оряховица са около 6% - около 150 ученика (от общо 2539 за 2013/2014 г.).

С основно образование са 4918 лица (16,4 %), с начално – 104 лица (4,3 %) и с незавършено начално – 1166 лица (3,9 %). Последната група е представена изключително от ромии. В дъното на образователната стълбича стоят лицата, "никога непосещаващи училище". Броят им в гр. Г. Оряховица е 140, или 0,5 % от населението на 7 и повече навършени години, при 1,2 % средно за страната. Така се формира дял от 25,2 % неграмотни или с ниска грамотност хора, което силно затруднява достъпа им до пазара на труда.

Здравеопазване

Обобщената оценка е, че системата на здравно обслужване в гр. Г. Оряховица е добре организирана, материално и кадрово обезпечена и изпълнява надобщински функции, но с потребности от обновяване на материално-техническата база.

Основни изводи:

- Необходимост от подобрене на материално-техническата база на двете ясли;
- Липса на денонощна аптека в общинския център;
- Влошено състояние на материално-техническа база на ДКЦ I ЕООД и МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД;
- Недостиг от медицинска апаратура и високоспециализирана техника в ДКЦ I ЕООД и МБАЛ „Св. Иван Рилски“ ЕООД.

Социални услуги

Основни изводи:

- В Община Горна Оряховица няма специализирани институции за деца. Две са специализираните институции за възрастни хора с увреждания. Те са разположени извън общинския център.
- Социалните услуги, предоставяни в общността в гр. Горна Оряховица са добре развити. От тях три са от резидентен тип.
- Добре развита е „Приемната грижа“, но е необходимо осигуряване на последващото и финансиране и развитие.
- Необходимо е продължаване и разширяване на социалните услуги, предоставяни в общността - „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“.
- Доказана е необходимостта от социалните услуги, предоставяни в общността от резидентен тип „Кризисен център“ и „Приют“.
- Персоналът на социалните услуги в общността се нуждае от методическа подкрепа, от периодични обучения и супервизия.
- Налице е необходимост от изграждане на Социални жилища в гр. Горна Оряховица, за осигуряване на подслон и подходящи битови условия на лица в риск от бедност и социално изключване, на бездомни и/или живеещи в много лоши битови условия, родители с деца, вкл. непълнолетни родители, многодетни семейства, деца с влошено здраве и увреждания.

Спорт

Основни изводи:

- Съществува необходимост от обновяване на стадион „Локомотив“;
- Спортна зала „Никола Петров“ и спортната зала по акробатика се нуждаят от енергийно саниране и обновяване на оборудването;
- Игрищата за тенис на корт са недостатъчни и в лошо състояние. Необходимо е подобряване на достъпа и условията за паркиране в района;
- Спортните площадки и съоръжения в града са амортизирани и недостатъчни;
- Плувната спортна база е недостатъчна. Градът има нужда от публично достъпен басейн;
- Желателно е общинският спортен календар да се обогати с международни прояви и състезания от висок ранг, за да се повиши мотивацията за спорт.

5. Културно-историческо наследство

Основно средище за съхранение и популяризиране на движимото културно-историческо наследство на гр. Г. Оряховица и общината е Исторически музей – Г. Оряховица (ИМГО). Това е причината, неговите характеристики и проблеми да са предмет и на този раздел от целевия и проблемен анализ.

Началото на музейното дело в града е поставено през 1962 г. Първоначалният фонд на музейната сбирка възлиза на около 500 експоната. През 1972 г. тогавашното градско ръководство предоставя преустроена двуетажна сграда на ул. „Антим I“ №1 в централната част на града, където музеят се помещава и до днес. Сградата е с обща квадратура 820 м², собственост е на общината. На приземния етаж е изградено фондохранилище, а в двора се намира отделна постройка с 65 м² площ, която също има фондови функции. Към момента, в ИМГО са експонирани и складираны общо 15134 фондови единици.

През 2008 г. юридическото лице «Исторически музей – Г. Оряховица» е вписано като културна организация в регистъра на Министерство на културата по чл. 14, ал. 4 от Закона за закрила и развитие на културата, за което притежава удостоверение №128(186)/20.03.2008, издадено от Министерството. С Решение №670 от Протокол №59/30.09.2010 г. от 01 януари 2011 г., музеят получава статут на самостоятелно юридическо лице като второстепенен разпоредител с бюджетни кредити на община Г. Оряховица.

С оглед нормалното функциониране на музея са необходими следните дейности:

- Ремонт и адаптиране на обслужващото помещение в двора на ИМГО като мултимедийна и изложбена зала или ново фондохранилище;
- Адаптиране на пространството пред ИМГО като място за изнесени експозиции на музея или разширяване на зоната за детски игри на открито;
- Обновяване на дограма, експозиционни съоръжения, технически средства и оборудване;
- Изграждане на подстъп за посетители в неравностойно положение или закупуване на подемно съоръжение;
- Проучване на възможностите за разширяване на музейната сграда чрез присъединяване на помещения от бившия РУМ - Г. Оряховица;
- Обновяване на експозиционните съоръжения. Смяна на модулите с олекотени или подвижни. Корекции на вътрешното осветление.

Крепост „Ряховец“ – макар и разположен извън чертите на днешния град, този исторически артефакт се разглежда тук, защото има роля и във формирането на гр. Г. Оряховица. Намира се на 7 км северно от столичния Търновград и на 3 км от днешния град Г. Оряховица, върху северните склонове на Арбанашката планина. Крепостта е разположена върху възвишение, естествено защитено от изток, юг и запад от скални отвеси. Северно от нея е долината на р. Янтра след пролома Дервент.

Писмени сведения за крепостта Ряховец оставят византийският хронист Георги Пахимер от 1304 г. и Михаел Бехайм от 1460 г. Константин Иречек и Карел Шкорпил са първите изследователи, които дават подробна информация за крепостта. Последният определя

нейното значение като особено важно, предвид обстоятелството, че има ключово значение в отбранителната система за защита на столичния Търновград.

В периода 1985-1991 г. се провеждат редовни археологически разкопки под ръководството на археолозите Йордан Алексиев (АИМ при БАН – Филиал В. Търново), Иван Бъчваров (ИМГО) и Хитко Вачев (ИМ – В. Търново). Направените проучвания не разкриват пълния потенциал на археологическия обект. Вътрешните му терени все още не са проучени. Благодарение на информацията от теренни издирвания са установени две подградия от изток и север. Изказано е предположение, че крепостта носи редица белези, които я характеризират като средновековния български град от т. нар. пета група. Една такава хипотеза може да получи своето потвърждение, едва след провеждане на планомерни археологически проучвания.

Предвид гореизложеното се предполага, че крепост „Ряховец“ заема основно място в културно историческото наследство на страната. Във връзка с това могат да бъдат направени инвестиции от различен характер – почистване на терените, реставриране на крепостта и единичните археологически структури, изграждане на инфраструктура за достъп до тях, развитие на допълнителна дребномащабна техническа инфраструктура (зелени площи, съоръжения за отдих и спорт, детски площадки, ВиК, ел. инсталация и др.), развитие на туристическа инфраструктура около обекта (туристически пътеки, маршрути за колоездене, места за пикник, указателни табели и др.). Тези инвестиции не само ще допринесат за съхраняване на историческото минало на общината и региона, но ще насърчат и развитието на туризма. По този начин ще се създадат възможности за повишаване на икономическата активност, разкриване на повече работни места и формиране на по-високи доходи за хората от общността и региона.

Обектът трябва да продължи да бъде проучван, тъй като има потенциал да се развие като туристическа атракция, част от туристически продукт на регион Велико Търново. По този начин ще се опази, популяризира и развие регионалната и национална история.

Южно от крепостта се намира историческата местност „Камъка“ с х. „Божур“ – историческа културна ценност с местно значение. Тя също попада извън границите на гр. Г. Оряховица, но има важно значение за горнооряховци. Това е място за седмичен отдих на много от тях.

Източно от м. „Камъка“, на равни отстояния от нея и западната граница на града, е разположен Манастир „Св. Илия“. Манастирът заедно с принадлежащата му среда са част от недвижимото културно наследство с национално значение. Обителта е основана през XIII в., по време на Втората българска държава, а според някои източници съществуването ѝ датира още от XI-XII в. По време на османското робство манастирът е опожарен и изоставен. Още в началото XX в., през 1908 година, започват първите проучвания на останките: открити са основите на църквата с размери 8 на 4 метра и зидове с дебелина над 1 метър, опасващи двора на манастира. Намерена е средновековна икона на света Богородица, датирана към 16 век, която и до днес се пази в новопостроената черква. Манастирската обител е отново построена през 1937-38 година година с дарения на местни жители, а храмът е осветен на 22 септември 1940 година. През 1941 година манастирът се сдобива с месингова камбана от Чехия, а е реставриран и изографисан през 1970-те години.

Църквите в Г. Оряховица, включени в официалния списък на недвижимите културни ценности (НКЦ) на Община Горна Оряховица, предоставен от Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) при Министерство на културата (МК), са 5.

Църквата „Св. Атанасий Велики“ е най-старата в гр. Г. Оряховица. Намира се в югоизточната част на града, близо до Градската градина. Обявена е за паметник на културата в ДВ

бр.40/1970г. Според проф. Никола Мавродинов, църквата първоначално е кръстокуполна, по страничните си фасади има осем псевдоконструктивни ниши. Датирана е от последното десетилетие на XIV век. Не са правени археологически разкопки, поради което не може да се установи точния ѝ план. Според археолога проф. Хитко Вачев, който провежда на два сезона кратки проучвания през 1988-1989г., църквата датира от края на XVI - началото на XVII век. Първоначално е построена без камбанария и кубе. Западната стена на църквата се руши, вратите са за подмяна, а църковната къща се нуждае от цялостно възстановяване. Нуждае се от реставрация и цялостно изографисване на стенописите, почистване на дворните пространства и ограждения.

Църква „Св. Георги“ – намира се източната част на града на ул. „Св. Княз Борис“ № 25. Първоначално е посветена на „Св. Димитър“, но през XIX век е прекръстена и приема името на християнския светец „Св. Георги“. На това място е имало друга стара църква от 1835 г., която е построена и наново изградена през 1892 г. Днешната сграда е построена през 1927 г. Изографисана е от Атанас Велев, Пантелей Сеферов и Цанко Василев през 1957 г. Църквата е с новоизографисани стенописи, куполът и сградният фонд са в добро състояние. В двора ѝ е и първото килийно училище в града от 1822 г. Важно за съхраняване на недвижимия паметник на културата е цялостната реставрация на сградата, покрива и стаите, има опасност от срутване.

Църква „Св. Никола“ - намира се в южната част на града. Каменен надпис указва, че е построена през 1530 г. от Петър и жена му Александра. През 1798 г. е разрушена. Възстановяването започва през 1848 г. Храмът е издигнат от българския строител Уста Колю Фичето и изографисан от живописеца Захари Зограф. Първоначално камбанарията е изградена в периода 1843-1849 г. от майстор Колю Фичето. До църквата се намира новата камбанария с дата на построяване 20 юли 1902 г. Църквата не функционира, нуждае се от нова покривна конструкция и цялостна реставрация на сградата и стенописите.

Църква „Св. Троица“ („Св. Петър и Павел“) - обявена е за паметник на културата през 1970 г. На мястото на старата, построена в земята, църква „Св. 12 апостоли“, новата „Св. Троица“ е издигната отново през 1884 г. Следва ново изграждане след земетресението през 1913 г. Църквата е ремонтирана през 2013 г., като е подновена покривната конструкция, дограмата, подовата настилка. Стенописите са лошо запечатани при поставяне на мазилката, нужна е професионална реставрация. Църквата се нуждае от хоругви.

Църква „Св. Успение на Пресвета Богородица“ - обявена е за паметник на културата през 1975 г. Намира се на ул. „Кл. Охридски“ № 3. Първоначалният ѝ строеж датира от края на XVII век. Църквата е с добра покривна конструкция. Стенописите във вътрешността на църквата се рушат, в средата на купола има поставена мрежа - за безопасност от падащата мазилка. Парчетата на стенописи не могат да се събират за по-късна реставрация, защото се сипят на прах. Стенописите са в много лошо състояние, от общ поглед се забелязва опушеният горен слой. Църквата се нуждае от ново изографисване. Цветовете са избледнели, при поставянето им през 30-те години на XX век боите не са били качествени.

В гр. Г. Оряховица са запазени 15 къщи – единични културни ценности, към които спада и сградата на Партийния дом. С изключение на къщата на Иван Калчев и тази на Хараламби Стоянов, които са с национално значение, всички останали са с местно значение. Няма обособени цялостни улични и квартални ансамбли. За всички тези сгради са необходими сериозни реставрационни и ремонтни дейности.

6. Околна среда

6.1. Атмосферен въздух

В гр. Г. Оряховица функционира автоматична измервателна станция (АИС), чрез която се осъществява мониторинг на състоянието на атмосферния въздух. Атмосферните замърсители, които са с потенциален риск и се следят са: прах (общ суспендиран прах и ФПЧ10); азотни оксиди (NOX) NO и NO₂; серни оксиди (SOX) SO₂ и SO₃; и въглеродни оксиди (COX) CO и CO₂.

През 2013 г. при нивата на показател „азотен диоксид“ (NO₂) не са регистрирани превишения на средночасовата норма от 200 µg/m³ и средногодишната норма от 40 µg/m³ за този показател.

По отношение на серен диоксид (SO₂), през 2013г. в АИС гр. Г. Оряховица няма регистрирани превишения на средночасовата и средноденонощната норми за опазване на човешкото здраве за този показател.

Краткосрочната целева норма (КЦН) за съдържание на озон е 120 µg/m³, определена като максимална осемчасова средна стойност в рамките на денонощието. Тя не трябва да се превишава повече от 25 дни в рамките на една календарна година, усреднено за тригодишен период. Регистрираните данни от АИС гр. Г. Оряховица за този показател в рамките на 2013 г. показват превишения, чиито брой е не повече от 25 дни в рамките на една календарна година.

При анализиране на нивата на измерваните в пунктовете за мониторинг показатели за качеството на атмосферния въздух се вижда, че по показатели „серен диоксид“, „азотен диоксид“ и „озон“ няма регистрирани превишения на нормите за опазване на човешкото здраве.

Единствено по показател „фини прахови частици под 10 µm“ (ФПЧ10) са установени превишения на средноденонощните и средногодишни стойности в пункта за наблюдение в гр. Г. Оряховица. В Наредба 12/2010 г. е регламентирано изискването ПДК средноденонощна по показател ФПЧ10 да не бъде превишавана повече от 35 пъти в рамките на една календарна година. През 2013 г. са установени 84 превишения на средноденонощните концентрации. Средногодишната норма на ФПЧ10 също е превишена. През посочената година, средногодишната концентрация е била средно 43,3 мг/м³ при норма от 40мг/м³. Установена е сезонност в поведението на регистрираните стойности на показателя ФПЧ10. Наблюдава се повишаване на стойностите през пролетния и есенния период на годината, до достигне на максимум през зимните месеци. Обратна тенденция се наблюдава през лятото. Това се дължи на специфичната метеорологична обстановка през студените месеци и увеличаване интензивността на емисиите на ФПЧ10. от източници, характерни за тези периоди от годината (основно битово отопление). С най-голям принос върху нивата на ФПЧ10 е битовият сектор - 62%, последван от промишлеността 22% и транспорта -16%.

Основен източник на замърсяване на атмосферния въздух на гр. Г. Оряховица е „ХИМПРОДУКТ“ АД с основна дейност – производство на химични продукти с производствена площадка, разположена в гр. Г. Оряховица.

През 2012 г., община Г. Оряховица е приела „Програма за намаляване емисиите на фини прахови частици и достигане на установените норми за вредни вещества в атмосферния въздух с период на действие 2011-2014 г.". Мерките в Програмата за ограничаване на емисиите от битовия сектор най-общо включват реализация на проекти за газифициране на жилищни сгради, търговски и административни обекти, разширение на газоразпределителната мрежа на гр. Г. Оряховица, чрез изграждане на газопроводни отклонения, саниране на панелни жилищни блокове и провеждане на информационни кампании.

Мерките за ограничаване емисиите от транспорта са свързани с почистване и оросяване на основната улична мрежа на града (особено улиците, по които се движи обществения транспорт), организация и регулиране на движението (включващи и забрана за движение на товарни автомобили по определени улици), рехабилитация и системна поддръжка на съществуващата пътна и улична мрежа.

Програмата визира и мерки, насочени към неорганизиранни, площни и др. източници на емисии, които включват поетапна подмяна на отоплителни котли и горелки, благоустрояване и озеленяване на междублоковите и крайпътните пространства, издаване на еко-бюлетин за КАВ и други.

Като резултат от спазването на мерките в общинските програми за КАВ се наблюдава тенденция за намаляване броя на регистрираните превишения по показател ФПЧ10 в гр. Г. Оряховица. От направеният анализ и сравнение на резултатите от мониторинга между 2012 и 2013 г., за гр. Г. Оряховица се наблюдава намаление на средногодишната стойност с 16 % и с 25 % на броя регистрирани превишения в рамките на една календарна година.

6.2. Води

Повърхностни води

През землището на гр. Г. Оряховица преминава р. Янтра. Факторите, влияещи върху повърхностните води са предимно заселеността, количеството на падналите валежи и антропогенното въздействие върху природните дадености. Състоянието на водите зависи от концентрацията на урбанистични единици и промишлените дейности, както и от степента на изграденост на канализационната и пречиствателната инфраструктура. До скоро, най-голям замърсител на р. Янтра с промишлени отпадъчни води беше „Захарни заводи“ АД, гр. Г. Оряховица. С изпълнението на програмата за привеждане в съответствие с условията на издаденото комплексно разрешително, състоянието е значително подобро.

С пускането в експлоатация на РПСОВ - гр. Г. Оряховица, в края на 2006 г., улавяща отпадъчните води от канализационната мрежа на града, в значителна степен е решен въпросът с пречистването на отпадъчните води на територията на общината. От извършения от РИОСВ – Велико Търново контрол през годината не са установени нарушения в работата на пречиствателната станция за отпадъчни води.

Р. Янтра заема важно място в националната мрежа за контрол на качеството на повърхностните води. Качественият състав на водите на р. Янтра и нейните притоци се следи чрез ежемесечен мониторинг от Националната система за екологичен мониторинг (НАСЕМ). Анализът на получените резултати показва, че реките в басейна на р. Янтра са били с добър кислороден режим и показатели, отговарящи на ПДК за проектната им категория. Повърхностните води в наблюдаваните пунктове не са отговаряли на категориите си основно по следните показатели: нитритен азот – максимумът е през летните месеци, когато високите температури ускоряват процеса на нитрификация и денитрификация, фосфати и неразтворени вещества – поради директното заустване на битово - фекалните води от населените места.

Оценка на биологичните елементи в пункта на р. Янтра - след ГПСОВ на гр. Долна Оряховица не може да се направи, защото той е нов (от 2013 г.) и няма база за сравнение с предходни години. Оценка за 2013 г. е „умерено състояние“. Влошени са стойности на показателите за концентрация на азотни и фосфорни съединения във вода, неотговарящи на добро състояние.

Проблеми с неефективно работещи пречиствателни съоръжения през 2013 г. са констатирани в обект „Захарни заводи“ АД, гр. Г. Оряховица. След предприемане на необходимите административни мерки, изпускането на отпадъчни води с превишение на поставените индивидуални емисионни ограничения е преустановено.

Подземни води

Подземният поток е с посока от юг на север. Установените водни нива са на дълбочина от 1,5 до 5,5 м. Подхранването им се осъществява от валежни води. Средногодишната сума на валежите, по данни от станция В. Търново, е 680 мм. Гр. Г. Оряховица е разположен върху склон, и от спецификата на градската среда - почти пълно застрояване и асфалтиране, може да се предполага, че в момента стойността на подхранване на подземните води е минимална. Почти цялото водно количество се оттича повърхностно или попада в канализацията. Проникването на повърхностни води в дълбочина се затруднява и от слабите филтрационни свойства на делувиялните глини. Проведените сондажни проучвания в рамките на града са показали изключително ниска водообилност.

Основните водоносни хоризонти, имащи значение в района са кватернерните, формирани в старите и съвременните терасни материали на р. Янтра. Формираният се поток в алувиалните наслаги е ненапорен, с дълбочина на водното ниво под земната повърхност от 0 до 5-6 м. Те се характеризират с постоянен дебит, температура и сравнително добри качества.

В последните години се забелязва тенденция на намаляване на дебитите и влошаване на качеството на водите. Причина за това е неравномерното сезонно разпределение на повърхностния поток, водещо до нарушаване на подхранването на водоносните хоризонти. Намаляването е свързано и с промяна на водоносния хоризонт, следствие на извършените корекции.

ВиК мрежа и пречистване на отпадните води

Всички населени места на територията на Община Г. Оряховица са централно водоснабдени с изградени водопроводни мрежи. Остаряла е водопредавателната мрежа, която дава чести аварии и голяма загуба на питейна вода - около 60%, на места до 75%.

Канализационната мрежа в гр. Г. Оряховица е с обща дължина 85,9 км (97 % изграденост). Канализационната система е смесена за битови и дъждовни води. Отпадъчните канализационни води от гр. Г. Оряховица и частично от гр. Д. Оряховица се довеждат за пречистване в изградената по програма ИСПА и въведена в експлоатация през 2007 г., „Районна пречиствателна станция за отпадъчни води“ - за градовете Г. Оряховица, Д. Оряховица и Лясковец. Станцията има значителен неизползваем капацитет. Приемник на пречистените води от РПСОВ за трите града е река Янтра, която в този участък е приемник II категория.

Част от големите фирми в гр. Г. Оряховица, като „Захарни заводи“ АД, „Складова техника“ АД, месокомбинат „Родопа“ ООД, имат локални пречиствателни съоръжения. Все още остава проблемът с предприятия като: „Розахим“, „Металснаб“ и др., които са с ведомствени канали, директно заустени в река Янтра.

6.3. Отпадъци

На територията на гр. Г. Оряховица се генерират твърди битови отпадъци (ТБО); производствени отпадъци, строителни отпадъци и опасни отпадъци. Прилаганият метод за обезвреждане на битови и строителни отпадъци е депонирането. Съществуващото депо за неопасни отпадъци се намира в землището на с. Първомайци, местност „Бабенец“ и е собственост на Община Г. Оряховица. Оператор на депото е фирма „Клинър“ ООД, гр. Кърджали. Понастоящем на депото се депонират битовите отпадъци от всички населени места в общината. Депото се експлоатира от 1970 г., продължителността на експлоатация е 40 години. Депото не отговаря на съвременните изисквания, поради което е в процес на закриване.

Предвидено е изграждане на Регионално депо за отпадъци за регион Велико Търново, което ще обслужва общините Велико Търново, Г. Оряховица, Лясковец, Стражица, Елена и Златарица.

На територията на гр. Г. Оряховица е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване и негодни за употреба батерии, акумулатори, гуми и МПС. Системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки се финансира от организациите по оползотворяване на отпадъци от опаковки. Всяка една точка от системата е оборудвана с два броя контейнери.

В гр. Г. Оряховица предстои изграждане на инсталация за сортиране на отпадъци от опаковки. Към момента общината има сключен договор с „Екобулпак“ АД за разделно събиране на отпадъци и с „Екосорт Горна Оряховица“ за сепариране на отпадъци.

Община Г. Оряховица има сключени договори с организации за оползотворяване на масово разпространени отпадъци, в т.ч.: излезли от употреба моторни превозни средства, гуми, електрическо и електронно оборудване, негодни батерии и акумулатори.

6.4. Шумов статус

Акустичната обстановка в гр. Г. Оряховица е предмет на системен контрол от страна на Регионална здравна инспекция (РЗИ) гр. Велико Търново. През 2011 г. е извършен мониторинг (наблюдавани и изследвани са общо 15 пункта на територията на гр. Г. Оряховица) и е изготвена оценка на шумовото натоварване. От проведените 81 измервания е установено следното:

- 72 измервания (89 %) са със стойности над хигиенно-средногодишната норма на шума - 65,57 дБ(А);
- Запазва се усредненото средногодишно ниво на шума 65,47 дБ(А) за 2010 г. и 65,57 дБ(А) за 2011 г.;
- Сnižават се средногодишните шумови нива в четири пункта;
- Нарастват шумовите нива в шест пункта и се задържат в други пет пункта;
- Намалява интензивността на автомобилното движение спрямо 2010 г. (от 481 МПС/час на 452 МПС/час);
- В зоните с промишлени източници на шум, измерените еквивалентни нива варират от 61,28 дБ(А) до 71,22 дБ(А).

Аналогичните данни за 2012 г. показват следното:

- Не се установяват значителни промени в шумовото ниво;
- Няма пунктове с ниво на шум над 73 дБ;
- Броят на пунктовете с ниво на шум в диапазона 68-72 дБ се запазва на 4 бр.;
- Намаляват с 1 бр. пунктовете с ниво на шум 63-67 дБ за сметка на увеличението с 1 бр. на по-ниския диапазон 58-62 дБ.

6.5. Биологично разнообразие

Градската флора е представена предимно от широколистни дървесни и храстови видове, които са характерни за цяла централна северна България и за умерения климатичен пояс, както и иглолистни видове, които са около 10 % от растителността в градската среда. Растителният вид, превърнал се в символ на град Г. Оряховица, е божурът.

Животинският свят е разнообразен, въпреки че намаляването на горите е причинило изчезване или силно намаляване на редица горски обитатели. Крайградската територия на гр. Г. Оряховица, предвид на горския и селскостопанския ѝ характер, също е много богата на разнообразна фауна. В района е извършена инвентаризация и преброяване на едрия дивеч, която е установила наличие на елени, сърни, диви свине, зайци, а в равнинните селскостопански земи - и на фазани, яребици, пъдпъдъци и др. В района се срещат и хищници като вълци и чакали.

Най-богата на територията на гр. Г. Оряховица е орнитофауната, която е съставена от гнездящи, прелетни и зимуващи птици. Основно градската фауна се състои от млекопитаещи, птици, рептилии и амфибии. Птиците леко се приспособяват към градският ландшафт, а начинът им на придвижване им позволява да намират храна и в крайградските територии. Атрактивни видове за градската територия на гр. Г. Оряховица са гълъбите, гугутките, бързолетът, чучулигата, славеят, косът, синигерът и др. Гризачите са постоянни обитатели на градската територия, като особено много броят им се увеличава в късна есен и през зимата, когато се пренасят да зимуват в жилищните сгради от околните полски територии. В района на Божур поляна гнездят защитените от закона скални орли – картали, а от няколко години сезонно жилище до тях са си изградили и двойка черни щъркели. Река Янтра и наличието на оводнени и заблатени територии край нея са предпоставки, около и над градската територия, да се наблюдават воден кос, бяла стърчиопашка, бял щъркел, коприварче, гмурец, гъски, патици и др. През зимата по речната тераса на р. Янтра могат да се наблюдават и лебеди.

Растителните и животински видове в околностите на града оказват съществено влияние и имат пряка връзка с тези в градската среда на Горна Оряховица.

6.6. Национална екологична мрежа (НЕМ)

В близост до гр. Г. Оряховица се намира 1 **защитена местност - „Божур поляна“** с код в регистъра 201 - обявена като защитена местност през 1968 г., с площ 19,6 ха. Тя е държавен горски фонд и попада в землището на с. Първомайци. Опазва се естествено находище на Божур, превърнал се в символ на град Г. Оряховица. На територията ѝ преобладава широколистната растителност от зимен и летен дъб, бряст, габър, липа, върба, топола и акация. В района на „Божур поляна“ гнездят защитените от закона скални орли – картали.

Режимът на дейности налага следната ограничителна рамка:

- Забранява се да се сечат, кастрят и повреждат дърветата, както и да се късат или изкореняват всякакви растения;
- Забранява се паша на всякакъв вид добитък през всяко време;
- Забранява се да се преследват и убиват диви животни и птици или да се развалят гнездата и леговищата на същите;
- Забранява се да се разкриват кариери за камък, пясък или пръст, с което се поврежда и изменя естествения облик на местността, включително и на водните течения;
- Забранява се чупенето, драскането и повреждането по какъвто и да е начин на скалните и земни образувания, на сталактитите и други формации в пещерите;
- Забранява се воденето на голи и интензивни главни сечи;
- Разрешава се извеждането на санитарна сеч и отсичането на престарели и с влошени декоративни качества дървета.

Землището на гр. Г. Оряховица граничи с **2 защитени зони** (33) по Натура 2000:

- **Река Янтра** с код в регистъра: BG0000610 и категория „33 по директивата за местообитанията“. Ограничителният режим на дейности включва:
 - » Забрана за издаване на нови разрешителни (по Закона за водите¹³) за инвестиционни намерения с цел производство на електроенергия от ВЕЦ на р. Янтра и притоците ѝ;
 - » Забрана за издаване на нови разрешителни (по Закона за водите) за инвестиционни намерения с цел изграждане на нови корекции в участъци на р. Янтра и притоците ѝ, попадащи извън границите на урбанизирани територии;
 - » Забрана за издаване на нови и удължаване на срока на действие на разрешителни за ползване на воден обект (по Закона за водите) с цел изземване на наносни отложения от р. Янтра и притоците ѝ, с изключение на случаите по чл. 140, ал. 6 от Закона за водите;
 - » Забрана за усвояване на повече от 30 % от средно многогодишния отток на р. Янтра и притоците ѝ за инвестиционни намерения за ВЕЦ, намиращи се в процедура по издаване на разрешително (по Закона за водите) към датата на издаване на заповедта;
 - » Забрана за залесяване на ливади, пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;
 - » Забрана за планиране и извеждане на планирани сечи в границите на природни местообитания 91F0 и 91E0*.
- 33 „**Търновски височини**“ с код в регистъра: BG0000213, 33 по директивата за местообитанията. Предмет на опазване:
 - » Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества;
 - » Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик
 - » Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс;
 - » Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове;
 - » Неблагоустроени пещери;
 - » Панонски гори, Балкано-панонски церово-горунови гори, Мизийски гори от сребролистна липа
 - » Бозайници: прилепи, вълк, гризачи и др.
 - » Земноводни и влечуги;
 - » Риби;
 - » Безгръбначни.

Режимите за опазване включват:

- Забрана за провеждане на санитарни сечи с интензивност под 5 % .;
- Забрана за внасяне на не-местни произходи и видове;
- Забрана за водене на всички видове възобновителни сечи при издънкове насаждения с изключение на постепенни сечи с възобновителен период не по-малък от 10 години;
- Забрана за водене на всички видове възобновителни сечи при високостъблени насаждения, с изключение на изборните и дългосрочно постепенните;
- Забрана за добив на листников фураж, кастрене, ограждане;
- Забрана за паша на домашни животни;
- Забрана за промяна предназначението на земята, освен по повод първостепенен обществен интерес;
- Задължително провеждане на отгледни сечи;
- Запазване на ключови елементи на биоразнообразието.

¹³ <http://lex.bg/laws/ldoc/2134673412>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № BG161PO001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

6.7. Земи и почви

Почвената покривка на града е заета предимно от така наречените културни почви, които са продукт на продължителната антропогенна намеса. Първичната почвена покривка е представена на много малки участъци предимно от алувиални почви и черноземи.

Съгласно ерозионната карта на България, районът на гр. Г. Оряховица е категоризиран като „район с неерозирани почви“. Няма информация за наднормено съдържание на вредни вещества в почвата с тежки метали, пестициди, нефтопродукти, нитрати, други замърсители.

За решаване на проблема със залежалите и негодни за употреба препарати за растителна защита (ПРЗ) на територията на страната е създадена Междуведомствена експертна комисия за управление на „забранени и с изтекъл срок на годност ПРЗ“. Вследствие на предприетите действия, наличните на територията на община Г. Оряховица препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност са събрани и се съхраняват в Централизиран общински склад. Складът се намира в гр. Д. Оряховица - на територията на стопанския двор на бившето ТКЗС.

Основен проблем на почвената покривка в града е нейното преуплътняване и наличието на нерегламентирани сметища с незаконно изхвърляни отпадъци.

На територията на гр. Г. Оряховица се наблюдават няколко свлачищни процеса. По пътя за хижа „Божур“ и по улица ОК943 до ОК933, гр. Г. Оряховица (източна промишлена зона) са образувани свлачища. Укрепването на свлачището при хижа „Божур“ е завършено, но поради проблеми с мониторинга, то все още не е въведено в експлоатация. Укрепването на свлачището по улица ОК943 - ОК933 е реализирано на първи етап (пилотна система), като предстои реконструкция на уличната настилка. Градският стадион (пистите и секторите за скокове и хвърляния, целостта на оградата) и спортната зала за акробатика, са застрашени от срутване вследствие на свлачищни процеси. Част от свлачищата са укрепени с пилотна система - до стадион „Локомотив“ и принадлежащата му ограда.

Основни **ИЗВОДИ И КОНСТАТАЦИИ**:

- Извършеният анализ показва, че околната среда на гр. Г. Оряховица е в добро състояние;
- Проблем за атмосферния въздух е замърсяването с ФПЧ10. Основните причини са транспорта и отоплението на твърдо гориво през зимата. Отчита се намаляване на замърсяването по този показател през 2013 г;
- Оценката за състоянието на водите на р. Янтра в гр. Г. Оряховица през 2013г. е „умерено състояние“;
- В преобладаващата част от наблюдаваните пунктове, измереното ниво на шума надхвърля допустимите хигиенни норми от 55-60 децибела. През 2012 г. се установява задържане до слабо подобрение на общата шумова обстановка в града;
- В града и околностите му има наличие на рискови територии по отношение на случаи с наводнения и развитие на свлачища;
- Гр. Г. Оряховица и околностите притежават ценно биоразнообразие – градът тангира с 2 защитени зони по НАТУРА 2000;
- Градската територия е обхваната от организирана система за сметосъбиране;
- Съществуващото депо за отпадъци не отговаря на изискванията и е с изчерпан капацитет, планираното регионално депо е със срок на завършване – средата на м. Ноември, 2015.

7. Зелена система

Зелената система като елемент на градската територия има социален, функционален, естетически, ландшафтен, екологичен и др. аспекти. В контекста на казаното, могат да бъдат изяснени:

- Функционалният аспект се обуславя от функцията и предназначението на зелените площи – свързва се с осигуряването на необходимите зелени площи за публично ползване в средите за обитаване, труд и отдих в цялостната градска структура;
- Естетическият аспект е свързан с пространствената визия на града, с облика, който придава, както отделният парк, така и въздействието на зелената система като цяло върху урбанизираната градска среда;
- Ландшафтният аспект е свързан с вписването на града и неговите органични връзки с природните крайградски зони, създаващи специфичен облик на града, като селищна територия, вписана между скалисти възвишения и селскостопански ландшафти;
- Екологичният аспект е свързан с:
 - » повишаване на биологичната активност на града чрез възможностите на зелената маса на растителността;
 - » подобряване на екологичните характеристики на средата – изолиране и филтриране на вредностите от транспорта и стопанските обекти;
 - » намаляване на шума, праха, серните и азотни оксиди в атмосферния въздух;
 - » осигуряване на екологичен комфорт в зоните за живеене и отдих;
- Социалният аспект е свързан със задоволяване на нуждата от краткотраен отдих, както и с подобряване на микроклиматичните и санитарно-хигиенните характеристики и отражението им върху здравето на хората. Зелените зони са среда с профилактичен и терапевтичен ефект, оказваща положително физиологично и психическо въздействие.

Тези аспекти имат и икономически измерения, които са разнопосочни и са свързани, най-вече, с обитателите на града – намаляване на здравния риск и заболяванията от влошена градска среда и др.

Съгласно ландшафтното райониране на България, гр. Г. Оряховица попада в района на Предбалкана. Раздвиженият релеф, определящ се от положението на града в подножието на Арбанашката планина и северното подножие на Търновските височини, оформя прилежаща среда на града, която е с преобладаващ горски характер. Р. Янтра обогатява допълнително природния ландшафт.

Необходимостта от съществено присъствие на озеленени площи на територията на гр. Г. Оряховица се определя от характера на климата - горещо лято, студена зима и годишно количество на валежите под средното за страната. Тези климатични дадености изискват максимален дял на зелените площи.

Съгласно Наредба №7 за правилата и нормативите за устройство на отделните видове територии¹⁴, „зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, ботанически градини, дендрариуми, защитни насаждения и разсадници“.

В гр. Г. Оряховица към настоящия момент има общо 64,50 ха зелени площи (от различен тип и характер), което представлява 21 м²/на жител. От тях парковете са с площ от 22,1 ха или по 7,2 м²/жител. Озеленени площи за широко обществено ползване заедно с останалите по-малки квартални градинки и улично озеленяване съставляват около 40 ха, което е около 13 м²/на жител. Към зелената система се причисляват и допълващите озеленени площи - спортни терени, зелената в частните имоти, озеленени площи в промишлените зони и терени, гробищен парк и др., които имат приблизителна площ от 85 ха, даваща около 27,68 м²/жител озеленена площ. Общото състояние на последно изброените елементи може да се определи като незадоволително, а дори функцията на някои не предполага използването им като места за отдих.

Крайградските територии с характер на крайградските паркове и територии за отдих също се причисляват към зелената система. В това отношение, гр. Г. Оряховица има голямо предимство, състоящо се в крайградските местности Камъка, Чуруковец и Божур поляна. Те са традиционни места за седмичен отдих, представляват потенциал и са естествено продължение на зелената система на града.

Що се отнася конкретно до парковете и зелените площи, попадащи в строителните граници на града – те са различни по площ, предназначение и състояние. Зелените площи в града са неравномерно разположени и между тях не съществува връзка, т.е. на практика зелена „система“ липсва. Ежедневният отдих се осъществява от пет градски парка с площ около 162 дка:

- Парк „Никола Панайотов“ - изграден през 2011г., в УПИ I – за търговски център, озеленяване и спорт, квартал 15 по ПУП на р-н „Север“ на гр. Горна Оряховица, с площ 37 965 м², известен още под името „Пролет“ поради факта, че се намира в едноименния жилищен комплекс.
- Парк „Детски кът“ - изграден в УПИ I – за парк и детски кът, кварта 155 по ПУП на ЦГЧ на гр. Горна Оряховица, с площ 65 704 м²;
- Парк „Градска градина“ - изграден в УПИ IV – за градска градина, квартал 188 по ПУП на ЦГЧ на гр. Горна Оряховица, с площ 30 631 м²;
- Парк „Христо Ботев“ - изграден в УПИ VI – за парк, квартал 110 по ПУП на ЦГЧ на гр. Горна Оряховица, с площ 10 688 м²;
- Парк „Никола Петров“ - изграден в УПИ V – за озеленяване, квартал 242 по ПУП на ИПЗ на гр. Горна Оряховица, с площ 17 617 м².

Парк „Никола Панайотов“ и парк „Христо Ботев“ са съответно изградени и реконструирани по проект „Подобряване на физическата среда и сигурността в Община Горна Оряховица I етап“, финансиран по Оперативна програма „Регионално развитие“, 2007-2013 г. По проекта са изградени също интегрирани системи за наблюдение и контрол в двата парка. Състоянието на останалите 3 парка е незадоволително. Тяхната реконструкция е заложена в ОПР)на Община Г. Оряховица за периода 2014-2020 г. ОПР предвижда това да се случи със средства от общинския бюджет и Оперативна програма „Региони в растеж“ (ОПРР) 2014-2020 г., което предопределя необходимостта от включването им в ИПГВР на гр. Г. Оряховица.

¹⁴ <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135476546>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № В6161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

В тази връзка, ИПГВР си поставя за задача да обхване в зоните за въздействие възможно по-голям дял от зелените площи с градско и локално значение, които са в незадоволително състояние.

В ПРЗ е предвидено изграждане на парк до магазин „Кауфланд“ (кв. 135, УПИ I). Този проект фигурира в ОПР Г. Оряховица за периода 2014-2020 г., като предвидените средства за него ще са по ОПРР. Необходимостта от увеличаване на зелените площи е изтъкната в ОУП на града, приет през 2005 г. По време на изработването му, гр. Горна Оряховица не покрива нормативите за площ на обществените озеленени площи за широко и специфично ползване за градове с неговата големина. Разликата между фактическата озеленена площ, която се пада на жител и нормативната, в последните години донякъде се компенсират от намаляването на броя на населението на града.

С ОУП е търсена възможност за пространствена обвързаност на елементите на зелената система в единния градски организъм. Ролята на ИПГВР е да доразвие и приоритизира благоустройството на елементите на зелената система на града в трите типа зони, като ги подкрепи с подходящи проекти и финансов ресурс.

8. Устройство и изграденост на градската среда. Планова готовност

Гр. Г. Оряховица е типичен компактен град с радиална структура на уличната мрежа. Има подчертан компактен център, наситен с обществени сгради. Тук са всички административни и повечето обслужващи структури. Специфичен и важен елемент на ЦГЧ е пешеходната ос, свързваща центъра със спортно-рекреационния комплекс в западната периферия. Там в просторна паркова среда са разположени стадиона, универсалната спортна зала и много други спортни съоръжения.

Центърът е обграден от плътно застроени квартални структури с предимно нискоетажни жилищни сгради – повечето в свободностоящо застрояване. В близкото обкръжение на центъра са разположени средноетажни и дори високоетажни жилищни блокове (предимно с монолитна конструкция).

Разрастването на компактния град в периода на индустриализация се е реализирало в северна посока чрез изграждане на типичен панелен комплекс – жк „Пролет“, сега нар. район „Север“. Относително откъснати и сателитни за града са и две жилищни структури – кв. Гарата и кв. Калтинец, застроени с нискоетажни жилищни сгради в традиционни квартални структури.

Производствените функции на гр. Г. Оряховица са концентрирани в Източна промишлена зона, която е съизмерима по площ с останалата урбанизирана територия на града. След редица преструктурирания, промени на собствеността и конверсия, в зоната има големи теренни резерви, но липсата на компактна публична собственост (с изключение на бившия военен терен) е бариера за планирано мащабно обновяване и развитие. Още две, несравнимо по-малки производствени локализации са разположени северно от жп арела.

Ключови структурни елементи на градския организъм са жп гарата с огромния си арел и международното летище. Горнооряховският жп възел е първият по важност в Северна България и третият по големина в страната. Летището, макар и със силно редуцирани пътнически превози (предимно чартърни), поддържа важността си с големи обеми на карго превози. Нереализирана стратегическа възможност е логичното продължение в изграждане на интермодален терминал в буферната зона между гарата и летището, където е планирана и удобна автомобилна връзка между прилежащите меридиален и паралелен пътни коридори.

Недоизградеността на комуникационната мрежа на града е видима на карта и се усеща осезателно на терен. Всички потоци от Първомайци, Арбанаси и Лясковец минават през или в близост до центъра. Възможностите за извеждане на транзита от компактния град са проучени и са получили проектно решение. Радиалното пронизване на центъра е облекчено с частичен вътрешен ринг, но и тази възможност за разтоварван е палиативна. Необходимо е пълно затваряне на ринга. Компромисни и недоизградени са и връзките към жп гарата, производствената зона и летището. Посочените дефицити също имат проучени и мотивирани решения.

Градът е добре обезпечен с устройствени планове. Дългосрочната му устройствена политика е наложена с приетия през 2006 г. Общ устройствен план на града. Структурните му предвиждания касаят доизграждането на транспортно-комуникационната мрежа, множество нови устройствени зони за жилищни и производствено-складови функции. Разширенията на жилищните зони са обезпечени и с актуални ПУП – ПРЗ. Значителните разширения на производствените зони все още не са обезпечени с ПУП поради отсъствието на инвестиционни намерения на този етап.

В заключение, гр. Г. Оряховица има достатъчно планови хоризонти, обезпечени както с актуален ОУП, така и с подробни планове за зони с изявен инвестиционен интерес. Затова може да се твърди, че гр. Г. Оряховица няма планови препятствия за пространственото си развитие.

9. Жилищен сектор

Анализът на жилищната система на гр. Г. Оряховица има за цел да разкрие проблемите и потенциала на развитието ѝ, които са от значение за създаването на реалистична устройствена концепция при изработване на ИПГВР.

9.1. Количествени характеристики на жилищния фонд

Жилищният фонд в гр. Г. Оряховица към 31.12.2013 г. наброява 14 616 жилища, от които 2802 необитаеми (19,2 %), разположени в 3836 сгради.

Преобладаващият дял на наследения жилищен фонд е създаден в периода 1961 – 1980 г. (53,9 %). Най-активно строителство е имало в периода 1971-1980 г. – от тогава са около 32 % от сегашните жилища (4716 бр.). В предходното десетилетие (1981-1990) е добавен втория по големина дял – 22,5 %. Фондът отпреди 1945 г. (с възраст над 68 години), има дял от 6,3 %. Възпроизводството на жилищата след началото на прехода е било над 6,7 пъти по-малко в сравнение с предходния период. След 1990 г., към фонда са добавени само около 5,8 %.

Табл. 18. Жилища на 31.12. 2013 г. по периоди на построяване на сградата, в която се намират

Периоди на построяване	Сгради		Жилища	
	Брой	%	Брой	%
Общо	3836	100.0	14616	100.0
До 1918	113	2.9	130	0.9
1919 - 1945	603	15.7	786	5.4
1946 - 1960	1026	26.7	1669	11.4
1961 - 1970	912	23.8	3163	21.6
1971 - 1980	685	17.9	4716	32.3
1981 - 1990	269	7.0	3295	22.5
1991 - 2000	111	2.9	489	3.3
2001 - 2010	107	2.8	348	2.4
от началото на 2011 г.	10	0.3	20	0.1

Източник: НСИ

Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

9.2. Качествени характеристики на жилищния фонд

По **вида на конструкцията**, жилищният фонд в града е представен в четири обобщени категории – панели, стоманобетон, масивни (носещи тухлени стени и стоманобетонни плочи или гредоред), други (паянтови). Панелните жилища са 27,4 % (4005 бр.), разположени почти изцяло в район „Север“. Стоманобетонните също са с относително малък дял – около 10,8 %. Категорията „масивни“ има дял от близо 61,0 %. Сравнително малък е и дялът на другите (паянтовите) жилища – 1,1 %, разположени предимно в квартал „Калтинец“. Отчитайки и възрастта на фонда, може да се направи обобщена оценка, че жилищният фонд в някои квартали е силно амортизиран. Една част е за снос, а други 70 - 75 % - за обновяване (включително енергийно саниране).

Табл. 19. Жилища на 31.12. 2013 г. по материал на външните стени на сградата

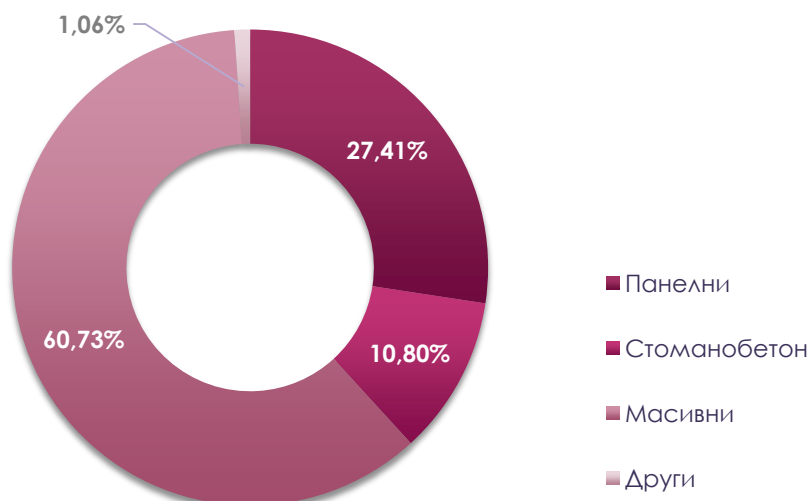
Конструкция	Сгради		Жилища	
	Брой	%	Брой	%
Жилища - общо	3836	100.0	14616	100.0
Панели	102		4005	27.4
Стоманобетон	182		1578	10.8
Масивни:				
в т.ч. тухлени с бетонна плоча	1730		6574	45.0
тухлени с гредоред	400		2299	15.7
Други	71		155	1.1

Източник: НСИ

Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Фиг. 6. Относителен дял на жилищата в гр. Горна Оряховица според конструкция на сградите, в които се намират

Относителен дял по вид конструкция

Източник: НСИ

Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Физическото състояние на жилищния фонд е недобро. Това се дължи на сравнително ниското строително качество и недобрата поддръжка през годините. За да се осигури добър жилищен стандарт и продължителност на живота на жилищния фонд през следващите 20-30 години, е необходимо осигуряването на реконструкция и саниране на жилищните сгради за постигане на необходимото качество, което да предоставя удобство, икономичност и уют. Най-голям проблем представляват сградите, строени по едропанелна технология. Това е общовалиден за градовете в страната проблем.

В построените в града 4005 панелни жилища в 102 сгради с полезна площ 264406 м² и жилищна площ 194447 м², живеят 8468 човека или 26,6 % от населението на града през 2011 г. (броят на панелните жилища се запазва същият и към 31.12.2013 г.).

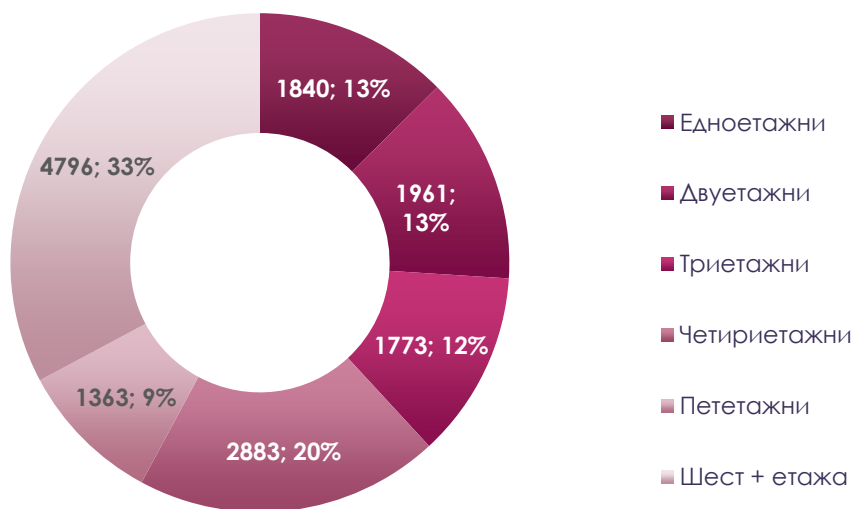
Големият дял на едно- и двустайните жилища определя и малката **полезна и жилищна площ** на панелните жилища (апартаменти). Показателят „полезна площ на едно жилище“ е 66 м² на жилище, при средно за страната 66,1 м², а за област Велико Търново – 64,9 м². Показателят “жищна площ на едно жилище” е със стойност 48,5 м². Средно на един обитател се падат по 23 м² жилищна площ и по 31,2 м² полезна площ.

Средно за града, в едно панелно жилище живеят по 2,1 лица, при 2,2 за страната и областта. Общото намаление на населението в общината се отразява и на населеността на панелните жилища. Панелните жилища са разположени основно в район „Север“ (най-голямата „панелна спалня“ в града) и дисперсно в другите райони на града. Построени са от ДК Г. Оряховица (разположен в източната промишлена зона) основно по строителна система Бс-IV-VIII- Сф и Бс-IV-VIII-72 –Гл-П в периода 1967-1993 г. Комплексът разполага с достатъчно площи за оформяне на места за отдих, детски и спортни площадки.

Етажността на жилищния фонд е почти равномерно разпределена в трите групи – „ниски“, „средни“ и „високи“ сгради. В сгради до 3 етажа (нискоетажни) са разположени общо 38,1 % от жилищата в града, в средноетажни сгради (4-5 етажа) – 29,0 % и във високоетажни сгради (над 5 етажа) - 32,8 %.

Фиг. 7. Жилища към 31.12.2013 г. по етажност на сградата, в която се намират

Брой и дял на жилищата според етажността на сградата

Източник: НСИ
Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Благоустроеността на жилищата отговаря на съвременните норми. Свързани с обществена канализация са 96,9 % от жилищата, а с водопровод вътре в жилището – 98,5 % от жилищата. Проблем са амортизираните водопроводни и канализационни мрежи.

Табл. 20. Жилища към 01.02. 2011 г. по благоустроеност

Благоустройствени показатели	Брой	Ползна площ – м ²
Жилища - общо	14579	1172150
Има водопровод, вътре в жилището	14355	1162382
Има водопровод, извън жилището	100	4563
Няма водопровод	144	5205
Свързана с обществена канализация	14133	1149251
Свързана с изгребна яма	63	3992
Свързана със септична яма или друго пречиствателно съоръжение	91	6187
Свързана с попивна яма	73	3883
Няма канализация	219	8837

Източник: НСИ

Делът на обитаваните жилища с централно **отопление** е символичен – 3,1 %, като най-много жилищата се отопляват с електричество 47,3 % и дърва 29,2 %. Бъдещето е на газоснабдяването на жилищните и обществените сгради.

Табл. 21. Обитавани жилища по вид на отоплението в град Г. Оряховица към 01.02.2011г.

Вид на отоплението	Брой	Относителен дял(%)
Обитавани жилища - общо	11777	100.0
От централен източник	360	3.1
Парно отопление от централен източник	22	0.2
Газ от централен източник	338	2.9
От собствен източник	11417	96.9
Електричество	5568	47.3
Нафта	24	0.2
Газ	177	1.5
Въглища	2173	18.4
Дърва	3440	29.2
Други	35	0.3

Източник: НСИ

Друг важен фактор на жилищния стандарт е **енергийната ефективност** на жилищата. Към 2011 г., само 1105 жилища (7,6 %) са с топлоизолация, осигуряваща нормативната топлопроводимост, респективно, енергийна ефективност. Значително повече са жилищата с енергоспестяваща дограма – 3105 (21,3 %).

Традиционната за България силно преобладаваща частна **собственост** на жилищата е присъща и на гр. Г. Оряховица, която съпада с тази на страната. Малко над 97,6 % са частните жилища, при само 2,6 % обществени (на общината и на държавата). Това са само 346 жилища със средна полезна площ на жилище 54,4 м². На фона на растяща бедност, безработица и несигурна заетост, символичният обем на социални жилища е в противоречие с потребностите от обществено подпомогнат подслон. Независимо от големия брой необитавани жилища (на които трудно да се разчита за социални нужди), общината следва да планира изграждането на нови социални жилища за маргиналните си групи.

Табл. 22. Жилища на 31.12. 2013 г. по форма на собственост

Форма на собственост	Брой жилища	Полезна площ (м ²)	Полезна площ на 1 жилище – (м ²)
Жилища - общо	14616	1176359	80.5
Държавни и общински	346	18238	54.4
Частни - общо	14270	1158121	81.2
в.т.ч. на юридически лица	114	7812	68.5
на физически лица	14156	110309	81.3

Източник: НСИ

9.3. Жилищна задоволеност

Жилищната осигуреност (към 31.12.2013 г.) е 476 жилища/1000 души. Този макропоказател (брой жилища/1000 обитатели) отразява количеството жилища без да дава информация за качествените им характеристики, начина на тяхното ползване и реалното потребление. От гледна точка на общия наличен фонд, по този показател гр. Г. Оряховица има по-висока стойност от средноевропейската (420/1000). Но този показател има адекватна диагностична стойност в условията на балансирани икономики и развити жилищни пазари. В гр. Г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Оряховица той се деформира сериозно от голямото количество необитавани жилища (2802 бр.). Затова високите стойности не означават висок стандарт на реално жилищно потребление, а по-скоро висок дял на необитаван фонд. Ако се вземат предвид само обитаваните стандартни жилища, показателят влиза в реалистичната си стойност – 384/1000 - по-ниска от средноевропейската.

Към 31.12.2013 г., в едно жилище живеят средно 2,1 лица. На едно жилище се падат средно по 80,5 м², а на обитател – 38,3 м² полезна площ при обща полезна площ за града 1,2 млн. м². Основният показател за жилищна осигуреност на населението жилищната площ/човек е 29,6 м².

Табл. 23. Параметри на жилищата към 31.12. 2013 г. в гр. Г. Оряховица

Параметри на жилищата	Стойност
Жилища – общ брой	14 616
Полезна площ – м ²	1 176 359
Жилищна площ – м ²	909 392
Полезна площ/човек - м ²	38,3
Жилищна площ/човек - м ²	29,6
Полезна площ/жилище - м ²	80,5
Жилищна площ/жилище - м ²	62,2
Брой жилища/1000 души	476
Брой обитатели/жилище	2,1
Необитавани жилища - брой	2 802
Дял необитавани жилища - %	19,2

Източник: НСИ

Обработка: ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Основните констатации и изводи, имащи пряк устройствен адрес са:

- В близките години, гр. Г. Оряховица ще разчита основно на съществуващия фонд, но ще се изграждат и нови жилища – най-вече във високите нива на платежоспособност;
- Панелният комплекс трябва да бъде реструктуриран и обновен;
- Ресурсът, привличан в жилищния сектор, е крайно недостатъчен. Бъдещият ИПГВР трябва да изисква активна и адекватна общинска жилищна политика;
- Изявени са териториални диспропорции и рискова неравномерност в усвояването на градската територия (включително околградския район);
- Необходим е нов подход в инвестиционните инициативи, включващ и нова среда за обитаване в крайградския район (възможност за модела "къща с двор");
- Газификация на целия жилищен фонд.

9.4. Жилищни потребности

Основният извод от площните характеристики и статистическото потребление на жилища е благоприятен – гр. Горна Оряховица има достатъчно жилищен фонд и площи, които могат да осигурят добри количествени характеристики на жилищен стандарт. Но вглеждането в реалното потребление разкрива голяма неравномерност и наличие на значителен брой пренаселени жилища. Обитателите на около 670 жилища живеят по двама и повече от двама в стая, което означава, че ползват поне два пъти по-малко жилищна площ от реалното средно-статистическо потребление (24 м²). Над 100 от тези жилища се обитават от по трима и повече човека на стая. Тези обитатели (над 500 лица) формират групата на крайно-нуждаещи се от социални жилища или помощ за подобряване на жилищните си условия.

Община Горна Оряховица разпознава проблема, но не разполага с цялостна информация за хората с остър жилищен проблем. Идентифицирана е и нуждата от нови социални жилища, но в момента няма работещ механизъм за създаването им. В новата оперативна програма «Региони в растеж» има финансируема мярка за тази цел. Възможността следва да намери и подходящо устройствено решение в бъдещия ИПГВР на гр. Горна Оряховица.

9.5. Обобщени изводи за състоянието на жилищния сектор и тенденции в развитието му

Резюмирани, обобщените изводи от целевия и проблемен анализ на жилищния сектор на гр. Горна Оряховица са както следва:

- Статистическото потребление на база всички жилища е над средните европейски стандарти, но отчитайки големия дял необитавани жилища (19,2%), реалното потребление (380 жилища /1000 обитатели) е значително под общоприетия стандарт - 420 жилища/100 обитатели;
- Трайните негативни тенденции в демографското развитие на общината (над 10% спад за последните 10 години) формират и тенденция към увеличаване на дела на необитаваните жилища;
- В резултат на продължителния демографски отлив се е получил изразителен дисбаланс «жилища – обитатели» между общинския център и останалите селища;
- Независимо от демографския спад и многото необитавани жилища, потребността от нови жилища съществува постоянно, макар и с умерени мащаби;
- Наличието на необитавани жилища не е достатъчен фактор за привличане и задържане на демографска маса;
- Картината на добра изграденост на водоснабдителните мрежи се помрачава от високата им амортизираност и високите загуби при преноса на питейна вода;
- ВиК сектора е със сериозни дефицити както във физическата си изграденост, така и в качеството на услугите. Този факт има негативни последици в най-малко три посоки – жизнен стандарт, екология и туризъм;
- Прекомерното използване на твърди горива за отопление на жилищата е един от основните източници на замърсяване на въздуха, особено при неблагоприятни климатични условия;
- Енергийната ефективност на жилищата е осъзната необходимост, но реализацията на съответни мерки е спорадична и неорганизирана;
- На фона на растяща бедност, безработица и несигурна заетост, символичният дял на социални жилища (около 2%) е в противоречие с потребностите от обществено подпомогнат подслон;
- Независимо от огромния брой необитавани жилища (на които не може да се разчита за социални нужди), общината следва да планира изграждането на нови социални жилища за маргиналните си групи;
- Горна Оряховица има достатъчно жилищен фонд и площи, които могат да осигурят добри количествени характеристики на жилищен стандарт;
- Вглеждането в реалното потребление разкрива голяма неравномерност и наличие на значителен брой крайно пренаселени жилища. Общината се нуждае от социални жилища за настаняване на около 500 лица – 100 жилища;
- Горната потребност следва да намери подходящо решение в ИПГВР на гр. Горна Оряховица.

10. Инженерно - техническа инфраструктура

10.1. Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяване

Основен и единствен водоизточник за гр. Г. Оряховица е хидровъзел „Йовковци“ и изградената към него гравитачна водоснабдителна система. Всички стари водоснабдителни системи на града са бракувани и не функционират.

Съгласно работния проект, деривацията за гр. Г. Оряховица е оразмерена да води оразмерително водно количество от 628 л/сек. Това количество е с около 150 л/сек. по – голямо от необходимото за града.

До гр. Г. Оряховица, чрез съществуваща гравитачна деривация от стоманени тръби $\Phi 720$ мм, водата постъпва най-напред в напорен резервоар (НР) за средна зона с обем $V = 4000$ м³ (до болницата с кота терен 231,50 м), и след това до втори такъв напорен водоем, също за средна зона с обем $V = 4000$ м³ (до стадиона с кота терен 231,60 м), и още един на същото място с обем $V = 1160$ м³. Чрез други съществуващи довеждащи водопроводи, водата се подава до другите съществуващи водоеми - за кв. "Гарата" с обем $V=800$ м³ и кота терен 146,50 м, за вилната зона с обем $V=400$ м³ и кота терен 218,00 м.

Водоснабдителната система на гр. Г. Оряховица включва 92 км мрежа, напорни резервоари - 5 бр., една ПС за вилна зона. Тази водоснабдителна система се експлоатира от ВиК „Йовковци“ ООД, гр. В. Търново - район гр. Г. Оряховица.

Градът е зониран на ниска, средна, висока и най-висока зона, за чиито нужди е започнато изграждането на напорен резервоар с $V=3000$ м³ с кота терен 256,00 м. В момента строителството му е спряно, така че тази система за високата зона на града не работи.

Един от проблемите на водоснабдителната система, както във всички населени места, така и в гр. Г. Оряховица, са течовете от амортизирани тръби, предимно азбестоциментови. Друг проблем е наднормено високото налягане в мрежата в някои ниски квартали на града.

При проведена измервателна кампания в периода 02 - 05 март, 2010 г. е установено, че повече от 50 % от града се водоснабдява с работно налягане над 5 бара, което води до по-висок процент на течовете. Установено е още, че резервоарите са пълни почти през цялото денонощие и че течовете достигат до 65% от подаваното водно количество. Направен е извод от това измерване, че средното налягане от 1,5 бара през нощта и 3 бара през деня би намалило течовете и би спестило 20% от водата на гр. Г. Оряховица.

Посоченият проблем може да се реши, като се сложат редуцир вентили на определени места, като се подменят някои тръби с по-малък диаметър и разбира се, още редица инженерни намеси.

Условно чисти води в града се употребяват от Локомотивно депо от собствени шахтови кладенци, както и от Захарния завод - също от собствени кладенци и от р. Янтра.

Канализация

Гр. Г. Оряховица има 96 % изградена смесена канализация с обща дължина от 89 км тръби с диаметри от Ф100 до Ф2100 мм. Смесената канализация отвежда битовите, дъждовните и производствените води на града. Отпадните битови и производствени води се довеждат до ПСОВ, която е в редовна експлоатация от 21.12.2007 г. по пилотен проект във водния сектор по програма ISPA. ПСОВ гр. Г Оряховица приема отпадните води на гр. Г. Оряховица, гр. Лясковец и гр. Д. Оряховица. Капацитетът ѝ е за 102 хил. ЕЖ със средно денонощен дебит 16 хил. м³/ден. Водите се пречистват до показатели, отговарящи на емисионните ограничения, съгласно Разрешително № 13140131 (06.07.2009 г.) за заустване в „чувствителна зона“ на водоприемник II-ра категория – р. Янтра. Канализационната мрежа и съоръжения, както и ПСОВ, се експлоатират от ВиК „Йовковци“ ООД, гр. В. Търново – район гр. Г. Оряховица.

Някои от предприятията имат локални пречиствателни съоръжения (ЛПС). Това са Локомотивно депо, Захарен завод, Спиртна фабрика и други по-малки предприятия. Част от тези съоръжения са реконструирани, а останалите е желателно да се реконструират, за да се подобрят показателите на техните отпадни води, които се вкарват към ПСОВ за битови отпадъчни води.

През следващи етапи на обновяване на канализационната мрежа е необходимо да се продължи работата по реконструкция на Главен колектор I и II - от двете страни на горнооряховското дере с изграждане на допълнителни дъждопреливници и подмяна на амортизираните участъци. Целта е към ПСОВ да се допускат само битови отпадъчни води, без излишното им разреждане от дренажни и повърхностни води. Следва да се предвиди и реконструкция на амортизираната стара канализационна мрежа от бетонови тръби.

10.2. Електроснабдяване

Задължение по доставката и разпределение на електроенергия са основна грижа на електроразпределителните дружества и Електроенергийния системен оператор. Енергийното планиране и осигуряване на енергийна независимост се превръща в основен компонент на политиката за устойчиво развитие на всяка община.

Община Г. Оряховица притежава потенциал за намаляване потреблението на електроенергия и използване на възобновяема енергия, която може да осигури значителна част от общата, необходима за бизнеса и домакинствата енергия чрез развитие, разработване и използване на възобновяемите ресурси и насърчаване прилагането на мерките за енергийна ефективност.

На територията на Община Г. Оряховица са разположени следните подстанции:

- Системна подстанция Г. Оряховица 220/110/20 kV, захранвана с пет електропровода 220 kV и общо инсталирана мощност 480 MVA. Мощността на трансформаторите 110/20 kV е 80 MVA, захранваща основно промишлени потребители - около 70%;
- Подстанция Г. Оряховица – запад, 110/20 kV - разполага с инсталирана ел. мощност 35 MVA, захранваща основно битови потребители - около 70%;
- Подстанция Г. Оряховица – изток, 110/20 kV - разполага с инсталирана ел. мощност 90 MVA, захранваща основно промишлени потребители - около 70%;
- Две системни подстанции на БДЖ.

Посочените съоръжения работят в режим до 60 % натоварване и затова не се налага изграждането на нови подстанции.

Основен енергоносител в Община Г. Оряховица е електроснабдяването. На територията на Община Г. Оряховица няма селище със статут на населено място, което да не е електрифицирано. Основни потребители на електроенергия в Общината са гр. Г. Оряховица и гр. Д. Оряховица.

Състоянието на инфраструктурата на електроенергетиката в общината е добро. Има връзка с националната електроснабдителна система, което е гаранция за сигурност и адекватно задоволяване на потребностите.

Насърчаването на бизнеса в Община Г. Оряховица за производство на електроенергия от слънчева енергия е път към осигуряване на приноса на града към поетите национални ангажименти по стратегия „Европа 2020“. Реализуема възможност е фотоволтаичните панели да се разположат върху неизползвани покривни площи. Част от произведената енергия ще е за собствени нужди и при излишък, ще се прехвърля в електропреносната мрежа. Този начин на производство ще намали значително вредните емисии.

В съответствие с приоритетните цели на Закона за енергетиката за насърчаване на комбинираното производство на електрическа и топлинна енергия, намаляване на производствените разходи и повишаване на ефективността на топлоснабдителната система при централизирано топлоснабдяване, е необходимо изграждане на инсталация за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия с общо електрическа и топлинна мощности. В „Захарни заводи“ е изградено съоръжение за производство на електроенергия чрез комбинирано производство. То включва газобутални двигатели и спомагателно оборудване към тях с производствена мощност от 10 MW. Съоръжението работи около три месеца от годината, защото не е изградена система с цел покриване на топлинния товар за БГВ през цялата година, като останалата част от необходимата топлинна енергия за отопление и БГВ се покрива от водогрейни котли.

Природеният газ е една много добра алтернатива на конвенционалните горива при производство електроенергията.

10.3. Газоснабдяване

През територията на Община Г. Оряховица преминава Северният клон на националната газопроводна система, като газификацията на общинския център се реализира посредством изградено отклонение от този клон до АГРС Горна Оряховица.

Доставката и разпределението на природна газ в Община Г. Оряховица се осъществява от фирма „Овергаз север“ ЕАД. Към м. август 2014г. в гр. Г. Оряховица са изградени магистрални газопроводи по основните пътни артерии на града, като са газифицирани общо 816 обекта, от които 758 битови¹⁵, 42 обществени и 16 промишлени обекта. Въпреки това, голяма част от домакинствата не са газифицирани поради високите цени за свързване към газопреносната мрежа и бързо променящите се цени на природния газ.

Газифицирани са всички общински училища, детски градини, детски ясли, сградата на общината и много обекти на фирми в различни сфери на икономиката в т.ч. и производствени обекти. При желание от страна на собствениците на предприятия и фирми, газификация на промишлени обекти може да бъде извършена в Източна промишлена зона на града. На този етап в зоната има изграден газопровод по ул. „Свети Княз Борис I“ до пресечката с Моско Грънчаров в северната част на зоната и по ул. „Отец Паисий“ в южната ѝ част.

Бъдещите инвестиционни намерения на „Овергаз Север“ ЕАД са да увеличи газоразпределителната мрежа в гр. Г. Оряховица в зависимост от интереса и ефективността на трасетата, като целта е към 2020 г. битовите потребители да са 5661 бр., а стопанските клиенти да достигнат 114 бр.

¹⁵ Към 01.02.2011 г. (последното преброяване на населението и жилищния фонд), броят на битовите абонати е бил 338

11. Комуникационно-транспортна инфраструктура и интегриран градски транспорт

11.1. Общинска политика по отношение на транспортната инфраструктура

Община Г. Оряховица има много важно геостратегическо разположение в рамките на Р България и се явява пресечна точка на няколко вида транспорт - железопътен, въздушен и автомобилен. На нейна територия развиват дейност част от ключовите предприятия за икономическото развитие на района.

Въпреки тези положителни констатации, Община Г. Оряховица е изправена пред сериозни предизвикателства:

- Влошено състояние на инфраструктурата;
- Негативни демографски показатели;
- Застой в икономическото развитие;
- Повишаваща се безработица;
- Замърсяване на околната среда и др.

За периода 2014-2020, решението на тези проблеми е търсено в ОПР на Община Г. Оряховица 2014-2020 г., който е в пряка йерархична зависимост от Областната стратегия за развитие (ОСР). В ОСР са формулирани стратегически цели, приоритети и мерки, в синхрон с националните действия по приложението на стратегията „Европа 2020“.

Освен това, общината има изработен и одобрен един дългосрочен стратегически документ - Общ устройствен план (ОУП – Г. Оряховица) и негова съставна част е проектът за транспортната инфраструктура на града с хоризонт 2025 г., който не е реализиран в достатъчна степен, за да се почувства подобрение на транспортната ситуация в града.

Настоящият проблемен анализ завършва с раздела SWOT анализ, който е насочен към идентифициране на необходимите мерки за подчертаване на силните страни и преодоляване на слабите страни в областта на транспортната инфраструктура, съотнесени към перспективите за нейното развитие. Той показва възможностите и заплахите, които се откриват пред общината в областта на транспортната инфраструктура и спомага за формирането на стратегия и конкретна програма за преодоляване на тези проблеми и предизвикателства в два времеви периода :

- ОПР и ИПГВР – като средносрочни планови документи с хоризонт 2014-2020 г.
- ОУП, като дългосрочен планов документ за развитието на града, с време на действие до 2025 г.

В средносрочните и дългосрочни стратегически документи на Община Г. Оряховица, частично са заложили цели и мерки, имащи отношение към интегрирания градски транспорт, респективно – към устойчивото градско транспортно планиране.

11.2. Актуално състояние и тенденции за развитие

Задачата ИПГВР на гр. Г. Оряховица по отношение на транспортната инфраструктура включва два аспекта, касаещи териториалния обхват на анализа и тенденциите за нейното развитие:

- Първи аспект – анализ в териториалния обхват на **градската структура**, имащ отношение към избора на зони за въздействие в ИПГВР;
- Втори аспект – анализ на териториалния обхват на **общината**, по отношение на раздела „Интегриран градски транспорт“ за Община Г. Оряховица.

Тези два аспекта задължават по отношение на транспортната инфраструктура да се анализират структурните данни както на града, така и на общината, което е направено в изложението по-долу.

Община Г. Оряховица е с обща площ 318 км², вторият по големина икономически център в Област Велико Търново. Градът е административен център на общината. Община Г. Оряховица включва 14 селища (2 града и 12 села). Тя е с важно геостратегическо значение. На територията ѝ се пресичат две основни национални пътни артерии с важно значение.

През нейната територия преминават:

- На север - трасето на бъдещата Автомагистрала „Хемус“;
- На запад преминава международен път I-5 Русе/Бяла - Велико Търново - Стара Загора - Кърджали - Маказа/Гърция (E-85), формиращ направлението ОЕТК №9. ОЕТК №9 осигурява връзките на страната с важните европейски урбанизационни центрове Букурещ, Москва, Санкт Петербург и Хелзинки на север и Александрополис на юг;
- На юг общината тангира с първокласния път I-4 София - Велико Търново - Шумен - Варна (E772);
- През общината минават второкласния път II-53 /с. Поликрайще - гр. Лясковец/ и третокласния път III-514 /В. Търново - Арбанаси - Г. Оряховица/;
- Град Г. Оряховица е стратегически жп възел с пресичането на две главни железопътни трасета Русе - Кърджали и София – Варна;
- Летище Г. Оряховица е петото международно летище в страната.

Г. Оряховица е с добре развит сухопътен, железопътен и въздушен транспорт. Градът е седалище на едно от трите големи жп подразделения за превозна дейност и едно от шестте жп подразделения за товарна дейност в Р България. Летище Г. Оряховица е петото международно летище в страната.

Общинският център, гр. Г. Оряховица, е разположен ексцентрично в границите на общината. По отношение на транспортните връзки, този факт донякъде затруднява връзките с населените места, намиращи се в периферията на общината. От центъра на Г. Оряховица до най-близките населени места разстоянието е около 3 км (гр. Д. Оряховица, с. Първомайци, с. Правда). Най-отдалечените селища се намират на около 25 км (с. Стрелец, с. Паисий).

По отношение на транспортното обслужване, важно значение има демографската структура и тенденции от последните години, които в Община Г. Оряховица са негативни и се наблюдава тенденция към постоянно намаляване на броя на населението. Съотношението между градско и селско население също се запазва сравнително постоянно през периода 2007 - 2011 г., като средно на жителите на градовете в общината се падат 73 % от общия брой население, а останалите 27 % са селско население. Към 31.12.2011 г., населението в Община Г. Оряховица е 46 111 обитатели, което в процентно

изражение включва следните групи: 13,15 % под трудоспособна възраст - деца, 60,46 % в трудоспособна възраст и 26,39 % в над-трудоспособна възраст. Водеща в общината е групата на населението в трудоспособна възраст.

През периода 2007 г. - 2011 г., общият брой на емигриралите е 5108, при 3837 имигрирали лица, като най-голям брой на изселванията има през 2010 г. – 1228 души. Средният списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение през 2011 г. в Община Г. Оряховица е 12 340 души. От тях, 34,15 % са наети в общественния сектор.

За транспортното обслужване е важна системата на образованието в общината. То е с функционален обхват от предучилищно обучение до професионално образование. Общината (в сферата на образованието) поддържа образователните дейности, които са с общинско значение. От предучилищното образование такива са детските градини, а от общото образование - основните и средните общообразователни училища.

Професионалните гимназии в града имат подчертано регионално (надобщинско) значение. Те играят важна роля, предвид факта, че гр. Г. Оряховица е един от трите (гр. Велико Търново, гр. Г. Оряховица и гр. Свищов) утвърдени центрове на професионалното образование в областта.

Броят на всички учащи и педагогическият персонал за 2012 г. е съответно 4 631 и 550. Броят на учащите в Община Г. Оряховица намалява с 1 407 за периода 2007-2012 г. Броят на педагогическия персонал от всички нива на образование също намалява с общо 137 за същия период.

На територията на общината има 6 професионални гимназии, обучаващи кадри в различни сфери: Професионална гимназия по електротехника и електроника „Михайло Василевич Ломоносов“, Професионална гимназия по хранителни технологии „Проф. д-р Асен Златаров“, Професионална гимназия по лека промишленост и икономика „Атанас Буров“, Професионална гимназия по железопътен транспорт „Никола Вапцаров“, Професионална техническа гимназия „Васил Левски“, Професионална гимназия по селско стопанство „Боруш“. От тях само професионалната гимназия по селско стопанство „Боруш“ в с. Крушето е общинска.

Анализът показва, че **нуждата от качествени пътища** (автомагистрали и първокласни пътища) на територията на Община Г. Оряховица е много голяма.

В добро състояние са пътищата:

- Международен път Е-85;
- Реконструираната общинска пътна мрежа (по ОП „Регионално развитие“ 2007-2013г.) - VTR 1051 - Първомайци, VTR 1054 Първомайци - Правда - Янтра, Път VTR 1052 Д. Оряховица - Писарево - Върбица, покриващи общо 14,1км. от общинската пътна мрежа.

Елементи на първостепенната улична мрежа в гр. Г. Оряховица са следните улични трасета, традиционно наложили се в градската структура:

- ул. „ Св. Княз Борис I“;
- ул. „ Отец Паисий“ – ул. „Патриарх Евтимий“;
- ул. „ Люлин“ - ул. „ Родина“;
- ул. „ Цар Освободител“ - ул. „ Съединение“;
- ул. „ Иван Момчилов“;
- ул. „19-ти февруари“;

- ул. „ Георги Измирлиев” - ул. „ Панайот Цвиков”;
- ул. „ Христо Смирненски” - ул. „ Младост”;
- ул. „ Васил Левски” - ул. „ Славянска”;
- ул. „ Ангел Кънчев”;
- Източна индустриална улица;
- ул. „ Антон Страшимиров” - ул. „ Крайбрежна”;
- ул. „ Васил Априлов” - ул. „ Маню Тодоров”;
- Източен обходен път (с транспортен възел – за доразвитие).

В профилите на уличните трасета (или самостоятелно) няма изградени **велопалени**, обозначени като такива, даващи възможност за ползване на велосипеди като транспортни средства.

В град Г. Оряховица през периода 2005-2008 г. е извършена цялостна реконструкция на улиците „Патриарх Евтимий” и „Отец Паисий” и частична реконструкция на ул. „Иван Вазов” и ул. „Св. Княз Борис I”. Към 2014 г., тези улици са в добро състояние. Останалата част от пътната и уличната мрежа с нейните елементи - габарити, настилки, отводнителни съоръжения, маркировки, сигнализация, е силно амортизирана и не отговаря на европейските стандарти за сигурност и комфорт на пътуване.

По отношение на **достъпност** и междуселищни връзки, се оформят две групи - на "населени места в близост до центъра" и "населени места отдалечени от центъра". Тангиращите населени места до пътищата в добро състояние са добре обезпечени с достъп, докато връзките между населените места Стрелец, Паисий, Горски Горен Тръмбеш и Горски Долен Тръмбеш с общинския център са силно възпрепятствани поради лошото състояние на пътните отсечки. Направените изследвания показват, че от всички населени места на общината до град Г. Оряховица може да се достигне с автомобил в рамките на 35 минути.

Табл. 24. Време за придвижване на МПС до общинския център

До 10 минути	11 - 15 минути	16 - 20 минути	21 - 35 минути
Населено място	Населено място	Населено място	Населено място
гр. Долна Оряховица	с. Поликрайще	с. Янтра	с. Горски Долен Тръмбеш
с. Първомайци	с. Писарево		с. Горски Горен Тръмбеш
с. Правда	с. Драганово		с. Стрелец
	с. Върбица		с. Паисий
			с. Крушето

Източник: Проучвания на ДЗЗД "Г. Оряховица" 2020

Времето за достъп с МПС от селата Върбица и Янтра до общинския център е намаляло в сравнение с 2005 г., като те са преминали в графите съответно от 11 до 15 минути и от 16 до 20 минути. Това се дължи на участъците от реконструираната четвъртокласна/общинска пътна мрежа през 2008-2009 г. по реализиран проект по ОП „Регионално развитие“ 2007-2013 г.

Внимание заслужава фактът, че е налице териториална близост на градовете Велико Търново, Г. Оряховица и Лясковец, представляващо предпоставка за формиране на съградие – урбанизационно ядро с население около 100 хил. души. Транспортната достъпност между тези градове е затруднена поради сложния релеф.

В периода 2010-2012 г. са реконструирани общо 4 **паркинга**:

- 3 паркинга по Програма „Civitas plus“ - паркингът зад комплекс „Киното“, паркингът зад сградата „Панорама“ и паркингът зад Община Г. Оряховица;
- 1 паркинг със собствени бюджетни средства – този до жп управлението.

Въпреки усилията на Община Г. Оряховица за осигуряване на необходимите паркоместа, проблемът с паркирането в централната част на града остава нерешен, поради нарастващата моторизация, респ. увеличаващия се брой автомобили в града. Паркоместата по местодомуване в голяма степен са подsigурени в индивидуалното и комплексно жилищно строителство, чрез открити паркинги или гаражни клетки. В производствената зона, по-големите фирми са изградили собствени паркинги, но все още недостигът на паркоместа е значителен.

Проблеми на транспортната инфраструктура и мобилността в града и общината:

- Нереконструираната част от общинската пътна мрежа с пътища: VTR 1013 Никюп - Боруш - Крушето, VTR 2050 Г. Д. Тръмбеш - Върбица, VTR 2053 Драганово - Стрелец, VTR 1292 Паисий - Стрелец - Петко Каравелово, с обща дължина 24,23 км. Сегашното състояние на силна амортизираност създава неудобство на придвижването от населените места до общинския център и обратно;
- Непълно е изградена уличната мрежа в с. Първомайци, гр. Д. Оряховица, с. Янтра, с. Паисий, с. Стрелец и с. Г. Долен Тръмбеш;
- Голяма част от уличната мрежа в населените места на общината е в много лошо състояние;
- В незадоволително състояние е инфраструктурата в производствените зони;
- Затруднена е транспортната достъпност до регионалните и национални транспортни коридори;
- Не са налични актуални специализирани изследвания за количеството и видовете транспортни потоци, които се разпределят по улично – пътната мрежа;
- Основна тенденция в периода 2004 – 2008 г., определяща транспортното поведение в гр. Г. Оряховица, е увеличената моторизация на населението и неговата мобилност чрез лични МПС ;
- От проведените изследвания на транспортните потоци по главната улична мрежа на гр. Г. Оряховица са установени пикови часове, при които градският център е труднодостъпен и невъзможен за паркиране ;
- Уличната мрежа е конфигурирана така, че най-натоварените улични трасета се пресичат в централното градско ядро. При това, няма разработен Генерален план за организация на движението (ГПОД), не са изградени подходящи и мотивирани обходни трасета, целящи извеждане от градската територия на несвойствените транспортни потоци.
- Изчерпаната пропускателна способност в определени часови интервали на улиците и кръстовищата по Първостепенната улична мрежа (ПУМ) влошава екологичната обстановка и създава условия за преразход на горива, увеличени емисии на вредни газове и увеличаване на шума, генериран от автомобилния поток;
- Амортизираните улични настилки на значителни територии оказват негативно влияние върху комфорта и безопасността на движението, допринасят за увеличаване запрашеността на въздуха;
- Открит остава проблемът с паркирането в централната градска част. За по - големите обекти за обществено обслужване, са организирани паркинги, но капацитетът им е недостатъчен.

Системата **МОПТ** (Масов обществен пътнически транспорт) в гр. Г. Оряховица е представена от **автобусен транспорт**. Операторите в системата са частни фирми, осъществяващи разписания в Общинската, Областната и Републиканската транспортни схеми.

В Общинската транспортна схема са утвърдени три градски линии и десет междуселищни връзки на центъра с населените места от общината. В Областната транспортна схема има разписания до 22 селища.

В Републиканската транспортна схема са включени 3 линии. Двата първокласни пътя - София-Варна и Русе-Стара Загора осигуряват връзка на Г. Оряховица с всички точки на страната.

Основен превозвач за гр. Г. Оряховица е фирма "Янтра-транспорт" АД.

Таксиметровата дейност се осъществява от 26 фирми с около 100 коли.

Железопътният транспорт е от изключителна важност за града и общината. На територията на Община Г. Оряховица е разположен третият по големина жп възел за пътнически превози в страната ни. Тук са разположени центрове на двете държавни железопътни компании - Държавно предприятие „Национална компания железопътна инфраструктура“ (ДП „НКЖИ“) и „Холдинг БДЖ“ ЕАД. Също така са изградени центрове на навлезлите вече в транспортния бранш, частни жп превозвачи.

В рамките на жп възел Г. Оряховица функционират две гари :

- Гара Г. Оряховица – Пътническа;
- Гара Г. Оряховица – Разпределителна.

Като жп връзки, те са изградени като самостоятелни центрове, съответно за пътникопоток и товарооборот в рамките на жп възел Г. Оряховица.

Двете гари са пресечни точки на две главни жп направления:

- II главна линия (София - Плевен - Г. Оряховица – Варна);
- IV главна линия (Русе - Ст. Загора - Подкова - съставен елемент на ОЕТК №9).

През жп гара Г. Оряховица минават две международни жп направления:

- Истанбул - Русе - Букурещ;
- София - Букурещ - Киев – Москва.

Към националния превозвач „Холдинг БДЖ“ ЕАД са разположени два центъра за управление на пътническите и товарните превози, а именно:

- Пътнически център Г. Оряховица и Локомотивно депо Г. Оряховица с филиално депо Левски, ЕП Русе и район Варна с ЕП Самуил, чиито структури се разпростират на територията на 11 области: Плевен, Ловеч, Габрово, Велико Търново, Русе, Разград, Търговище, Добрич, Шумен, Силистра, Варна;
- Товарен Бизнес център с Локомотивно депо Русе, филиално депо Плевен, ЕП Каспичан, ЕП Варна - Фериботен комплекс. Центърът също координира работата на изброените 11 области.

Към ДП „НКЖИ“ са разположени центрове за управление на:

- жп секция Г. Оряховица;
- Секция за сигнализация и комуникация;

- Енергосекция Г. Оряховица с две тягови подстанции 110/27 kV - тягова подстанция Г. Оряховица и тягова подстанция Честово;
- Управление движението на влакове и гаровата дейност Г. Оряховица (УДВГД).

Общата дължина на жп линиите на територията на Община Г. Оряховица е около 167 км. От тях, 20 км са удвоени жп линии и около 90 км - гарово коловозно развитие. Обходните маршрути на жп възел Г. Оряховица възлизат на около 20 км. Всички изброени жп трасета са електрифицирани, с изключение на маневрените райони и товаро-разтоварните коловози.

Проблемите, които съпътстват железопътния транспорт на национално ниво, се отразяват и на Община Г. Оряховица. Най-видно е освобождаването на персонал от закрити предприятия, структури и звена. През 2011 и 2012 г. само в община Г. Оряховица, са уволнени около 900 души. Тенденцията е този процес да спре, като последва оздравителна структурна реформа, която да оптимизира дейностите в жп транспорта и да се разкриват работни места за лица с висока професионална квалификация. Други проблеми са остарялата инфраструктура, морално остарели влакове, и фактът, че жп транспортът не се ползва с пълния си потенциал.

Наличието на летище е предпоставка за развитие и на **въздушния транспорт**.

Летище Горна Оряховица е едно от петте международни летища в Република България. Намира се в централна северна България, на равни разстояния до големите административни центрове - София, Пловдив, Варна, Бургас, както и градовете Стара Загора, Русе, Плевен. Летището е изградено в непосредствена близост до старата българска столица - град Велико Търново.

Достъпност и обвързаност на летищната инфраструктура

Летище Горна Оряховица се намира на 4 км от град Горна Оряховица и на 12 км от град Велико Търново. Летището е в близост до най-голямата ЖП гара в северна България и в близост да пресичането на два сухопътни транспортни коридора (Главен път E772 /София – Варна/ пресича Главен път E85). ЖП Гара Горна Оряховица осигурява 24-часови връзки до и от големите градове в България. На жп гара Горна Оряховица се обслужват и международни влакови линии, което създава благоприятни условия за връзки със други страни.

Доброто географско разположение, добрите климатични условия, взаимодействието с жп и автотранспорт и ключовото стратегическо положение, чрез провеждането на една средносрочна стратегия и мащабна инвестиционна програма, дава реален шанс летището да се наложи като естествено транспортно съоръжение .

Целият пътнически и товарен трафик се движи за аерогарата и от аерогарата по асфалтов път. Пристигащите и заминаващи пътници от/за аерогарата се придвижват а автобуси или частни коли. Съществуващите места за паркиране на Летище Горна Оряховица са достатъчни. Паркингът осигурява автобусни и автомобилни паркоместа за пътниците от и до летището. Общественият транспорт до летището към настоящия момент не включва редовни автобусни линии.

Съоръжения, обслужващи въздушния транспорт

Трафикът на летище Горна Оряховица се обслужва от **една асфалто-бетонна писта** с дължина 2450м. и ширина 45м. Тя позволява кацане и излитане на всички типове самолети, с код „А“, „В“, „С“ и „D“ с максимална разпереност на крилете до 52 метра, като има ограничения и по отношение на носимоспособността на настилката. Пистата позволява обслужване в единични случаи и на по-тежки типове самолети.

Перонът на летище Горна Оряховица е разположен е на 300 м южно от ПИК непосредствено пред аерогарата и има следните данни:

- дължина – 220м.;
- ширина – 140м.;
- покритие – асфалтобетон;
- класификационен номер на настилката: PCN 45/R/B/X/T/;

На перона са разположени 3 бр. стоянки, като №1 са за ВС код D, №2 за ВС код C+ и №3 за ВС код C-.

Летище Горна Оряховица разполага с една пътека за рулиране - ПР - А ширина 20 м.

Пътническият терминал има площ от 2209 кв. м и включва:

- Салон за необработени пътници;
- Поток заминаващи пътници и салон обработени пътници. В случай на транзитно преминаване салона се използва от транзитно преминаващите пътници.
- Салон и поток пристигащи пътници;
- Залата за VIP пътници.

Пътникопотокът на летището в периода 2008-2012 г. е поместен в Таблица №26.

Табл. 25. Пътникопоток на летище Горна Оряховица в периода 2008-2012 г.

Година	Брой кацнали въздушни средства	Обработени пътници – кацнали-излетели	Обработен товар (тон)
2008	4056	452	196
2009	3578	234	176
2010	1007	1177	69
2011	1351	562	19
2012	1759	389	22

Сегментиране на пазара:

- Карго полети:
 - полети на военно – промишления комплекс;
 - полети за нуждите на товародатели/товарополучатели;
 - полети с научни и изследователски цели;
- Пътнически полети:
 - чартърни туристически полети;
 - чартъри за ловен туризъм;
 - чартърни полети свързани със спортни мероприятия.
- Полети на общата /малката/ авиация:
 - бизнес полети от страните на ЕС и др.;
 - санитарни полети.
- Учебно – тренировъчно полети:
 - на авиационните учебни центрове;
 - полети на Министерство на отбраната;
 - полети на гранична полиция.

- Полети поради лоши МТО условия;
- Транзитни полети и технически кацания за зарядка на ГСМ.

Персонал

Към настоящия момент на летище Горна Оряховица са постоянно заети 45 души персонал. Оперативните служби поддържат 16 часов режим на работа по график.

Освен персоналят на "Летище Горна Оряховица" ЕАД на територията на комплекса функционират и други служби, необходими за нормалното протичане на процесите по обработка на полети, пътници и товари.

Основни изводи и констатации относно летището:

Летището има потенциални възможности за увеличаване на обема на своята дейност в значително по-дългосрочен период. Чрез подходящи инвестиции в инфраструктура (писта, сграден фонд), оборудването за обслужване на пътници, товари и ВС, системи за навигация и обучения на персонала, летището може да се превърне в привлекателно за нискотарифните авиокомпаниии, карго-авиацията, бизнес-авиацията и общата авиация.

Като възможни варианти за развитие е предоставяването на летището на концесия и/или публично-частно партньорство. За развитието на летището ще допринесе и рехабилитирането на общинския път, по който посетителите и пътниците стигат до аерогарата. Необходимо е ремонтиране на пътя, тротоара и осветлението на отсечката от междуградския път водещ към Долна Оряховица до сградата на пътническия терминал, което може да се заложи и осъществи с помощта на участие по европейски проекти.

Силните му страни могат да се обобщят така:

- Добро географско местоположение – единственото международно летище в Централна Северна България.
- В непосредствена близост до Старата столица на България – Велико Търново, предпочитана дестинация за много туристи.
- Добра инфраструктура – дължина на пистата 2450м, подновена настилка на перон през 2008г. и много добри подходи за кацане.
- Добре обучен персонал действащ съобразно международните норми.
- Използва се от много авиационни учебни оператори, някои от които са базирани на летището.

Възможностите за развитието му са:

- Разполага с необходимата площ за удължаване на пистата и подобряване на инфраструктурата. Има идеен проект за разрастване на пистата и перона.
- Изготвен е идеен проект за промени в терминалите на летището съобразен с Шенгенските изисквания.
- Възможност за монтаж на ILS за водене в СМУ.
- Възможност за използване на летището от туристите посещаващи старата столица и за летателни туристически обиколки.

Варианти за развитие:

- Развитие на карго дейността: Изграждане около летището на интермодален център, където съчетанието на въздушен, жп и автомобилен транспорт могат да създадат най-големия логистичен център на Р. България;
- Национален авиационен учебен център;

- База за ремонт на малки самолети.

Потенциал за развитие на **интермодален транспорт** в общината представляват:

- Наличието на третия по големина жп възел в страната - гара Г. Оряховица;
- Летище Г. Оряховица;
- Международен път I-5 (E-85), формиращ направлението ОЕТК №9;
- Бъдещото трасе на автомагистрала „Хемус“.

ЖП гара Г. Оряховица е част от железопътно-фериботните пунктове/пристанища, влизащи в състава на мрежата за международни комбинирани превози. Интермодалните превози при транзита през България се реализират изключително чрез жп транспорт, през граничните жп гари по направленията: Румъния - Русе - Г. Оряховица - Свиленград - Турция; Румъния - Русе - Г. Оряховица - София - Кулата - Гърция

Обобщени до два, **проблемите пред интермодалния транспорт** са:

- Неразвит потенциал на Летище Г. Оряховица;
- Състоянието на инфраструктурата на българската железопътна мрежа не отговаря на съвременните изисквания за комбиниран транспорт.

12. Влияние върху градската среда на големи инфраструктурни проекти

Газопровод „Южен поток“

„Южен поток“ е трансгранична газопроводна система, която ще превозва природен газ от Русия през Черно море до Южна и Централна Европа. Българският участък от газопровода преминава през Северна България – от Варна, където излиза на повърхността, през 11 области и 38 общини до ГКПП Връшка чука, където продължава трасето си през Сърбия. По трасето на тръбата през България ще има 3 компресорни станции – при "Паша дере" (част от приемния терминал), край разградското с. Лозница и край с. Расово, Община Медковец.

Несъмнено влиянието на този проект за страната е огромно. Причините са повишената енергийна сигурност, резултат от диверсификацията на трасетата на енергийните доставки и очакваните понижения в цената на природния газ. На локално ниво обаче, т.е. на ниво община и още по-конкретно на ниво град, газопроводът ще оказва най-вече социален ефект. Той се изразява в нови работни места, открити за строителството и експлоатацията на газопровода. За построяването му ще са нужни около 2500 човека. Една от общините, през които преминава „Южен поток“ е Горна Оряховица – по-конкретно нейната северна част. Поради това, очаква се такъв социален ефект да има върху цялата община. Все пак, трябва да се има предвид, че заетостта по строителството е временна заетост, за период от около година и половина, колкото се очаква да продължи изграждането на българската част. Постоянна заетост ще осигури експлоатацията на газопровода. Очаква се за това да са необходими около 230 специалисти, но предвид факта, че такива ще са нужни най-вече при компресорните станции, в Община Горна Оряховица те ще са много малък брой.

По отношение на подобряването на свързаността на гр. Горна Оряховица с газопрепращаваща мрежа – „Южен поток“ няма да окаже голямо влияние, защото и сега общинският център е газифициран. През територията на общината преминава Северният клон на националната газопроводна система, което предполага добра обвързаност с газопрепращаващата мрежа на страната. Фирмата, отговорна за доставките и разпределението на природния газ в общината, има готовност за увеличение на газопрепращаващата мрежа в случай на интерес от потребителите. Интересът на този етап е относително нисък, особено сред битовите потребители, което се дължи на високите цени на горивото.

В обобщение, въпреки че „Южен поток“ ще преминава през общината, очаква се конкретният ефект върху нея да е предимно социален. Трябва да се има предвид, че това е проект, който изключително много се влияе от политическата конюнктура в национален и европейски план. Въпреки, че е планирано да започне да се експлоатира през 2015 г., през август т.г. "Южен поток България" АД спира възлагането на поръчки и сключването на договори, свързани със строителството на газопровода, по препоръка на ЕК. Това се дължи на обтегнатите отношения между Русия и ЕС. Кога и дали ще се поднови изграждането на газопровода, все още не е ясно. Тази нестабилност затруднява времевата локализация на очакваните ефекти от него. В този смисъл, ИПГВР на гр. Горна Оряховица не отчита „Южен поток“ като определящ развитието на града и общината фактор в периода до 2020 г.

АМ „Хемус“

Трасето на АМ „Хемус“ е част от Европейската пътна мрежа от връзката с ОЕТК №4 на запад до ОЕТК №9 (Е-85) в близост до Велико Търново. Изграждането на АМ "Хемус" се разглежда като стратегически проект, под чието въздействие се очаква да се ускори процесът на икономическо и социално сближаване на регионално ниво. Изграждането ѝ ще окаже благоприятно влияние върху икономиката и на трите района от ниво 2, разположени на север от Стара планина.

Съгласно одобрения през 2013 г. вариант на нейното трасе, който в момента е подложен на ОВОС, тя ще преминава през северната част на Община Горна Оряховица (между с. Куцина, Община Полски Тръмбеш и с. Крушето). Връзката между път Е-85, който минава по трасето на ОЕТК №9 и АМ „Хемус“ ще се осъществява извън границите на общината. Относителната отдалеченост на гр. Горна Оряховица от трасето на магистралата и от възела с път Е-85 означава, че няма да се породят потребности от структурни промени в транспортно-комуникационната мрежа на града. Въпреки това, АМ „Хемус“ ще окаже благоприятно влияние върху града и общината, не само в икономически план, но и защото представлява възможност за развитие на интермодалния транспорт. Близостта до връзката между два ОЕТК - №4 и №9 ще бъде изключително геостратегическо предимство на гр. Горна Оряховица, от което той следва да се възползва.

През месец юли 2013 г. Национална компания "Стратегически инфраструктурни проекти" и Управляващия орган на ОП "Транспорт" 2007-2013 г. е подписан договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по проект за „Подготовка за доизграждане Автомагистрала „Хемус“. Дейностите по проекта включват изготвяне на предпроектни проучвания, идейни проекти, доклади по ОВОС и археологически проучвания. Строителството се разглежда в контекста на програмен период 2014-2020 г. Въпреки това, изграждане на цялото трасе на автомагистралата е малко вероятно в периода до 2020 г. Що се отнася конкретно до отсечката, която преминава през общината, тя е част от третия по приоритетност етап, който включва участъка след пътен възел с път Е-85 и завършва при източната част от АМ "Хемус". В този смисъл, тя ще бъде осъществена най-далеч във времето и вероятността това да е в програмния период 2014-2020 г. е още по-малка.

13. Инвентаризация на действащи документи със стратегически характер

В т. 2.1.2. от Методическите насоки за разработване и прилагане на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие, издадени от МРРБ през 2010 г., е упоменато, че целевият и проблемен анализ се прави въз основа на визията за развитие на града, определена със стратегическите документи, включително устройствените планове. Това предопределя необходимостта от преглед на европейската стратегическа рамка, на предвижданията на стратегическите документи за регионално и пространствено развитие на страната, на Северен централен район, на Област Велико Търново, на Община Горна Оряховица и на документите за устройство на територията конкретно на гр. Горна Оряховица. Тази необходимост се потвърждава от факта, че ИПГВР е план за социално-икономическо развитие, но има и пространствено измерение, което се изразява в определянето на зони за въздействие, т.е. структурни части, отговарящи на дефинирани в Методиката критерии.

13.1. Стратегически документи на ЕС, касаещи регионалното и пространствено развитие

Стратегия „Европа 2020“ и „Териториален дневен ред 2020“ са двата документа на ЕС с най-голямо значение за регионалното и пространственото развитие. Всички документи, които страните-членки разработват за новия програмен период, вкл. в областта на регионалното и пространственото планиране, следва да са в унисон с техните принципи и цели. За ИПГВР на гр. Горна Оряховица, „разработен за прилагането на оперативна програма "Регионално развитие", както и на други оперативни програми, финансиращи проекти в градовете“ (§1, т.6 от Закона за регионално развитие¹⁶) и в този смисъл, оказващ голямо влияние върху разпределението на средствата от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) в рамките на Община Горна Оряховица, това съответствие е задължително.

Стратегия „Европа 2020“¹⁷ има десетгодишен времеви обхват и се фокусира върху интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж. Интелигентният растеж е свързан с по-ефективно и качествено образование, устойчивият растеж - с ефективно използване на ресурсите и развитие на конкурентноспособна икономика, а приобщаващият растеж поставя акцента върху намаляване на бедността и повишаване на заетостта. С оглед постигане на растеж от такова естество, стратегията си поставя 8 амбициозни цели, адаптирани и превърнати в национални цели за всяка страна-членка, разпределени в 5 приоритетни области - заетост, иновации, образование, намаляване на бедността и климат/енергия. Особеното при тези цели е взаимната им свързаност и зависимост – постигането на напредък в областта на образованието, например, ще рефлектира върху повече възможности за работа и следователно ще намали риска от бедност.

¹⁶ <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135589285>

¹⁷ http://ec.europa.eu/europe2020/index_bg.htm

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

За да ориентира развитието на гр. Горна Оряховица към интелигентен растеж, ИПГВР следва да се фокусира върху привлекателността на града от икономическа гледна точка. Тази атрактивност към настоящия момент се дължи най-вече на добрата транспортно-комуникационна обслуженост и индустриалните традиции, но в бъдеще трябва да се ориентира все повече към знанието, като основа, на която икономиката се базира. В този смисъл, инвестиции в човешки капитал ще стават все по-важни и необходими. За постигане на устойчивост в растежа, развитието на гр. Горна Оряховица трябва да съблюдава общовалидните екологични принципи и да насърчава щадящото използване на ресурсите. Този въпрос е особено актуален в градове, сходни на обекта на настоящия план, които в близкото минало са били важни индустриални центрове, но със засилване на процесите на икономическо реструктуриране губят влияние, в резултат, на което се пораждаат устройствени проблеми, свързани с наличието на огромни неизползваеми и деградиращи терени. Този въпрос трябва да бъде адекватно адресиран чрез настоящия документ. Що се отнася до приобщаващия растеж, той е свързан със социалното сближаване, т.е. с намаляването на социалните неравенства и оттам на хората, живеещи в бедност. Този проблем следва да се адресира в 2 направления – помощ за най-уязвимите групи, чието състояние предопределя неспособност за самостоятелност, и инвестиции в образование и преквалификация с оглед адресиране на потребностите на трудовия пазар.

За да се подпомогне постигането на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, ЕС инициира 7 водещи инициативи¹⁸. За всяка инициатива е определен орган на национално ниво, отговорен за провеждането ѝ. Осъществяването на връзка с тези органи и проучването на възможности за подкрепа по линия на водещите инициативи и мерките към тях, ще дадат насоки за типовете проекти, на които трябва да акцентира ИПГВР на гр. Горна Оряховица с оглед повишаване възможностите за тяхната реализация.

На европейско ниво е осъзната важността не само на социално-икономическата кохезия, но и на териториалното сближаване – във вътрешнорегионален и междурегионален план. В тази връзка, в допълнение на стратегия „Европа 2020“, през 2011 г., на неформална среща на министрите, отговорни за пространственото планиране и териториалното развитие, е приет **„Териториален дневен ред 2020“**¹⁹ на ЕС. Документът определя 6 приоритета относно териториалното развитие на Съюза – насърчаване на полицентричното и балансирано териториално развитие, интегрирано развитие на градските, селските и специфичните райони, териториална интеграция между трансграничните и транснационални региони, глобална конкурентноспособност на регионите чрез развитие на силни местни икономики, подобряване на териториалната свързаност между индивидите, общностите и предприятията и развитие, базирано на местните ресурси чрез управление и свързване на природните и културните потенциали на регионите.

Първият приоритет засяга полицентричното териториално развитие и го определя като ключов елемент на териториалното сближаване. Отчетена е ролята на малките и средни градове на регионално равнище за постигане на полицентрично развитие и избягване на поляризация. Гр. Г. Оряховица попада в тази категория градове, което предопределя

¹⁸ http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/flagship-initiatives/index_bg.htm

¹⁹ <http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/TA2020.pdf>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

необходимостта от засилване на влиянието му в регионален план. „Териториален дневен ред 2020“ акцентира върху нуждата от прилагане на интегриран подход в градското развитие и възстановяване, каквото настоящият документ има за цел да предложи.

Интегрираното развитие следва да се насърчава не само в рамките на градовете, но и в селските и обезлюдяващите територии, чиито уникални характеристики трябва да бъдат едновременно оползотворени и запазени. В този смисъл, макар ИПГВР на гр. Горна Оряховица да се разработва за територията, попадаща в строителните граници на града, функционалните връзки с неговия хинтерланд и другите населени места в общината не трябва да бъдат пренебрегвани. Тяхното подобряване би улеснило осигуряването на необходимата земеделска продукция и би увеличило възможностите за работа на хората в селските райони. В тази връзка, в последния вариант на ОП „Региони в растеж“ 2014-2020 г.²⁰ е предоставена възможност на градовете от 1-во до 3-то йерархично ниво, към които попада гр. Горна Оряховица, да идентифицират в своите ИПГВР допълнителни проекти за финансиране, попадащи извън зоните за въздействие, като целта е засилване на функционалните връзки между градовете и периферната общинска територия.

За териториалното сближаване ключова роля има също използването на подход, базиран на мястото, който позволява оползотворяването на специфичните предимства на дадена територия и допринася за развитие на силни местни икономики – друг приоритет, изтъкнат в документа. Тези териториални предимства следва да бъдат отчетени в ИПГВР на гр. Горна Оряховица. С оглед подобряване на свързаността между индивидите, общностите и предприятията, документът насърчава интермодалният транспорт и по-специално - ефективните връзки между въздушен и железопътен транспорт. Наличието на жп гара, важна за организацията на жп транспорта в страната и на летище са 2 изключителни предимства в това отношение. Задачата за осъществяване на функционална обвързаност между тях е с по-дългосрочен хоризонт от този на настоящия документ, но от него се очаква да създаде предпоставки това да се случи на по-късен етап. Предвид факта, че гр. Горна Оряховица се намира в централната част на страната, възможностите за трансгранично и транснационално сътрудничество за силно ограничени. Това прави нерелевантно залагането в ИПГВР на действия по отношение на приоритета на „Териториален дневен ред 2020“, касаещ тези видове сътрудничество.

13.2. Национални стратегически документи за регионално и пространствено развитие

Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.)²¹ е изготвена в изпълнение на одобрената от Европейския съвет през юни 2010 г. стратегия „Европа 2020“. Тя е основен стратегически документ на национално ниво и както предполага името ѝ, в голяма степен е свързана със законодателни и други необходими реформи с оглед постигане на напредък в секторните политики.

В програмата са идентифицирани основните фактори, които имат положително влияние върху устойчивия икономически растеж и са посочени приоритетните мерки за засилване

²⁰http://www.bgregio.eu/media/files/Programirane%20&%20ocenka/Programirane%202014-2020/Programme_Snapshot_2014BG16RFOP001_1_0_bg_lzpratena30.05.2014.pdf

²¹<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&id=762>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

на тяхното действие. Тези фактори, най-общо, са стабилност на финансовия сектор, ефективност на публичните разходи и преразпределението им към дейности, повишаващи потенциала за икономически растеж, ефективност при използването на трудовия потенциал, благоприятна бизнес среда и ефективна администрация, качествено и ефективно образование и надеждна инфраструктура. Както става ясно, стимулирането им предполага реформи и мерки на национално ниво. Изключение прави последният фактор, касаещ подобряването на транспортната и екологичната инфраструктура, който има физически израз и пряко влияние върху териториалното развитие и сближаване.

Следва да се отбележи, че програмата обръща специално внимание на интегрирано градско развитие, определяйки го като важна предпоставка за повишаване на конкурентоспособността на българските региони и за постигане на целите на стратегия „Европа 2020“. Сред краткосрочните и средносрочните мерки, заложи в програмата, е разработването на ИПГВР в 36 общини в агломерационни ареали. ИПГВР се възприемат като средство за осигуряване на синергия между отделните секторни политики, която ще повиши ефекта от изпълнението им. Към горепосочените 36 общини попада и Горна Оряховица, което означава, че настоящият документ е пряко свързан и подпомагащ изпълнението на Националната програма за реформи.

Националната програма за реформи се актуализира ежегодно, като за някои от годините са приемани и планове за нейното изпълнение. Актуализациите се правят въз основа на препоръки на Съвета. Прегледът на препоръките от 2013 г.²² и 2014 г.²³ показва, че областите, в които напредъкът е незадоволителен остават непроменени – *бюджетната стабилност, пенсионна система, образование и преквалификация, бизнес среда, реформа и регулация на енергийния сектор*. Естеството на констатираните от Съвета проблеми, както и това на предприетите мерки за изпълнение на препоръките, посочени в актуализирания документ на **Националната програма за реформи от април 2014 г.**²⁴, говорят за необходимост от реформи на национално ниво. В този смисъл, ИПГВР биха могли да допринесат за напредък в конкретните проблемни области само косвено, чрез осигуряване на възможности за комбиниране на инфраструктурните инвестиции с подходящи мерки за заетост и образование, подобряване на социалните и здравните услуги и други.

Националната програма за развитие „България 2020“²⁵ е другият документ, изготвен в изпълнение на стратегия „Европа 2020“, представляващ базата за стратегическото програмиране на страната и осъществяващ връзката между националните и европейските политики. Въз основа на социално-икономически анализ, той дефинира визия за развитие на страната с хоризонт 2020 г. Според тази визия, през 2020 г. България ще бъде държава с конкурентноспособна икономика, осигуряваща условия за личностно развитие чрез интелигентен, устойчив, приобщаващ и териториално балансиран икономически растеж. Програма „България 2020“ на практика е националният еквивалент на европейската стратегия, с разликата, че териториалните измерения на растежа също са взети предвид в

²² http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2013/bulgaria/csr2013_council_bulgaria_bg.pdf

²³ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/csr2014_bulgaria_bg.pdf

²⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_bulgaria_bg.pdf

²⁵ <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=765>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

нея, а не са предмет на отделен документ. В програмата са изведени приоритетите, в чиято посока трябва да се работи за постигане на заложените цели.

Приоритетите са свързани с подобряване качеството на образованието и работната сила, намаляване на бедността, устойчиво интегрирано регионално развитие въз основа на местните потенциали, аграрно развитие при устойчиво управление на природните ресурси, подкрепа за иновации с оглед повишаване на икономическата конкурентноспособност, подобряване на институционалната среда, енергийна сигурност и ресурсна ефективност и транспортна свързаност. Също като целите на „Европа 2020“, тези приоритети са взаимно свързани и подпомагащи се. Те на практика са предпоставките за постигане на социална, икономическа и териториална кохезия.

Повишената конкурентноспособност на икономиката води до икономическа кохезия, а повишеното качество на човешкия капитал и намалената бедност – до социална кохезия. От своя страна, подобрената физическа инфраструктура и оползотворяването на специфичните териториални потенциали са предпоставки за териториално сближаване. Посочените приоритети следва да намерят конкретни измерения при разработване на стратегическата част на ИПГВР на гр. Горна Оряховица – целите му трябва да поощряват напредък в приоритетните области, а генерираните проекти - да доведат до такъв на практика.

Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.²⁶ е част от системата от документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие, определена със Закона за регионално развитие. Според чл. 10, ал. 1 от същия закон, НСРР е дългосрочен документ, който определя целите и приоритетите на държавната политика за регионално развитие на страната и координира и синхронизира секторните политики.

Стратегията е разработена в съответствие с разгледаните европейските документи и очертава рамка за регионално развитие на страната, съответстваща на техните принципи и приоритети. Пряката връзка с прилагането на политиката за регионално развитие предопределя обвързаността на документа с приоритета на Националната програма за развитие „България 2020“, касаещ устойчивото интегрирано регионално развитие при използване на местния потенциал. Ситуирайки се в тази рамка и отчитайки регионалните проблеми и потребности, Стратегията формулира своите визия и главна цел. Те предполагат действия, насочени в един общ фокус – сближаване – в социален, икономически и териториален план.

Стратегическите цели на документа са 4, като освен трите аспекта на сближаването е засегнато и балансираното, полицентрично териториално развитие, за което, както бе изяснено, голямо значение имат малките и средните градове, към които спада Горна Оряховица.

Националната стратегия предлага концепция за териториално-урбанистична структура, съчетаваща три основни елемента – йерархична система от градове-центрове, основни и второстепенни урбанизационни оси на развитие, териториална структура на силно

²⁶ <http://www.strategy.bg/publicconsultations/View.aspx?lang=bg-BG&id=598>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

урбанизираните, слабо урбанизираните и неурбанизираните територии. В контекста на тази концепция, гр. Горна Оряховица е определен като стабилен развиващ се и допълващ ролята на областния център град. Той е един от 25-те града, формиращи мрежа от градове с регионално значение на територията на областите.

НСРР извежда необходимост от съгъстяване на мрежата от градове-центрове с национално значение, като предлага техният брой да се увеличи. В северната централна територия на страната, предложението е, като центрове с национално значение да бъдат стимулирани градовете Велико Търново и Горна Оряховица, функциониращи като агломерация. Това е още един фактор, определящ значението на града – обект на настоящия план за постигане на балансирано регионално развитие.

Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.²⁷ е документът на национално ниво за стратегическо планиране на пространственото развитие и неговото създаване е регламентирано със Закона за регионално развитие. Той доразвива предложенията на НСРР за полицентрично урбанистично развитие, като избраният в перспективния срок модел е този на умерен полицентризм. Елементите на избрания пространствен модел са подробно разгледани като са дадени насоки за подобряване на тяхното състояние, съответстващи на определените визия, цели и приоритети за развитие на националното пространство. Концепцията отново изтъква ограничения брой центрове от второ йерархично ниво с национално значение, балансиращи столичния град. В тази връзка са определени 13 областни града с потенциал за преминаване към второ ниво. Подчертава се, че целенасочената регионална политика следва да съдейства за развитието на Велико Търново и Благоевград като балансиращи развитието регионални центрове, предвид стратегическото им местоположение в националната територия. В този смисъл, гр. Горна Оряховица, като допълващ функционално Велико Търново, би могъл да изиграе важна роля в процеса на утвърждаване на позициите на областния град като център с национално значение.

От своя страна, Горна Оряховица е определена като град от 4+ йерархично ниво, което означава, че е на границата между 3-то и 4-то ниво. Ако загуби влиянието си ще премине към 4-то ниво, а ако запази и утвърди позициите си, което настоящият план следва да насърчи, ще премине към градовете от 3-то ниво.

Що се отнася до стратегическия пакет на НКПР, изведени са 6 стратегически цели, съответстващи на избраната за пространственото развитие на националната територия визия. Тези цели са: интегриране в европейското пространство чрез обвързване с транспортните, енергийните, екологичните, културните и урбанистични коридори, полицентрично териториално развитие чрез осъществяване на избрания модел за пространствено развитие, пространствена свързаност и достъп до услуги, съхраняване на природното и културното наследство, стимулиране развитието на специфичните територии с оглед опазване и оползотворяване на потенциала им, повишаване на конкурентоспособността чрез зони за растеж и иновации.

От прегледа на целите става ясно, че въпреки пространствения им характер, те не биха могли да се постигнат само чрез инфраструктурни инвестиции. Необходима е интеграция

²⁷ <http://www.mrb.government.bg/docs/d747ca682ac1a70380428fd1dc664fb3.pdf>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

на различните видове намеси чрез комбиниране на тези инвестиции с т.нар. меки мерки. Този подход е в съответствие с европейските стратегически документи, с програмата „България 2020“ и прилагането му е основна задача на един ИПГВР.

Документите на национално ниво, касаещи регионалното и пространствено развитие, отразяват насоките на стратегическите документи на ЕС, като същевременно вземат предвид специфичните национални характеристики и проблеми. Това създава една добра основа за разработване на документите от по-ниските йерархични нива, които касаят конкретно територията – обект на настоящия план. Принципите, заложи в разгледаните документи следва да бъдат внедрени в ИПГВР на гр. Горна Оряховица.

13.3. Стратегически документи на регионално равнище

Документите на равнище «район от ниво 2» за стратегическо планиране на пространственото и на регионалното развитие са 2 - Регионална схема за пространствено развитие и Регионален план за развитие. За Северен централен район, в който попада гр. Горна Оряховица, е разработен само документът за стратегическо планиране на регионалното развитие, а именно, **Регионалният план за развитие на Северен централен район за периода 2014-2020 г.**²⁸

Съгласно чл. 11, ал. 2 от ЗРР, РПР определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на района, като периодът, за който се изработва съвпада с програмния период на ЕС. Действащият РПР на СЦР е приет през 2013 г., като с оглед реализиране на висока „добавена стойност“ при разработването му са отчетени предвижданията на разгледаните по-горе европейски и национални документи. Визията за развитие на СЦР гласи, че към 2020 г. той ще бъде „бързо и устойчиво развиващ се европейски район, интегрална част от Дунавското пространство, където младите хора виждат своето бъдеще и личностна реализация“. Тя насочва към стремеж за трансгранично сътрудничество в рамките на Дунавския район и за преодоляване на силно изразените в Северния централен район негативни демографски тенденции.

Впечатление прави първостепенната важност, отредена на човешкия ресурс за успешното развитие на района. Документът съобразява стратегическите си цели с НСРР, като наравно с целевата триада - социално, икономическо и териториално сближаване, те включват и опазването на околната среда. В рамките на стратегическата цел за териториално сближаване са изведени 3 приоритета, един, от които е интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища. Една от специфичните цели към този приоритет е интегрирано обновяване и развитие на градовете и подобряване качеството на градската среда, а мярка за постигането ѝ е разработването на интегрирани планове за градско възстановяване и развитие за значимите урбанистични ядра в СЦР. Това означава, че настоящият документ подпомага пряко постигането на една от специфичните цели на плана за развитие на района.

В РПР триградието Велико Търново-Горна Оряховица-Лясковец е определено като полюс на растежа от национално ниво, който може да дублира Русе. Въпреки това обаче, според НСРР и НКПР, все още влиянието на Русе на национално ниво е по-голямо, като той спада

²⁸ <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=867>

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

към 6-те града от второ ниво, балансиращи столицата, за разлика от Велико Търново, който е от 3-то ниво. Конкретно гр. Горна Оряховица е разгледан от гледна точка на значението на жп гарата и на летището, което е определено като обект с водеща роля в социално-икономическото развитие на СЦР. Като част от РПР на СЦР е поместен списък с примерни проекти, посочени от заинтересовани страни в процеса на разработването му. Тези, засягащи града са 2 – развитие на интермодален терминал Горна Оряховица и рехабилитация на жп линията Мездра – Горна Оряховица – Варна. Това е красноречив показател за важността на града в транспортно-комуникационно отношение. Изложените потенциали трябва да бъдат „отключени“ с оглед засилване позициите на града в регионален план, като роля за това ще има и неговия ИПГВР.

13.4. Стратегически документи на областно равнище

Както на регионално ниво, така и на областно, ЗРР регламентира създаването на 2 документа – областна стратегия за развитие (за планиране на регионалното развитие) и регионална схема за пространствено развитие на област (за планиране на пространственото развитие). Предвид факта, че категорията документи към ЗРР за стратегическо планиране на пространственото развитие бе създадена след промените в Закона за устройство на територията²⁹ от 26.10.2012 г., което я определя като сравнително нова, регионална схема за пространствено развитие на Област Велико Търново все още не е разработена. Област Велико Търново разполага само с **Областна стратегия за развитие за периода 2014-2020 г.**³⁰, приета през 2013 г. Периодът, за който се разработва стратегията съвпада с този на документите от същата група на регионално и общинско ниво и с програмния период на ЕС.

Областната стратегия определя средносрочните цели и приоритети за развитие на областта и дава стратегическите насоки за разработване на общинските планове за развитие. Определената в документа визия – „Област Велико Търново - емблематичен за България и динамично развиващ се дунавски регион, в рамките на който се осъществяват разнообразни и взаимно допълващи се индустриални, транспортно-логистични, земеделски, туристически, културни и образователни дейности, привлекателни за инвеститори и туристи и осигуряващи високо качество на живота за жителите на областта.“ – предполага широк набор от приоритети и мерки за осъществяването ѝ. Тя показва желанието на областта да се възползва от своя специфичен местен ресурс, да се интегрира в дунавското пространство и да се развива разностранно, но с една обща цел - да бъде благоприятна за живеене.

С оглед реализация на визията, ОСР си поставя няколко стратегически цели, касаещи икономическото развитие, социалната осигуреност, инфраструктурната обезпеченост, потенциалът на културното наследство, важността от опазване на природните ресурси и необходимостта от добро управление и надобщинско сътрудничество. Стратегията предлага 6 приоритетни области на интервенции, към всяка, от които са предложени конкретни мерки, а напредъкът във всяка от областите подпомага постигането на повече от една стратегически цели.

²⁹ <http://lex.bg/laws/ldoc/2135163904>

³⁰ http://www.vt.government.bg/documents/OSR_Veliko_Tarnovo_27.05.13.pdf

Този документ е създаден в рамките на проект „Интегриран План за Градско Възстановяване и Развитие на гр. Горна Оряховица“ по ДБФП № ВГ161РО001/5-03/2013/006, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Горна Оряховица и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

От предложените мерки, тези, които засягат специфичните характеристики на гр. Г. Оряховица и се стремят да ги оползотворят, са свързани основно със създаване на подходящи условия за инвестиции в индустриалните зони на града и тяхното обновяване, използване на капацитета на летище Г. Оряховица и развитие на интермодален транспорт, подобряване състоянието на жп инфраструктурата, насърчаване на интегрираното развитие на агломерацията Велико Търново – Г. Оряховица – Лясковец. В тази посока са и насоките, които ОСР на Област Велико Търново дава за ОПР на Община Г. Оряховица. Те насърчават използването на възможностите за развитие на интермодални възли на територията на общината и на свързани с това развитие икономически дейности, привличане на инвестиции в индустрията и засилване на връзките в триградието. Макар тези насоки да се отнасят за цялата община, те касаят и общинския център и могат да се използват като репери при формулирането на стратегията на ИПГВР на гр. Горна Оряховица и на конкретните проекти, които ще бъдат част от плана.

13.5. Общински документи и планове и устройствени документи на гр. Г. Оряховица

С влизането в сила на гореспоменатите изменения на ЗУТ и ЗРР, документите, които се изготвят на ниво община стават 3 – Общински план за развитие (ОПР) и Концепция за пространствено на община (КПРО) по ЗРР и Общ устройствен план на община (ОУПО) по ЗУТ. ОПР определя целите и приоритетите за развитието на общината за определен период и касае социално-икономическото ѝ развитие. КПРО определя стратегията за пространствено развитие на територията ѝ, а ОУПО засяга въпросите за устройство на територията.

Общинското ниво на планиране е много важно, защото на него на практика се срещат предвижданията на двата вида планиране – социално-икономическото и устройственото. ОПР е по-широк планов документ, който включва всички идентифицирани нужди в общината, но не постига достатъчна концентрация на предвижданите инвестиции, а ОУП е статичен документ, който определя видовете територии, но не включва инвестиционна програма.

Към настоящия момент, Община Горна Оряховица разполага само с **Общински план за развитие за периода 2014-2020 г.**, а в него е заложено изработването на Общ устройствен план на общината. За да бъде ИПГВР на гр. Горна Оряховица адекватен и да отговаря на вече изработената система от документи, предвижданията на ОПР следва да бъдат подробно разгледани. Това се обуславя и от факта, че както е упоменато в ОПРР 2014-2020 г., ИПГВР се явява един от основните финансови инструментите за реализиране на целите и приоритетите на ОПР. ИПГВР на гр. Горна Оряховица се създава с оглед ефективното разпределение на средствата по интегрираната приоритетна ос на ОПРР 2014-2020 г., насочена към устойчиво и интегрирано градско развитие. В тази приоритетна ос е съсредоточен 58,4 % от финансовия ресурс на оперативната програма. В рамките на интегрираната ос са определени 5 инвестиционни приоритета (ИП), а освен това има още 6 секторни оси и една, по която се оказва техническа помощ:

Приоритетна ос 1: **Устойчиво и интегрирано градско развитие:**

- **ИП1:** Енергийна ефективност в административни и жилищни сгради;
- **ИП 2:** Подобряване на градска среда с две групи дейности -подобряване на градската среда и зони с потенциал за икономическо развитие;
- **ИП 3:** Образователна инфраструктура;
- **ИП 4:** Социална инфраструктура с три групи дейности – социална, спортна и културна инфраструктура;
- **ИП 5:** Интегриран градски транспорт.

Приоритетна ос 2: Регионална образователна инфраструктура

Приоритетна ос 3: Регионална здравна инфраструктура

Приоритетна ос 4: Регионална социална инфраструктура

Приоритетна ос 5: Регионален туризъм

Приоритетна ос 6: Регионална пътна инфраструктура

Приоритетна ос 7: Превенция на риска

Приоритетна ос 8: Техническа помощ

За да се постигне синергия между интегрирания и секторен подход, т.е. между интегрираната приоритетна ос и другите секторни оси, ОПРР дава възможност в ИПГВР да бъдат включени различни проекти със съответен източник на финансиране, включително и секторните приоритетни оси на ОПРР 2014-2020.

Визията на ОПР определя Г. Оряховица към 2020 г. като „конкурентна и привлекателна европейска община, основана на балансирано развитие на територията, икономика на знанието и иновациите, чиста и хармонична околна среда, сигурност и висок жизнен стандарт“. Тя е в унисон с общоевропейските и националните приоритети, ориентирана е към повишаване на конкурентноспособността, постигнато чрез развитие на икономика, базирана на знанието. Развитието следва да бъде щадящо ресурсите и околната среда и да допринесе за балансирано териториално развитие, а крайният ефект от предприетите мерки е постигането на висок жизнен стандарт. В съответствие с главната цел са формулирани специфични цели, ориентирани към 6 приоритетни области. Приоритетните области (ПО) и специфичните цели (СЦ) към тях са следните:

1. ПО: Постигане на икономически растеж, основан на знание и заетост

- СЦ 1.1.: Инвестиции в човешки ресурси и преодоляване на социалното изключване
- СЦ 1.2.: Подобряване на свързаността на общината
- СЦ 1.3.: Развитие на бизнес инфраструктурата
- СЦ 1.4.: Създаване на условия за развитие на бизнеса

2. ПО: Инфраструктурно развитие

- СЦ 2.1.: Повишаване на енергийната ефективност на публични сгради и жилищен сектор
- СЦ 2.2: Подобряване на достъпа на хора с увреждания
- СЦ 2.3.: Подобряване на свързаността и облика на населените места

- СЦ 2.4.: Развитие на ВиК инфраструктурата
- СЦ 2.5.: Планова осигуреност на Община Горна Оряховица
- 3. ПО: Повишаване на качеството на живот**
 - СЦ 3.1.: Създаване на привлекателна образователна среда
 - СЦ 3.2.: Социално приобщаване и подобряване на здравния статус на населението
 - СЦ 3.3.: Опазване, популяризиране и развитие на културното и природно наследство
 - СЦ 3.4.: Създаване на условия за повишаване на спортната активност
- 4. ПО: Околна среда**
 - СЦ 4.1.: Подобряване на жизнените и екологични условия в населените места
 - СЦ 4.2.: Подобряване управлението на отпадъците
- 5. ПО: Добро управление и достъп до обществени услуги**
 - СЦ 5.1.: Подобряване на административното обслужване на гражданите и повишаване на квалификацията на общинските служители

Прегледът на проектите, включени в ОПР показва, че има голяма разлика между броя проекти към различните специфични цели, касаещи града и очакващи да бъдат включени в неговия ИПГВР. Към първата приоритетна област, проекти, които ще се финансират само при включване в ИПГВР, са набелязани само по третата специфична цел – развитие на бизнес инфраструктурата. Тези проекти включват обособяване на нови и обновяване на съществуващи индустриални зони, както и рехабилитация и изграждане на улици и друга транспортна инфраструктура. Те съответстват на насоките към общината, които дава Областната стратегия за развитие.

По отношение на втората приоритетна област, проектите, очакващи подкрепа от ОПР са по специфичните цели 1,2 и 3. Те включват обновяване на публични и жилищни сгради, подобряване на достъпа до публични сгради на хора с увреждания, подобряване облика и свързаността на града чрез обновяване на паркови и площадни пространства, ревитализация на междублокови пространства, изграждане на детски площадки, улици и паркинги. Проектите към приоритетни области 4 и 5, които засягат гр. Горна Оряховица, няма да се финансират по ОПР, поради което включването им в ИПГВР не е задължително. Това не изключва добавянето на други проекти, подпомагащи специфични цели към тези приоритетни области.

Това, което прави впечатление от този общ преглед на проектите в ОПР на Община Г. Оряховица е че, се цели адресиране на всички общински проблеми. Това е обусловено от визията за развитие на общината, която се стреми да бъде всеобхватна. Това по същество не е негативна характеристика, но противоречи с принципа за териториална концентрация, който е основен за ИПГВР. Чрез прилагането му се цели концентрация на ресурси в определени територии, в случая на ИПГВР на градовете от 1-во до 3-то ниво - това са зоните за въздействие. Счита се, че „енергията на развитие“, генерирана в тези зони, ще се разпространи и ще спомогне за развитието и на съседните градски територии, като дори ще окаже благоприятно влияние върху цялата община. Така се избягват характерните за предходния програмен период 2007-2013 г. действия „на парче“. Това налага приоритизация на проектите от ОПР, попадащи или имащи отношение към общинския център, по определена методология, оценяваща ги по няколко критерия – вид на нуждите, които обслужват (първични или други), социален ефект, проектна готовност и наличие на източници на финансиране.

След като проектите бъдат приоритизирани, в случай, че са налице неадресирани нужди и не са предвидени намеси по някой от инвестиционните приоритети на интегрираната ос на ОПРР, те ще бъдат допълнени и обединени в интегрирани пакети, така че да се постигне желаният синергичен ефект от намесите. Тази оценка ще бъде извършена на по-късен етап от разработването на ИПГВР на гр. Г. Оряховица, като ще бъде допълнена от локализация на проектите в градската територия, когато това е възможно. Ще бъдат разгледани и проектите, получили финансиране по оперативните програми през предходния програмен период 2007-2013 г., което ще е допълнителен фактор при определяне степента на приоритетност на различните по вид и място намеси.

За гр. Г. Оряховица и прилежащите му територии е разработен и в сила общ устройствен план, чийто окончателен проект е завършен през 2005 г. Предвидените в него устройствени мероприятия също следва да бъдат отразени, защото те създават териториалната основа за реализиране на предвижданията, както на ОПР, така и на ИПГВР. Тази необходимост се обуславя и от факта, че, както е отчетено в последния вариант на ОПРР 2014-2020 г., „ИПГВР са липсващото звено между Общинския план за развитие и Общия устройствен план, като ИПГВР се концентрират върху територията на един конкретен град и дори в отделни части от него (наречени зони за въздействие), като в същото време включват ясно планиране на инвестициите с времеви график и източник на финансиране, осигурявайки по този начин приоритизиране на нуждите“.

ИПГВР може да се разглежда като финансов инструмент за реализация и на ОУП на града. Реализацията на предвидените в ОУП намеси няма да е самоцел, а ще подпомага прилагането на гореспоменатите интегрирани пакети. Създаден при по-благоприятни демографски условия, ОУП предвижда разширяване на жилищните територии в западна и южна посока. Заложено е също разширение на производствените терени в посоки север и изток, като се предлага те да са в режим на смесена многофункционална зона.

В комуникационно-транспортно отношение, устройственият план предлага доизграждане на обходния ринг, като предвид необозримостта на това мероприятие е предложено доусъвършенстване и на мрежата от районни артерии. Предвижда се също изграждане на събирателни улици в р-н «Север», в южните терени на ЦГЧ и в Производствена зона «Изток». Предвид факта, че ОУП на града е разработен преди почти 10 години и социално-икономическите условия са доста променени, устройствени мерки, заложили в него следва да бъдат инвентаризирани и нереализираните от тях да бъдат приоритизирани. Законовият статут на ОУП предполага задължително съобразяване с неговите предвиждания, но прегледът им показва, че е малко вероятно, те да ограничават възможностите за проекти, които ще бъдат заложили в ИПГВР на гр. Горна Оряховица.

14. Актуални проектни идеи

Процесът на идентифициране и приоритизиране на актуални проектни идеи започва от етап „анализ“ и продължава до композиране на плана за изпълнение на ИПГВР и съответното бюджетирание на консолидирания списък и пакети с проекти.

На този етап, основен източник на проектни идеи е действащия общински план за развитие, контактите с местните общности, както и непрекъснатите консултации с общинска администрация.

Проектите и проектните идеи на общинския пан, имащи място в ИПГВР „на първо четене“, са поместени в табл. 26.

Табл. 26. Проекти по ОПР на Горна Оряховица за периода 2014-2020

Приоритетна област 1.: Постигане на икономически растеж основан на знание и заетост

Специфична цел 1.1: Инвестиции в човешки ресурси и преодоляване на социалното изключване

Осигуряване на възможности за заетост, в. т. ч. чиракуване и стажуване

Специфична цел 1.2: Подобряване на свързаността на общината

Изграждане на и/или включване в партньорски мрежи по отношение разработването, прилагането, мониторинга и оценката на добри практики и иновативни подходи

Сътрудничество, обмяна на опит и добри практики между градовете в рамките на съществуващи и/или нови побратимявания

Специфична цел 1.3.: Развитие на бизнес инфраструктурата

Обособяване на нови индустриални зони в близост до бъдещото трасе на АМ "Хемус"

Обособяване на нови индустриални зони и бизнес зони /бивши военни поделения/

Обновяване/рехабилитация/реконструкция на съществуващи бизнес и индустриални зони, включително внедряване на мерки за енергийна ефективност и ВЕИ

Рехабилитация и реконструкция на ул."Св.Княз Борис I" (от кр.с ППГ Буров до Честово"(о.т.901-о.т.817) (проектиране+СМР)

Реконструкция и разширение на ул."Македония" (от складова база до пресечка с ул."Св.Княз Борис I" о.т.314 - о.т.955; о.т.961-о.т.948; о.т. 1024-о.т.820) (отчуждаване - проектиране+СМР)

Реконструкция ул."Моско Грънчаров" (о.т.800 - о.т.801-о.т.805 - о.т.806-о.т.813) (проектиране+СМР)

Рехабилитация и Реконструкция ул."Антон Страшимиров" (о.т.2-о.т.13-о.т.99-о.т.119) (проектиране+СМР)

Изграждане на улица в индустриалната зона (от ул."Македония" до Складова зона) от о.т. 943 до о.т. 933, гр. Горна Оряховица

Изграждане на обществено достъпни паркинги по ул."Ив. Момчилов", ул."Св.Княз Борис I"(о.т.855-о.т.901)

Озеленяване и обособяване на места за отдих

Подобряване на съществуващата/Изграждане на нова транспортна инфраструктура за постигане на интермодалност във взаимовръзката между въздушния, железопътния и сухопътен транспорт, реализиран на територията на Общината

Реконструкция на зеленчуков пазар гр.Горна

Изграждане на селскостопанско тържище

Специфична цел 1.4.: Създаване на условия за развитие на бизнеса

Приемане на пакет от стимули за подпомагане на стартиращ бизнес

Приоритетна област 2: Инфраструктурно развитие

Специфична цел 2.1: Повишаване на енергийната ефективност на публични сгради и жилищен сектор

Обновяване и/или конструктивно укрепване на многофамилни жилищни сгради, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ

Обновяване на сграда общинска администрация Горна Оряховица, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ + достъпна среда

Обновяване на сграда кметства населени места, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ

Обновяване на сграда РУП Горна Оряховица, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ (полиция)

Обновяване на сграда ДСП Горна Оряховица, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ (социално подпомагане) + достъпна среда

Обновяване на сграда ДБТ Горна Оряховица, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ (бюро по труда) + достъпна среда

Реконструкция на сграда РС ПБЗН Горна Оряховица, включително мерки за енергийна ефективност и ВЕИ (пожарна)

Специфична цел 2.2: Подобряване на достъпа на хора с увреждания

Изграждане на достъпна среда сграда Младежки дом Горна Оряховица

Изграждане на достъпна среда сграда Зала Акробатика Горна Оряховица

Доизграждане на достъпна среда сграда НЧ "Напредък" Горна Оряховица

Изграждане на достъпна среда сграда НЧ "Братя Грънчарови" Горна Оряховица

Изграждане на достъпна среда сграда Исторически музей Горна Оряховица

Изграждане на достъпна среда сграда Художествена галерия Горна Оряховица

Специфична цел 2.3: Подобряване на свързаността и облика на населените места.

Изграждане на "Парк - УПИ I - за парк, кв. 135, гр. Горна Оряховица (Парк на Кауфланд)

Реконструкция парк "Градска градина"(проектиране +СМР)

Реконструкция парк "Детски кът" (проектиране+СМР)

Реконструкция парк "Никола Петров"(проектиране+СМР)

Реконструкция парк до хлебозавод Славянка (проектиране+СМР)

Обособяване на места за отдих в междублокови пространства

Изграждане на детска площадка в района до пожарната гр.Горна Оряховица

Изграждане на детска площадка в района ул.Самуил/19 ти февруари Горна Оряховица

Изграждане на детска площадка в района ул.Борима

Реконструкция на пл."Георги Измирлиев"

Реконструкция на кръстовище, кр."Св. Княз Борис I" - "19-ти февруари" гр.Горна Оряховица

Реконструкция на кръстовища, гр.Горна Оряховица - кр. Районен съд,

Изграждане на „Паркинг към улица „Христо Смирненски“ от о.т. 9 до о.т. 201“ град Горна Оряховица

Изграждане на улична мрежа в кв. 601 - 608 вкл и улично осветление, по плана на гр. Горна Оряховица (Отчуждителни процедури, проектиране, СМР)

Изграждане на ул."Мургаш", гр. Горна Оряховица(! Отчуждителни процедури, проектиране, СМР)

Изграждане на ул. "Юрий Гагарин" от „Общалото" до „Колдъс", гр.Горна Оряховица Има инвестиционен проект. (! Отчуждителни процедури+СМР)

Изграждане на светофарни уредби - кръстовище ул.Ив.Вазов" и ул."Янко Боянов"; кръстовище ул. "В. Левски"- ул."Славянска" - ул."П.Р.Славейков", гр.Горна Оряховица

Реконструкция на съществуващи светофарни уредби гр.Горна Оряховица

Околоръстен път Горна Оряховица – Вариант А Участък от км 0+00 до 4-057.57 (отчуждителни процедури+СМР)

Изграждане на видеонаблюдение на входно-изходни артерии на всички населени места

Специфична цел 2.4: Развитие на ВиК инфраструктурата

Подобрения на водоснабдителната и канализационна мрежа в градовете Горна Оряховица и Долна Оряховица I фаза

Реконструкция и доизграждане на канализация по улици в град Горна Оряховица – ул."Юмрукчал", ул. "Добри Чинтулов", ул. „Козлудуй", ул."Тунджа" и реконструкция на профил 112 по ул. „Хаджи Димитър", ул. „Пирот" и ул. „Ал.Стамболийски"

Изграждане на улична ВиК мрежа в кв.601 – 608 (зад стадиона)(проектиране+СМР)

Водоснабдяване на улици в кв. Гарата, гр. Горна Оряховица, от водоснабдителна система яз. Йовковци(проектиране+СМР)

Специфична цел 2.5: Планова осигуреност на община Горна Оряховица

Разработване на Общ устройствен план на Община Горна Оряховица

Изработване на кадастрална и специализирана кадастрална карти

Актуализация на ПУП гр.Горна Оряховица

Приоритетна област 3: Повишаване на качеството на живот

Специфична цел 3.1: Създаване на привлекателна образователна среда

Модернизация и внедряване на мерки за ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ на ЦДГ «Щастливо детство», Горна Оряховица(СМР)

Модернизация и внедряване на мерки за ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ на ЦДГ «Бодра смяна», Горна Оряховица(обследване+СМР)

«Модернизация и внедряване на мерки за Енергийна ефективност на ОДЗ «Елена Грънчарова» гр. Горна Оряховица (проектиране вертикална планировка+обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ЦДГ «Първи юни», Горна Оряховица;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОДЗ «Божур», Горна Оряховица, кв. «Гарата»;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на СДГ «Детски свят», Горна Оряховица, кв. «Калтинец»;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на Детска ясла «Зорница», град Горна Оряховица (проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на Детска ясла «Еделвайс» II етап, град Горна Оряховица;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ЦДГ «Детска радост», Долна Оряховица;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ЦДГ «Д. Генков», село Поликраище;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ЦДГ «Здравец», село Първомайци (проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ЦДГ «Слънчище», село Върбица;(проектиране, обследване+СМР)

«Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ЦДГ «Асен Разцветников», село Драганово;(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Кирил и Методий", гр. Горна Оряховица;(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Паисий Хилендарски", гр. Горна Оряховица, кв. „Гарата";(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Кирил и Методий“, гр. Долна Оряховица(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Климент Охридски“, село Драганово;(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Кирил и Методий“, село Поликраище(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „В.Левски“, село Върбица

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Елин Пелин“, село Първомайци (проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Отец Паисий“, село Писарево;(проектиране, обследване+СМР)

Енергийно-ефективна реконструкция и модернизация на ПГСС "Боруш", с. Крушето (проектиране, обследване + СМР)

Обзавеждане и оборудване на ОДЗ "Елена Грънчарова" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Щастливо детство" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Ален мак" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Бодра смяна" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Първи юни" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Здравец" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ОДЗ "Божур" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на СДГ "Детски свят" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ДЯ "Зорница" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ДЯ "Еделвайс" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Детска радост" гр. Долна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Димитър Генков" с. Поликраище

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Здравец" с. Първомайци

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Слънчице" с. Върбица

Обзавеждане и оборудване на ЦДГ "Асен Разцветников" с. Драганово

Обзавеждане и оборудване на СОУ "Вичо Грънчаров" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Св. Св. Кирил и Методий" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Св. Паисий Хилендарски" гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Св. Св. Кирил и Методий" гр. Долна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Климент Охридски" с. Драганово

Оборудване и обзавеждане на ОУ "Св. Св. Кирил и Методий" с. Поликраище

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Васил Левски" с. Върбица

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Елин Пелин" с. Първомайци

Обзавеждане и оборудване на ОУ "Отец Паисий" с. Писарево

Обзавеждане и оборудване на ПГ по СС "Боруш" с. Крушето

Обзавеждане и оборудване на Общински детски комплекс

Специфична цел 3.2: Социално приобщаване и подобряване на здравния статус на населението

Изграждане на „Кризисен център“ за жертви на насилие с капацитет 8 места + оборудване и обзавеждане

Изграждане на 2 бр. ЦНСТ за лица в неравностойно положение, всяко от които с капацитет 15 места + оборудване и обзавеждане

Реконструкция сграда за изграждане на Защитено жилище за хора в риск в с.Янтра с капацитет 8 места

Ремонт на трети етаж на сграда ДЗИ - общинска собственост, ползван за предоставяне на социални услуги

Реконструкция на сграда за изграждане на "Приют" за бездомни лица с капацитет 10 места + оборудване и обзавеждане

Реконструкция на съществуваща сграда за изграждане на Дом за стари хора с
капацитет 40 места, чрез публично частно партньорство + оборудване и обзавеждане

Оборудване и обзавеждане на социални жилища за лица в риск за 40 лица

Реконструкция на съществуваща сграда в гр. Горна Оряховица и обособяване на 16
броя социални жилища за лица в риск

Разкриване и предоставяне на социалната услуга в общността от резидентен тип
„Кризисен център“ за жертви на насилие с капацитет 8 места

Разширяване на обхвата услугите, които предлагат домашни грижи: Личен асистент,
Социален асистент и Домашен помощник – капацитет 70

Развитие на приемната грижа в община Г. Оряховица – капацитет 20 семейства

Разкриване и предоставяне на социалните услуги в общността от резидентен тип
„Център за настаняване от семеен тип“ за лица в неравностойно положение, всеки от
които с капацитет 15 места

Разкриване и предоставяне на социалната услуга от резидентен тип "Защитено жилище"
за хора в риск с капацитет 8 места

Разкриване и предоставяне на социалната услуга в общността "Център за обществена
подкрепа" с капацитет 40 места

Разкриване и предоставяне на социалната услуга от резидентен тип "Приют" с капацитет
10 места

Енергийно-ефективна реконструкция и модернизация на МБАЛ "Св. Иван Рилски" гр.
Горна Оряховица (проектиране и СМР) + оборудване и обзавеждане

Енергийно-ефективна реконструкция и модернизация на ДКЦ (проектиране и СМР) +
оборудване и обзавеждане (386, 191, 95)

Специфична цел 3.3: Опазване, популяризиране и развитие на културното и природно наследство

„Енергийно-ефективна реконструкция на НЧ «Напредък 1869», гр. Горна Оряховица
(проектиране, обследване +СМР) + оборудване - 300

„Енергийно-ефективна реконструкция/основен ремонт и изграждане на преместваема
покривна конструкция на НЧ "Братя Грънчарови - 2002"(проектиране, обследване+СМР) +
оборудване - 200

„Енергийно - ефективна реконструкция/основен ремонт на НЧ "Христо Козлев - 1883» гр.
Долна Оряховица (проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция/основен ремонт на НЧ"Иван Вазов –1893" с.
Първомайци (проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция/основен ремонт на НЧ"Развитие –1884" с.
Поликрайще (проектиране, обследване+СМР)

Енергийно-ефективна реконструкция/основен ремонт на НЧ "Градина-1894" с. Върбица
(проектиране, обследване+СМР)

Енергийно-ефективна реконструкция/основен ремонт на НЧ "Заря –1900" с. Стрелец
(проектиране, обследване+СМР)

Енергийно-ефективна реконструкция/основен ремонт на НЧ "Просвета –1906" с. Горски
горен Тръмбеш (проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно-ефективна реконструкция на Младежки дом", гр. Горна Оряховица
(проектиране, обследване+СМР)+ обзавеждане и оборудване - 100

Укрепване на основи и ремонтно – възстановителни работи на храм «Свети Никола», УПИ
I – за църква, кв.172, град Горна Оряховица

Ремонтно – възстановителни работи на църква «Св.Марина», село Поликрайще
«Ремонтно възстановителни работи на църква «Свети Иван Рилски – кв.
«Калтинещ»(проектиране+СМР)

«Преустройство и основен ремонт на хижа «Раховец», град Горна Оряховица

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на Младежки дом”, гр. Долна Оряховица(проектиране, обследване+СМР)

„Енергийно - ефективна реконструкция и модернизация на хижа „Божур” и туристически заслон, град Горна Оряховица”(проектиране, обследване+СМР)

Енергийно - ефективна реконструкция на "Къща - музей Асен Разцветников" с. Драганово(проектиране, обследване+СМР)

Реконструкция на Исторически музей Горна Оряховица(проектиране, обследване+СМР) + обзавеждане и оборудване - 7

Реконструкция на етнографски музей гр. Долна Оряховица (проектиране+СМР)

Изграждане на нова екопътека в района на местността "Раховец" - х. "Божур" - м. "Св. Троица" (проектиране+СМР)

Възстановяване на маркировката и указателни табели по маршрута Г. Оряховица - х. "Божур"

Възстановяване на велопътеката от парк "Детски кът" до местност "Света Петка"

Възстановяване на екопътеката Г. Оряховица - местност "Камъка"

Изграждане на туристически заслони за отдих и хранене

Възстановяване на водозахващане и корита на чешми

Оборудване и обзавеждане на Градска художествена галерия гр. Горна Оряховица

Обзавеждане и оборудване на хижа „Божур"

Обзавеждане и оборудване на Младежки дом гр. Долна Оряховица

Маркетингово представяне на Празника на горнооряховския суджук. Създаване на рекламен клип

Поредица от инициативи за представяне на събития (изложби, представления, експозиции и др.)

Специфична цел 3.4: Създаване на условия за повишаване на спортната активност

Изграждане на тренировъчен стадион и 4 броя тенис кортове УПИ I кв. 199 – Горна Оряховица

Изграждане на обслужваща многофункционална сграда към спортен комплекс в УПИ I кв. 199 Горна Оряховица(проектиране, обследване +СМР)

„Енергийно-ефективна реконструкция на спортна зала „Никола Петров” включително зала по акробатика”, Горна Оряховица(проектиране, обследване +СМР) + + оборудване и обзавеждане - 397 хил. лв. + 50 хил.

Цялостна реконструкция на стадион «Локомотив» (проектиране+СМР) + оборудване и обзавеждане - 134 хил. лв.

"Изграждане на фитнес център в спортна зала "Никола Петров""

Оборудване и обзавеждане на зала по силов трибой

Лекоатлетическа щафетна обиколна на град Горна Оряховица

Турнир по футбол

Турнир по ръгби

Фамилатлон

Крос "Златна есен"

Турнир по борба "Никола Петров"

Лекоатлетически пробег "Мики"

Приоритетна област 4: Околна среда

Специфична цел 4.1: Подобряване на жизнените и екологични условия в населените места;

Интегрирана система на градски транспорт на гр.Горна Оряховица

Картотекиране и паспортизация на дълготрайната декоративна растителност

Специфична цел 4.2: Подобряване управлението на отпадъците.

Закупуване на контейнери за биоразградими отпадъци

Закупуване на контейнери за зелени отпадъци

Изграждане на сепарираща инсталация за битови отпадъци

Провеждане на публични срещи, изготвяне на брошури за разясняване на ползите от рециклиране, оползотворяване и повторно използване на отпадъците, включително и прилагане на разделно събиране на отпадъците

Разработване на нови и/или актуализация на съществуващи стратегически документи за управление на отпадъците

Специфична цел 4.3: Превенция и управление на риска

Инфраструктурни дейности за защита от наводнения

Приоритетна област 5: Добро управление и достъп до обществени услуги

Специфична цел 5.1: Подобряване административното обслужване на гражданите и повишаване професионалната квалификация на общинските служители

Участие като пилотни общини или самостоятелно кандидатстване по ОП „Добро управление“ за поетапно внедряване на комплексно административно обслужване.

Обновяване софтуера на деловодната система АКСТЪР ОФИС

Ресертифициране на международни стандарти ISO 9001:2008 – Система за управление на качеството (СУК) и ISO

Разширяване обхвата на VPN мрежата, свързваща всички кметства в община Горна Оряховица

Закупуване на нова офис техника в общинска администрация

Въвеждане на съвременни системи за оценка и самооценка на резултатите – разработване на методика /правила за прилагане на добри практики за оценка и самооценка

Обучения за повишаване на професионалната квалификация

Предстои преценка за актуалност и финансируемост, реструктуриране по стратегията на ИПГВР и по определените зони за въздействие, групиране в интегрирани пакети от проекти и приоритизиране.

За отбелязване е, че в горния списък са оставени проекти в сферата на образованието и културата и в другите селища на общината, защото съгласно променените условия на ОПРР, те са финансируеми, ако се вписват в т. нар. „квота 20 %“.

15. Конкретни финансирани проекти

По данни на ИСУН, за периода 2007-2014, в община Горна Оряховица са завършени, в процес на изпълнение или регистрирани 46 проекта на обща стойност 39000 хил. лв. В този баланс не влизат проектите, финансирани от общински бюджет и други национални източници.

Само по оперативна програма „Конкурентоспособност на българската икономика“ (ОПКБИ) са финансирани 19 проекта на стойност 11750 хил. лева. Бенефициери по тези проекти са частни субекти от бизнес сектора. Още 2 проекта на стойност 107 хил. лв. са с частни бенефициери, но са насочени към обучения (по ОПРЧР).

Останалите 25 проекта са на Община Горна Оряховица. Тяхната обща стойност е 27164 хил. лева.

Проектите с инвестиционен характер, имащи пряко отношение към селищната среда на гр. Горна Оряховица са само 3 бр. на обща стойност 7800 хил. лв. Един е в сферата на социалните услуги, един за енергийна ефективност в образователна инфраструктура и третия – за обновяване на парк „Пролет“ (в жилищния комплекс „Пролет“).

Табл. 27. Изпълнение проекти с инвестиционен характер в периода 2014-2020, финансирани от оперативни програми

Проекти с инвестиционен характер в гр. Г. Оряховица	Финансиране	Хил. лв.
Изграждане на ЦНСТ град Горна Оряховица	ОПРР	783
Подобряване на физическата среда и сигурността в Община Горна Оряховица - I етап	ОПРР	3 150
Енергийно-ефективна реконструкция и модернизация на ОУ „Иван Вазов“ и СОУ „Георги Измирлиев	ОПРР	3 868
ОБЩО		7 800

Източник: ИСУН

С различни национални източници (ОБ, ПУДООС и др.) общината вече е успяла да санира повечето от детските градини и училищата в града. Всички скорошни намеси по обновяване на сградите в публичния сектор на града са инвентаризирани и ще бъдат отчетени в продължението на плановия процес.

16. Обобщен SWOT анализ

Силни страни и възможности	Слаби страни и заплахи
Урбанистични структура и природни ресурси – наличие, проблеми, използваемост	
<ul style="list-style-type: none"> - Равнинен град с добра достъпност по суша и въздух, близо до областен център; - Отлично транспортно-географско положение, наличие на важни транспортни коридори и транспортни възли; - Развита селищна мрежа с добре изявен, макар и ексцентрично разположен център; - Благодатно съчетание от урбанизирани тераси и обграждащи лесисти хълмове; - Разнообразен релефен комплекс, невъзпрепятстващ строителство на сгради и инфраструктури; - Наличие на устройствено осигурени теренни резерви за разширяване на всички основни функции на града; - Относително добре съхранена чистота на въздуха, почвите и водите; - Наличие на богат набор от зелени площи с възможности за изграждане на единна зелена система; - Добра водоснабденост, без преки рискове от засушавания; - Наличие на богато КИН с възможност за валоризация в туристически продукти; - Наличие на действащ ОУП, осигуряващ високи хоризонти за пространствено развитие на града. 	<ul style="list-style-type: none"> - Градът още няма ресурс, за да реализира структурните предвиждания на ОУП - за разумна урбанистична концепция с модерна транспортно-комуникационна система; - Наличие на свлачища, макар и с малки мащаби; - Пространствена разпокъсаност и наличие на функционално изолирани квартали - "периферии"; - Наличие на необлагородени градски територии; - Неподдържани и амортизирани зелени площи; - Наличие на панелен комплекс с присъщи наследени проблеми; - Наличие на значителен дял амортизиран сграден фонд; - Оскъдни повърхностни и подпочвени води; - Неоползотворен туристически ресурс (макар и скромнен); - Сезонна запрашеност на въздуха – от отопление на твърдо гориво, от трафика и разбитите улични и тротоарни настилки; - Незадоволително състояние на част от зелените площи и липса на пространствена обвързаност между тях.
Човешки ресурси и социален сервиз	
<ul style="list-style-type: none"> - Сравнително благоприятна възрастова структура на населението; - Добър трудов потенциал; - Нарастване дела на населението с високо образование, надминато средно национално и областно равнище; 	<ul style="list-style-type: none"> - Отрицателен естествен и механичен прираст, макар и умерен; - Застаряване на населението; - Миграция на младите хора, апатия, слаба предприемчивост; - Застрашително увеличаваща се безработица;

- Запазване на контингентите в трудоспособна възраст; - Сравнително добре развита социална инфраструктура; - Добре развита образователна система; - Висококвалифициран педагогически персонал; - Добре работещи училищни настоятелства; - Обновени учебни сгради, енергийно санирани; - Наличие на добри условия за спорт - 26 спортни клуба, развиващи 17 вида спорт; - Осигурено видеонаблюдение и охрана в училищата; - Добре развита мрежа от културни институции; - Наличие на многопрофилна болница с регионално значение; - Въведена интегрирана услуга с НАП; - Въведени електронни услуги; - Богат културен календар, възможност за включване в туристически продукти.	- Трудна трудова реализация на младите; - Проблеми с интегрирането на деца от малцинствените групи; - Хроничен дефицит на средства за поддържане и обновяване на съществуващата социална инфраструктура (на здравеопазване, образование, култура, спорт); - Липсва градски басейн с широк публичен достъп; - Социалните заведения и услуги са недостатъчни; - Амортизирани и недостатъчно детски и спортни площадки; - Недостиг на специфична техника за медицинска диагностика; - Влошено състояние на МТБ на ДКЦ I и МБАЛ; - Недостатъчен брой административни услуги, предоставяни по електронен път; - Липса на обща политика и съгласуваност между институциите, свързани с развитието на образованието; - Стагнация на пазара на труда – търсенето на работна сила не отбелязва ръст; - Заплаха от напускане на социалната сфера от квалифицирани специалисти, поради ниско заплащане; - Заплаха от миграция на млади квалифицирани специалисти.

Стопански сектор

- Диверсифицирана местна индустрия; - Машабни инвестиции в нови производствени мощности (Аполон); - Отстояване на позиции на традиционни производства, възможности за формиране на клъстери (захарни изделия, шивашки изделия); - Опит в кандидатстване и управление на проекти, възможности за привличане на значителни средства в технологично обновяване на производствата; - Възможност за устройване на индустриален парк върху конверсиран терен; - Възможност за пълно оползотворяване на донорските фондове на ЕС чрез	- Закрити структуроопределящи производства; - Стагниращо развитие на най-големия работодател – жп предприятията (над 900 съкратени за 2 години); - Липса на производства с висока добавена стойност; - Доминиращ дял на микро- и малките фирми в сектора на услугите – с ниска добавена стойност и високо ниво на самонаемане; - Намаляване на общия брой на наетите лица; - Амортизирани производствени зони с малко публични пространства и собственост;

- партньорства и качествени проекти по схемите на оперативните програми;
- Възможност за активно включване в туристически район Стара планина и в маркетинга на регионалните му туристически продукти.

- Незадоволително състояние на бизнес инфраструктура;
- Липса на устроени нови зони за инвестиции;
- Заплаха от невъзможност да се постигне балансиран растеж на общинската икономика.

Техническа инфраструктура и екология

- Наличие на стратегически жп възел, летище и близост до 2 важни транспортни коридора;
- Третият по големина жп възел в страната;
- Международно летище;
- Възможност за интермодални превози;
- Добре развита пътна мрежа;
- Възможност - изграждане на АМ „Хемус“;
- Възможност - използване на пълния потенциал на жп транспорта, летище Г. Оряховица, както и на автомобилния транспорт чрез изграждане на интермодален терминал;
- Възможност - реализиране на мерки за интегриран градски транспорт, намаляване на натиска му върху околната среда;
- Възможност - изработване на ГПОД за гр. Г. Оряховица;
- Възможност - актуализация на ПСКТС към ОУП на гр. Г. Оряховица;
- Изградена газификация;
- Висока степен на изграденост на канализацията;
- Изградена РПСОВ – и за Д. Оряховица и Лясковец;
- Добре развита водоснабдителна мрежа без режим на водоподаването;
- Добре развита телекомуникационна мрежа и достъп до интернет;
- Съхранена природна среда, като цяло, районът е екологически чист.

- Влошено състояние на част от пътната инфраструктура и улична мрежа;
- Липса на актуални специализирани транспортни изследвания и транспортна статистика;
- Липса на цялостна концепция за организация на движение в града (ГПОД – знаково стопанство);
- Липса на проект и идентифицирани мерки за реализация на интегриран градски транспорт;
- Високи нива на шум и влошени екологични параметри в болшинството от наблюдаваните пунктове (15 бр.);
- Неразвит потенциал на летище Г. Оряховица, нереализирано намерение за концесия;
- Състоянието на жп инфраструктурата не отговаря на изискванията за комбиниран транспорт;
- Заплаха от загубване позициите на Г. Оряховица като транспортен и комуникационен център;
- Заплаха от забавяне на строежа на автомагистрала „Хемус“;
- Остаряла и амортизирана голяма част от водопроводната система със загуби на питейна вода до 75%!
- Наличие на амортизирани енергопреносни мрежи;
- Много нисък дял на газифицираните домакинства;
- Неизградено регионално депо за отпадъци;
- Липса на сепарираща инсталация;
- Липса на съоръжения за компостиране;
- Ниска екологична култура на населението;
- Заплаха от осезателно увеличаване на автомобилния трафик и на риска от замърсяване на въздуха.

Настоящият анализ предхожда и аргументира дейността по определяне на зони за приоритетна намеса, които имат нужда от възстановяване и обновяване, но са носители на потенциал за развитие. От тях, на по-късен етап ще бъдат избрани трите зони за въздействие, в които ще се концентрира финансовият ресурс на ОПРР в периода 2014-2020 г. Поради това е важно основните констатации от анализа да бъдат териториално представени, като се има предвид, че не за всички идентифицирани проблеми това е възможно. Неблагоприятните демографски тенденции, например, нямат териториално измерение, но са един от най-съществените проблеми на града и общината. Други проблеми са пространствено локализирани извън града, но имат влияние върху цялата община. Такъв пример е изчерпваният капацитет на общинското депо, находящо се в землището на с. Първомайци.

Приложение 1 визуализира функционалното зонироване на територията на гр. Г. Оряховица.

Работната проблемна карта (Приложение №2), приложена към анализа, визуализира онези територии от града, в които се наблюдава „струпване“ на проблеми. Това ще спомогне за правилното идентифициране на приоритетните за намеса градски територии и на вида на констатираните в тях проблеми. Върху картата са изобразени проблеми на територията, идентифицирани от екипа на етап анализ, а в допълнение са нанесени и граждански сигнали от Информационния сайт на общината (<http://www.gorna.bg/>), както и мнения събрани по време на теренните проучвания (на 24.07.2014 г.). Следва да се има предвид, че нанесените проблеми не са представени с тяхната „тежест“, част от тях са по-приоритетни от други – засягат голяма част от населението или са от първостепенна важност за качеството на живот в града. Тези фактори ще бъдат съблюдавани от екипа при обосноваването на предложения за зони за намеса. В процеса на работа се очаква работната карта да бъде обогатена и диверсифицирана.

Представената синтезирана картина на града позволява формулирането на следната **"диагноза"**:

- Ресурсните предпоставки, позитивните процеси и изявените намерения за развитие доминират;
- Необходимостта от перспективни промени в транспортно-комуникационната система на града е легитимирана в действащ ОУП, но все още липсват ресурси за реализацията;
- Повечето проблемни аспекти на града са идентифицирани отдавна и към тях са насочени мерки (техническа инфраструктура, екология, социална инфраструктура);
- В същото време, разполагаемите ресурси (финансови и човешки) се оказват недостатъчни за осезателни позитивни промени в споменатите сфери. Необходимо е повече време и по-голяма концентрация на ресурси;
- Социалната сфера остава с нерешени мащабни проблеми (растяща безработица, десоциализация, дефицити в здравеопазване, образование, култура, спорт);
- Миграцията на младите и квалифицираните, увеличаващото се бреме на неизбежните социални разходи и ниската (или несъответна квалификация), спъват и ще продължат да бъдат най-трудно компенсираният се дефицит в града и общината – този на достатъчен качествен човешки ресурс;
- Развитие на стопанския сектор съдържа огромни предизвикателства - привличане на инвестиции в балансиращи сектори, постигане на конкурентноспособност и намаляване на рисковете от фалиращи производства;
- Желаното укрепване на икономиката, подобрените инфраструктура, социални услуги и жизнена среда, са отправните точки за формиране на критериите за развитие на града във всички сфери.

Основният извод е, че гр. Г. Оряховица може и трябва да развие стабилна икономика, базирана на повече производствени и логистични опори – хранително-вкусова, шивашка, текстилна, химическа, машиностроителна, складово-транспортна. Стратегически важни са и превантивните действия по опазване на най-голямата ценност за града – нормалните екологични условия за живот, труд и отдих.

Заклучения-препоръки към ИПГВР

- Предоставяне на възможности за по-ефективно и качествено образование и преквалификация, за да се осигури човешки ресурс, адекватен на търсенето в пазара на труда; Това е първата ключова предпоставка за успешно планиране и развитие;
- Намаляване на бедността и социалните неравенства, повишаване на заетостта;
- Ефективно и щадящо използване на ресурсите, опазване на природното и културното наследство;
- Утвърждаване на позициите на Г. Оряховица като град от 3-то йерархично ниво и засилване на ролята на града на регионално равнище с оглед постигане на полицентрично териториално развитие – ключов елемент на териториалното сближаване;
- Интегриране в европейското пространство чрез обвързване с транспортните, енергийните, екологичните, културните и урбанистични коридори;
- Подобряване на пространствената свързаност между индивидите, общностите и предприятията и на достъпа до услуги;
- Засилване на функционалните връзки между града и прилежащите му територии и насърчаване на интегрираното развитие и връзките в триградиято Велико Търново – Горна Оряховица – Лясковец;
- Подобряване на транспортната свързаност чрез насърчаване на интермодалните връзки между различните видове транспорт (жп и въздушен) и развитие на свързани с тях икономически дейности;
- Използване на потенциала на летище Г. Оряховица като обект с водеща роля в социално-икономическото развитие на Северен централен район;
- Фокусиране върху икономическата атрактивност на гр. Г. Оряховица - обновяване и създаване на подходящи условия, вкл. административни, за инвестиции в индустриалните зони на града;
- Развитие на конкурентноспособна икономика, основана на знанието и иновациите;
- Осъзнаване на важността от добро управление и постигане на такова;
- Използване на подход, базиран на мястото, който позволява оползотворяването на специфичните предимства на града и насърчава развитие на силна местна икономика;
- Преодоляване на силно изразените негативни демографски тенденции;
- Комбиниране на инфраструктурни инвестиции и меки мерки – интеграция на различните видове намеси с оглед постигане на синергичен ефект;
- Териториална концентрация на ресурсите в зоните за въздействие – генериране на „енергия за развитие“ в тях, която ще се разпространи върху цялата община;
- ИПГВР следва да бъде инструмент за ефективното разпределение на средствата по интегрираната приоритетна ос на ОП „Региони в растеж“ и за реализация на общинския план за развитие и Общия устройствен план на града.

Накрая, ИПГВР следва да осъществява връзка между широкия планов документ - ОПР и статичния неинвестиционен документ - ОУП, като се концентрира върху определени градски територии и в същото време включва ясно планиране на инвестициите с времеви график и източник на финансиране.